

**T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE BATMAN'DA EĞİTİM

Vahit YILMAZ

**Haziran-2025
BATMAN**

**T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE BATMAN'DA EĞİTİM

Vahit YILMAZ

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Canan SARIYAR SEZAN**

Diğer Jüri Yeleri

Doç. Dr. Tekin İDEM Dr. Öğr. Üyesi Abdullah KARA

**Haziran-2025
BATMAN**

TEZ KABUL VE ONAYI

Vahit YILMAZ tarafından hazırlanan “Geçmişten Günümüze Batman’da Eğitim” adlı tez çalışması 16/06/2025 tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından oy birliği ile Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Başkan/Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Canan SARIYAR SEZAN

.....

Üye

Doç. Dr. Tekin İDEM

.....

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah KARA

.....

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Murat ÖTER

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdür V.

ETİK BEYANI

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

ETHICAL DECLARATION

I hereby declare that all information in this thesis has been obtained in accordance with ethical conduct and academic rules. This study, prepared in compliance with thesis writing rules, includes complete citations to all expressions and information that do not belong to me."

İmza

Vahit YILMAZ

16.06.2025

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE BATMAN'DA EĞİTİM

Vahit YILMAZ

Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Tarih Ana Bilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Canan SARIYAR SEZAN

2025, 128 Sayfa

Bu çalışma, Türkiye'nin genç illerinden biri olan Batman'ın geçmişten günümüze eğitimini, Cumhuriyet öncesi dönemden başlayarak günümüze değin mevcut literatürdeki kronolojik eksiklikleri gidererek, incelemeyi amaçlamaktadır. İlin ilçe statüsünden il statüsüne geçiş sürecinin eğitim sistemi üzerindeki etkileri ve eğitim alanında yaşanan dönüşümler, bu çalışmanın temel odak noktalarını oluşturmaktadır. Söz konusu çalışmada, Cumhuriyet öncesi ve sonrası eğitim-öğretim faaliyetleri, Cumhuriyet dönemi eğitim politikası, halk eğitimi faaliyetleri, okulöncesi, ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretimdeki gelişmeler ve faaliyetler ana hatları ile incelenerek, ülke genelindeki ve Batman'daki eğitim ve öğretim çalışmaları mukayeseli olarak ele alınmıştır.

Çalışma, Batman'ın ilçe ve il olma süreçlerindeki eğitim durumu, okul sayıları, derslik, öğrenci ve öğretmen sayıları gibi istatistiksel verilerle desteklenmiştir. Ayrıca, Batman'da basın yayın hayatında eğitime ayrılan yer, eğitimle ilgili çıkarılan dergiler ve eğitime gönül verenlerin katkıları da çalışmada incelenen konular arasındadır.

Bu çalışma, Batman'ın geçmişten günümüze eğitim hayatına dair eksikliği hissedilen bir boşluğu doldurmayı hedeflemektedir. Elde edilen bulgular Batman'ın eğitim sistemindeki gelişim sürecinin daha iyi anlaşılmasına ve gelecekte yapılacak eğitim çalışmalarına ışık tutması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Batman, Cumhuriyet Öncesi Eğitim, Cumhuriyet Sonrası Eğitim, Eğitim Kurumları, Eğitim, Eğitim Tarihi.

ABSTRACT
MASTER THESIS
BATMAN İN EDUCATION FROM PAST TO PRESENT

Vahit YILMAZ

Batman University Graduate Education Institute

History Department of Science

Advisor: Dr. Öğr. Üyesi Canan SARIYAR SEZAN

2025, 128 Pages

This study aims to examine the education of Batman, one of the young provinces of Turkey, from the past to the present, starting from the pre-Republican period to the present day, by filling the chronological gaps in the existing literature. The effects of the province's transition from district to province status on the education system and the transformations experienced in education constitute the main focus of this study. In this work, the pre-Republic and post-Republic education and training activities, the education policy of the Republican era, public education activities, developments and activities in preschool, primary, secondary, and higher education are examined in broad outlines, and the education and training efforts both across the country and specifically in Batman are discussed in a comparative perspective.

The study is supported by statistical data such as the educational status, the number of schools, classrooms, students, and teachers during Batman's processes of becoming a district and a province. Furthermore, the place allocated to education in Batman's press and publishing life, magazines published on education, and the contributions of those who dedicated themselves to education are also among the topics examined in the study.

This study aims to fill a perceived gap in Batman's educational system from past to present. The findings are expected to provide a better understanding of the development of Batman's education system and inform future educational efforts.

Keywords: Batman, Pre-Republic Education, Post-Republic Education, Educational Institutions, Education, Educational History.

ÖN SÖZ

Eğitim, beşikten mezara kadar devam eden, insan ile birlikte ortaya çıkıp yaşayan aktif bir süreçtir. Toplumların istikbalini tayin eden, toplumu oluşturan insanları hayata hazırlayan en önemli vasıtaadır. Günümüz eğitim sistemini verimli hale getirmek problemlerini tanımak, problemlerine çare önerileri üretmek ve uygulamak için mazideki eğitim yapılarını anlamak icap etmektedir.

Bu çalışma, Türkiye'nin Güneydoğu'sunda konumlanan ve karmaşık bir tarihsel süreçten geçmiş olan Batman ilinin eğitim tarihi incelenmiş, geçmişten günümüze Batman'ın eğitim gelişimini ele alan bu araştırma, Cumhuriyet öncesi dönemden başlayarak günümüze kadarki süreci kapsamaktadır. Çalışma kapsamında Batman'da eğitim kurumlarının kuruluşu, eğitim politikalarının etkileri, öğretmen yetiştirme süreçleri, okuryazar ve okullaşma oranları detaylı bir şekilde değerlendirilmiştir. Ayrıca, eğitim kademeleri olan okulöncesi, ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim düzeylerinin yanı sıra, halk eğitimi çalışmaları da ele alınmıştır.

Araştırma sürecinde, yazılı ve görsel kaynaklardan yararlanılmıştır. Kullanılan başlıca kaynaklar şunlardır: (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, TBMM Zabıt Ceridesi, Batman il ve ilçe Milli Eğitim Müdürlükleri Arşivi, Batman İl Eğitim Tarihi Müzesi, İrfan Tapan fotoğraf arşivi, Orhan Kartal fotoğraf arşivi). Bu kaynaklar, hem istatistikî veriler hem de nitel veriler içermektedir. Elde edilen veriler karşılaştırmalı analiz yöntemiyle değerlendirilerek çalışma bulguları oluşturulmuştur.

Bu çalışmanın, temel amacı Batman'ın geçmişten günümüze eğitimine dair eksik kalan halkaları tamamlayarak alanla ilgili literatürü sistematik bir şekilde derlemek ve gelecek araştırmalar için sağlam bir zemin oluşturmaktır. Özellikle, mevcut kaynaklardaki kronolojik boşlukları gidererek, Batman eğitim sisteminin gelişimini daha bütüncül bir perspektifte ele almak ve bu alandaki çalışmalara yeni bir boyut kazandırmak hedeflenmektedir.

Tez çalışması müddetince, rehberlik edip destek ve yardımlarını esirgemeyen Dr. Öğr. Üyesi Canan Sarıyar Sezan hocama müteşekkirim. Ayrıca çalışmalarım sırasında, her türlü fedakârlık yaparak sabır gösteren sevgili eşim Fatime Yılmaz' a çok teşekkür ederim.

Vahit YILMAZ

Batman-2025

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	x
KISALTMALAR	xi
1. GİRİŞ	1
2. YÖNTEM	3
3. BATMAN'IN COĞRAFI KONUMU VE ÖZELLİKLERİ.....	4
3.1. Batman'ın Coğrafi Konumu	4
3.2. Batman İlinin Genel İdari Coğrafi Özellikleri	5
3.3. Batman İlinin İdari Coğrafi Özellikleri	7
4. BATMAN'IN TARİHİ İLE ADININ YER ALDIĞI KAYNAKLAR VE KÖKENİNE AİT ÇEŞİTLİ SÖYLENTİLER	8
4.1. Batman'ın Tarihi.....	8
4.1.1. Vakainame-i Hısnıkeyfa	12
4.1.2. Şerefname	13
4.1.3. Seyahatname	13
4.1.4. El-Hediyye El-Hamidiyye Fi'l-lugat El-Kurdiyye.....	13
4.1.5. Ölçü birimi olarak “Batman”	14
4.1.6. Petrol kuyularının batması	14
4.1.7. Batman'da yer altı suyunun fazla olması.....	14
4.1.8. Yarasashehir.....	14
4.1.9. Batıraman.....	15
5. CUMHURİYET ÖNCESİ VE SONRASI DÖNEMLERE AİT EĞİTİM-ÖĞRETİME GENEL BİR BAKIŞ	16
5.1. Tanzimat Dönemi Eğitim Çalışmaları	16
5.1.1. Modern eğitim kurumlarının inşası ve gelişimi	16
5.1.2. Rüşdiyeler (Orta Dereceli Okullar).....	16
5.1.3. İdadiler (Lise Seviyesi Okullar).....	16
5.1.4. Darülfünun (Modern Üniversite Girişimi).....	17
5.2. Meşrutiyet Dönemi Eğitim Çalışmaları	19
5.3. Milli Mücadele Döneminde Eğitim Çalışmaları	22
5.4. Cumhuriyet Dönemi Eğitimi	23
5.4.1. Cumhuriyet dönemi eğitim anlayışının nitelikleri	23
5.4.2. Cumhuriyet döneminde toplum eğitimi	26
5.4.2.1. Millet Mektepleri	26
5.4.2.2. Halkevleri.....	28
5.4.2.3. Köy Enstitüleri	30
5.4.2.4. Halk Eğitimi Merkezleri	33

5.4.3. Okul öncesi eğitimiyle alakalı gelişmeler.....	35
5.4.3.1. Okul öncesi eğitimi müfredat programı	36
5.4.4. İlköğretim ile ilgili gelişmeler	37
5.4.4.1. İlkokul eğitimi müfredat programı (1- 4. Sınıflar)	39
5.4.4.2. Ortaokul eğitimi müfredat programı (5-8. Sınıflar).....	40
5.4.5. Ortaöğretim ile ilgili faaliyetler	40
5.4.5.1. Ortaöğretim eğitimi müfredat programı (9-12. Sınıflar)	41
5.4.6. Üniversite eğitimi ile ilgili gelişmeler	42
5.4.7. Öğretmen yetiştirme programı.....	44
6. BATMAN’DA EĞİTİM	47
6.1. İl Olmadan Önce Batman’da Eğitim	47
6.1.1. Cumhuriyet’ten önce Batman’da yönetim sistemi.....	47
6.1.2. Cumhuriyet’ten sonra Batman’da yönetim sistemi	47
6.2. Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Batman’da Eğitim-Öğretim	51
6.2.1. Okullar	52
6.2.1.1. İluh İlkokulu	52
6.2.1.2. Atatürk ilk ve ortaokulu	53
6.2.1.3. Cumhuriyet İlkokulu.....	55
6.2.1.4. Devrim İlkokulu.....	55
6.2.1.5. Batman Lisesi	57
6.2.1.6. Pratik Kız Sanat Okulu	58
6.2.1.7. Batman İmam Hatip Lisesi	58
6.2.1.8. Batman Endüstri Meslek Lisesi (Sanat Okulu).....	58
6.2.1.9. Ticaret Meslek Lisesi.....	59
6.3. Batman’ın İl Olması ve Eğitim-Öğretim Durumu.....	60
6.3.1. Batman’ın il olması.....	60
6.3.2. Batman ilinde eğitim.....	60
6.3.2.1. Okul öncesi eğitim	65
6.3.2.2. İlköğretim.....	67
6.3.2.2.1. İlkokul	67
6.3.2.2.2. Ortaokul	69
6.3.2.2.3. Taşımali ilköğretim durumu	70
6.3.2.3. Ortaöğretim.....	72
6.3.2.4. İl Milli Eğitim Müdürleri	74
6.3.3. Batman’ın ilçelerinde eğitim öğretim	75
6.3.3.1. Beşiri ilçesinde eğitim öğretim	75
6.3.3.1.1. Beşiri organize sanayi bölgesi meslek yüksek okulu.....	79
6.3.3.2. Hasankeyf ilçesinde eğitim-öğretim	79
6.3.3.2.1. Hasankeyf Meslek Yüksekokulu	83
6.3.3.3. Gercüş ilçesinde eğitim-öğretim.....	85
6.3.3.4. Kozluk ilçesinde eğitim-öğretim	86
6.3.3.4.1. Kozluk Meslek Yüksekokulu.....	88
6.3.3.5. Sason ilçesinde eğitim-öğretim.....	88
6.3.3.5.1. Sason Meslek Yüksekokulu.....	91
6.3.4. Batman ilinde yaygın eğitim.....	91
6.3.4.1. Halk Eğitimi Merkezleri	91
6.3.4.2. Çıraklık Eğitimi Merkezleri.....	92
6.3.5. Özel okullar, dershaneler ve kurslar	93

6.3.5.1. Özel okullar.....	93
6.3.6. Batman ilinde basın-yayın hayatı ve eğitimle ilgili yayınlanan dergiler	95
6.3.7. Batman’da eğitime gönül verenler ve eserleri	99
7. BATMAN İLİNDE YÜKSEK ÖĞRETİM VE BATMAN ÜNİVERSİTESİ	104
7.1. Batman Üniversitesi Kurulmadan Önce Batman’da Yükseköğretim	104
7.2. Batman Üniversitesi.....	105
7.2.1. Batman Üniversitesinin kurulması.....	105
7.2.2. Fakülteler	105
7.2.3. Yüksekokullar	108
7.2.4. Meslek Yüksekokulları	108
7.2.5. Araştırma Merkezleri	111
8. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	112
KAYNAKLAR	119
EKLER	128

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 3. 1. Batman'ın ilçelerinin nüfus yoğunluğu dağılımı (2022).....	6
Tablo 3. 2. Batman ili idari birimler çizelgesi.....	7
Tablo 6. 1. Batman'ın belediye kuruluşu bulunan yönetsel yapısı.....	49
Tablo 6. 2. Batman kazalarının nüfus, belde ve köy miktarı.....	50
Tablo 6. 3. Batman kaza iken 1967-1968 yılları öğretim çizelgesi.....	59
Tablo 6. 4. Batman ili ve Türkiye Geneli Okul Öncesi Eğitimi Verileri.....	61
Tablo 6. 5. Batman ili ve Türkiye Geneli İlkokul Eğitimi Verileri	61
Tablo 6. 6. Batman ili ve Türkiye Geneli Ortaokul Eğitimi Verileri	61
Tablo 6. 7. Batman ili ve Türkiye Genel Ortaöğretim Eğitimi Verileri	61
Tablo 6. 8. Batman ili ve Türkiye Geneli Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Verileri	62
Tablo 6. 9. Batman'a ilişkin öğrenci, öğretmen, resmi ve özel okul ile derslik sayıları.	63
Tablo 6. 10. Batman ili ve Türkiye okullaşma oranları.....	64
Tablo 6. 11. Okuma Yazma Oranı (2021-2022).....	65
Tablo 6. 12. 2022-2023 Eğitim-Öğretim Yılı Batman İli Kurum/Mektep İdareci sayısı	65
Tablo 6. 13. Batman'da okulöncesi eğitiminde okul, derslik, öğrenci, öğretmen sayısı.....	66
Tablo 6. 14. Okulöncesi, 4-5 yaş okullaşma oranı (2009-2018).	67
Tablo 6. 15. Batman ilinde ilkokul eğitiminde mektep, derslik, öğrenci ve öğretmen sayıları. 68	
Tablo 6. 16. Yıllara göre ilkokulda okullaşma oranı karşılaştırması %.	69
Tablo 6. 17. Batman ilinde ortaokul eğitiminde okul, derslik, öğrenci, öğretmen sayısı.....	69
Tablo 6. 18. Yıllara göre ortaokulda okullaşma oranı karşılaştırması %.	70
Tablo 6. 19. Batman ili taşınmalı öğrenci bilgileri.....	71
Tablo 6. 20. Batman ilinde ortaöğretimde okul, derslik, öğrenci, öğretmen sayısı.....	72
Tablo 6. 21. Yıllara göre ortaöğretimde okullaşma oranı karşılaştırması %.	73
Tablo 6. 22. Batman ilinde bir dersliğe düşen öğrenci sayısı (okulöncesi, ilköğretim, ortaöğretim).....	74
Tablo 6. 23. Beşiri ilçesinin okulöncesinde okul, öğretmen, öğrenci ve derslik durumu.....	77
Tablo 6. 24. Beşiri ilçesinin ilkokulda okul, öğretmen, öğrenci, derslik sayısı.....	78
Tablo 6. 25. Beşiri ilçesinin ortaokulda okul, öğretmen, öğrenci, derslik durumu	78
Tablo 6. 26. Beşiri ilçesinin ortaöğretimde okul, öğretmen, öğrenci ve derslik durumu	78
Tablo 6. 27. Beşiri ilçesinin taşınmalı eğitim bilgileri.	78
Tablo 6. 28. Beşiri ilçesinin öğrenci ve derslik sayıları	79
Tablo 6. 29. Hasankeyf İlçesi'nin Okul, Öğretmen, Öğrenci, Derslik Sayısı.....	82
Tablo 6. 30. Hasankeyf İlçesi'nin okullaşma oranları.....	82
Tablo 6. 31. Hasankeyf İlçesi'nin yıllara göre okuma-yazma oranları.	82
Tablo 6. 32. Hasankeyf İlçesi'nin taşınmalı eğitim bilgileri.	82
Tablo 6. 33. Gercüş ilçesinin okul, öğretmen, öğrenci ve derslik bilgileri.....	85
Tablo 6. 34. Gercüş İlçesi'nin taşınmalı eğitim bilgileri.....	86
Tablo 6. 35. Gercüş ilçesinin yıllara göre okuma-yazma oranları.....	86
Tablo 6. 36. Kozluk ilçesinin okul, öğretmen, öğrenci ve derslik sayısı.....	87
Tablo 6. 37. Kozluk ilçesinin taşınmalı eğitim bilgileri.	87
Tablo 6. 38. Kozluk ilçesinin okullaşma oranları.....	87
Tablo 6. 39. Kozluk ilçesinin yıllara göre okuma-yazma oranları.	87
Tablo 6. 40. Sason İlçesi'nin Okul, Öğretmen, Öğrenci ve derslik durumu	90
Tablo 6. 41. Sason İlçesinin Taşınmalı Eğitim Bilgileri.	91
Tablo 6. 42. Sason İlçesi'nin Okullaşma Oranları.....	91
Tablo 6. 43. Batman'da halk eğitim merkezinde yapılan kurs bilgileri (2016-17).	92
Tablo 6. 44. Batman ili özel okul/kurum sayıları (2021-2022).	93
Tablo 6. 45. Batman ili özel mektep/kurum talebe miktarı (2021-2022).	94
Tablo 6. 46. Batman ili özel mektep/kurum derslik miktarları.	94
Tablo 6. 47. Batman'da Yayınlanan Yerel Gazeteler.....	96

KISALTMALAR

ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AÖF	: Açık Öğretim Fakültesi
ASO	: Akşam Sanat Okulu
BCA	: Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi
BOA	: Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
DAF	: Doğu Anadolu Fay Hattı
DPB	: Devlet Planlama Birimi
DSİ	: Devlet Su İşleri
EBA	: Eğitim Bilişim Ağı
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MEM	: Milli Eğitim Müdürlüğü
M.Ö	: Milattan Önce
OECD	: İktisadi İş Birliği ve Geliştirme Teşkilatı
RG	: Resmi Gazete
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C	: Türkiye Cumhuriyeti
TDK	: Türk Dil Kurumu
TPAO	: Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
YÖK	: Yükseköğretim Kurumu

1. GİRİŞ

Eğitim, toplumun istikbalini tayin eden toplumu meydana getiren fertleri, devamlı değişen dünyada, yaşama hazırlayan en mühim vasıtaadır. Umumi olarak fertte arzu edilen davranış geliştirme süreci olarak ifade edilen eğitim, ilkel toplumlarda da var olan kişinin hayatta kalma cidalinde gerekli tecrübe ve kabiliyetlerin aile tarafından verildiği bir süreç iken çağdaş toplumlarda daha kurallı ve bütünleşmiş bir şekle kavuşmuştur. Bugünkü Milli Eğitim Bakanlığı; eğitimi, kişinin davranışlarında kendi yaşantısı vasıtasıyla, eğitimin hedeflerine mutabık, beklenen şekilde tekâmül edip, inkişaf etmesini sağlayan bir süreç olarak tarif etmektedir. Sonuç olarak eğitim; kişinin hayata faal bir biçimde intibakını sağlamak amacıyla eğitim ve öğretimi içine alan bir yetiştirme faaliyetidir (Can, 2006, s. 137).

Devletler, öğrenim sistemlerini oluştururken hiç şüphesiz geçmişin birikimlerini gözden geçirirler. Geçmişten günümüze, Türk toplumlarında eğitim kurumları her zaman ehemmiyetli, saygın ve sevilen yerler olmuştur. Türk topluluklarında, Osmanlı devletinden günümüze eğitim, devlet eliyle ve yardımıyla verilmesi ananeye dönüşmüştür. Eğitim alanındaki devletin varlığı ve yükümlülüğü, Eski Türk toplumlarının ilk dönemlerinden başlayarak, günümüze kadar gelmiştir. Buda ülkemizi köklü eğitim yaşantısı olan bir ülke konumuna getirmiştir (Çınar, 2005, s. 19).

Osmanlı Devleti eğitim yapısının, bilhassa Tanzimat döneminin akabinde ki eğitim alanındaki değişim ve gelişmeler çok mühimdir. Osmanlı'nın kuruluşu ile başlayan ve devam eden mektep, medrese ve Enderun'dan meydana gelen Osmanlı eğitim teşkilatlanması XVIII. yüzyıla değin yapısını korumuştur. Fakat XVIII. yüzyıldan başlayarak eski mekteplerin etrafında Batı biçiminde askeri mektepler, Tanzimat döneminden başlayarak da mektep ve medreselerin yanında sivil mektepler kurulmuştur. Diğer taraftan, din içerikli unsurlardan temizlenmiş eğitim kurumları yapılmaya çalışılırken öte taraftan, medreseler gibi İslami değerlere bağlı eğitim kurumları varlığını sürdürmüştür. Eski ile yeni mekteplerin birlikte aynı dönemde maarif faaliyetlerinde bulunması birbirine karşıt fikir ve dünya görüşüne sahip kuşaklar oluşmasına sebep olarak gösterilmiştir. Maarifteki bu karşıtlık hali Cumhuriyet dönemine değin sürmüştür. (Kazan, 2009, s. 1).

Cumhuriyet'in ilan edilmesi ile birçok alanda olduğu gibi eğitimde de köklü tadilatlar yapılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'ni maarif yapısındaki ilk köklü tadilat, 1924 yılında çıkarılan "Tevhid-i Tedrisat Kanunu" ile meydana gelmiştir. Eğitimde birlik sağlayan bu kanunla eğitim-öğretim faaliyetleri tek elden verilmeye başlanmıştır. Devlet denetimine dayalı yeni ve çağdaş bir eğitim sistemi oluşturulmaya çalışılmıştır. Batının etkisinde kalan, Cumhuriyet dönemindeki maarif anlayışını, yabancı ihtisas sahibi kişilerin önerileri, bilim ve teknikteki tekâmüller ile Türk toplumunun ekonomik, politik ve sosyal yapısı, tesir etmiştir (Çınar, 2005, s. 20).

Tevhidi Tedrisat Kanunu ile tüm eğitim kurumları, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanarak eğitim sisteminde köklü bir dönüşüm yaşandı. Bu kanun, yeni Türk harflerinin kabulü, çok sayıda millet mektebinin açılması, öğretmen okullarının çoğalması, Türkçenin eğitimde ortak dil olarak benimsenmesi ve laik bir müfredatın oluşturulması gibi önemli gelişmelere zemin hazırladı. Bu sayede, Cumhuriyetin en köklü hareketi olan eğitimde birlik sağlanmış oldu. Tüm bu değişiklikler ile Türk eğitim sisteminin modernleşmesi ve millileşmesinde önemli bir adım atılarak laik, çağdaş ve devlet kontrolüne dayalı bir yapı ile ulusal bir bütünlük oluşturulmuştur. (Can, 2006, s. 137).

Eğitimin sisteminin günümüzdeki biçimine kavuşması, 1923 yılından başlayarak yapılan bir takım yenilikler vasıtasıyla meydana gelmiştir. Eğitimde vuku bulan tüm bu gelişmeler, "Türk Eğitim Tarihi'nin teşekkülünü sağlamıştır. Batman'ın eğitim tarihi ve geçirdiği tarihi süreç, genel olarak Türkiye'nin eğitim tarihine paralel seyretmiştir. Türkiye'nin diğer bölgeleri gibi, Batman'da da eğitim sistemi zamanla gelişmiş ve değişmiştir. Zaman içerisinde yaşanan sosyal ve toplumsal etkileriyle ve coğrafi konumu itibarıyla birçok uygarlığın etkileşiminden geçerek köklü bir birikim meydana getiren Batman eğitim tarihinin seyrini, evrimini, şekillenmesini ve istikbaldeki insanlara tarihsel bir bilgi olarak aktarmak yönünden ehemmiyetlidir.

Yapılan literatür çalışmasında Batman'ı araştıran ve anlatan eserlerin yetersiz olması olanlarında kronolojiden mahrum bir bütünlük içermediği görülmektedir. Bundan ötürü mevcut çalışmalara katkı sunarak literatür zenginleştirilmeye çalışılmıştır. Eğitim ve öğretim kurumları ile ilgili güvenilir kaynaklar Batman'ın eğitim tarihinin ilk yılları için yetersizdi. Tez çalışması sırasında, kaynaklara ulaşmada ve kaynakları temin etmede zorluklarla karşılaşmıştır. Bu eksiklikler ve zorluklar asgariye indirilerek kaynaklara ulaşmaya çalışılmıştır.

2. YÖNTEM

“Geçmişten Günümüze Batman’da Eğitim” başlığı altında yapılan bu incelemede ilk iş olarak kaynak çalışması yapılarak başlanmıştır. İrdelenen kaynaklar ve dokümanlar inceleme sürecinde kullanılmak için ayrıştırma yapılarak sıralanmıştır. Tez yazım sırasında ve evvelinde tezle alakalı doküman ve kaynaklar; konuya dair bilimsel muhtevalı kitaplardan, yazılar, dergi ve makalelerle birlikte resmi kurumlara ait istatistiklerden ve kamu tüzel kişiliğine haiz yerlerden temin edilmiştir. Saha incelemesi olarak, Batman Valiliği, Batman Belediyesi, İl Milli Eğitim Müdürlüğü, İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri, Batman İl Halk Kütüphanesi, Batman İl Eğitim Tarihi Müzesi ziyaret edilmiş ve buralardaki konuyla ilgili belge ve dokümanların bazılarının fotoğrafları çekilmek ve not almak suretiyle temin edilmiştir. Batman ilinin umumi özellikleri tarihi ve coğrafyası ana başlıkları altında verilmiş ve kentin eski çağlardan bugüne değin geçirmiş olduğu süreci ve bu sürece tesir eden etkenler verilmeye çalışılmıştır. Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet Dönemi eğitim faaliyetlerine dair gelişmeler ele alınmış ve ülke geneli ile Batman eğitimi karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

1923-2023 yılları arası maarif politikalarının, Batman ili maarif tarihinin biçimlenmesinde ne cihetle tesirinin olduğunun belirlenmesi günümüz maarif faaliyetlerine işlerlik kazandırması açısından büyük bir öneme haizdir. Batman eğitim sistemin ilk zamanlarından şimdiye değin geçirdiği süreci tespit ederek, Batman maarif tarihi literatürüne fayda vermek ve istikbaldeki kuşaklara tarihsel bilgi olarak bırakmak yönünden büyük öneme haizdir. Batman ilinin ilçelerinin bütün eğitim kademelerindeki; Okulöncesi, ilköğretim, ortaöğretim, özel öğretim, yaygın eğitim ve yükseköğretim alanlarında kazalardaki eğitim tarihinin sunulması da büyük öneme haizdir. Bahusus, eğitimle ilgili istatistiksel bilgiler: öğrenci, öğretmen, derslik, okul vs. alanlarındaki izahları ihtiva etmesi ve Batman’ın eğitim kurumlarıyla alakalı yapılmış düzenli bir çalışma olması itibariyle büyük öneme haizdir.

Şehir tarihi çalışmaları noktasında, Batman şehri, Türkiye’deki diğer şehirlere oranla araştırmaları az yapılmış bir ilimizdir. Bu faaliyet, eğitimin evrimini oluşturan Cumhuriyet öncesi ve sonrası teşekkül eden ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim, özel öğretim ve halk eğitimi kurumlarını ve bu yapılarda süreç içinde oluşan nicel ve nitel değişim ve dönüşümlerin tezahür etmesi bakımından epey öneme sahiptir.

3. BATMAN'IN COĞRAFI KONUMU VE ÖZELLİKLERİ

3.1. Batman'ın Coğrafi Konumu

Batman ili, Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan coğrafi konumu, tarihi zenginliği ve ekonomik potansiyeli ile ülkemizin önemli illerinden birisidir. Bulunduğu bölgenin kuzeydoğusunda konumlanmıştır. Batman ili batıda Diyarbakır, doğuda Siirt, güneyde Mardin ve kuzeyde Muş ve Bitlis illeri ile sınır komşusudur. Yüzölçümü bakımından ülkemizin küçük ölçekli bir ildir. Bereketli ve tarıma elverişli toprakları olduğu gibi dağlık alanları da mevcuttur. Şehrin dağlık ve düz alanları dengeli bir dağılım göstermektedir. İlin en yüksek noktası şehrin kuzeyinde Sason ilçesinde bulunan 2.973 metre yüksekliğe sahip Mereto Dağıdır. Ovalar üzerine kurulmuş, Batman, Beşiri ve Gercüş yerleşim birimleri verimli toprakların olduğu düzlüklerdir. Batman ilinin deniz seviyesinden yükseltisi (540 m) olup, Hasankeyf ilçesi ise (500 m) yükseltisiyle ilin en düşük noktası olan yerleşme birimidir.

Batman ilinde dağlık alanlar daha çok ilin kuzeyinde yer alırken, ilin güneyinde ise bir miktar engebeli ve dağlık alan mevcuttur. Kentin, kuzeyinde Aydın Dağları, güneyinde Raman Dağları, Karakaş (Mava) Dağı, Midyat Dağları ve batısında ise Kıra Dağı ile çevrelenmiştir. Diyarbakır havzası, ili doğu- batı yönünden kuşatmaktadır. Bundan ötürü, ilin etrafı dağlık orta kısımları ise havza ve ovalardan oluşmuştur. 2. Derece deprem etkisinde bulunan ilin, kuzeyinden Doğu Anadolu Fay Hattı (DAF) uzandığı bir alanda geçmektedir. Buda ilin deprem bakımından riskli bir alanda olduğunu göstermektedir. Batman il toprakları, yer altı ve yer üstü suları yönünden çoğunlukla, Dicle Nehri su toplama havzasında bulunmaktadır. Batman Çayı, Garzan Çayı ve Sason Çayı, Dicle ırmağının üç ana kolu konumundadır (Yakut, 2013, s. 381).

Batman ilinde yazları sıcak ve kurak, kışları ise ılık ve yağışlı olan karasal iklim türü belirgin olarak görülmektedir. Batman ilinin güneyinde Hasankeyf ve Mardin gibi düşük alanların varlığı sıcak hava geçişlerine etki etmektedir. Çevresine göre daha az yükseltiye sahip olan Batman ovası kışları genellikle ılımandır. Özellikle ilin Sason ilçesinin bulunduğu kuzey tarafı sert karasal iklim özellikleri göstermektedir.

İlin, bitki örtüsü ve şekli ise kuru otlaklar, step ve çalılıklardan oluşmuştur. Kısmen de olsa ilin kuzey ve güneyindeki dağlık alanlarda, meşe ağacı ağırlıklı geniş

yapraklı ormanlık alanlar mevcuttur. Kentin ekonomisi daha çok tarım ve hayvancılık faaliyetlerine dayanmaktadır. Kentin tarıma elverişli toprakları çoğunlukla ilin merkezinde ve Beşiri ilçesinde yapılmaktadır. Türkiye’de mercimek üretiminde ilk sırada olan Güneydoğu Anadolu Bölgesinin lokomotifi Batman ili olmuştur. Buralarda mısır, pamuk, tütün, buğday, mercimek ve fıstık yetiştirilmektedir. Özellikle son zamanlarda fıstık ekimi ilin kırsalı başta olmak üzere çok yaygınlaşmıştır. Gercüş ilçesinde de bağcılık (üzüm) başta olmak üzere fıtıkçılık, Sason’da meyvecilik (çilek ve ceviz) önemli tarımsal faaliyetlerdir. Kırsal alandan kente yapılan göçler bölgede tarımsal faaliyetlerin azalmasına yol açmıştır.

2021 yılı ADNKS verilerine göre Batman’ın nüfusu 626.319 kişidir. En çok nüfus % 76,2 oranla kent merkezinde % 4,8’i Sason ilçesinde, % 4,9 Beşiri ilçesinde, % 9,7’si Kozluk ilçesinde bulunmaktadır. İlin en az nüfuslu bölümü ise % 4,2 oranla Gercüş ve Hasankeyf ilçeleri olmuştur. 2022 yılı itibarıyla Batman’da merkez ilçeyle birlikte 6 ilçe, 5 belde ve 288 köy yerleşim birimi mevcuttur (Yakut, 2013, s. 382).

3.2. Batman İlinin Genel İdari Coğrafi Özellikleri

Ülkemizin, 4.477 km² yüzölçümüne sahip olan Batman ili, Türkiye’de kendisine 69. Sırada yer bulan yüzölçümü ufak bir şehrimizdir. Yüzölçümü bakımından Güneydoğu Anadolu Bölgesinin en küçük şehri olan Batman kendisine sınır olan illerden daha küçük bir alana sahiptir. Bölgesinde 9. sırada olan ilin kazalarının yüzölçümünde ise Hasankeyf (293 km²) yüzölçümü ile en küçük alana sahip kazasıdır. Diğer kazalar ve yüzölçümleri ise, (Merkez ilçe, 653 km²), (Sason, 706 km²), (Beşiri, 809 km²), (Gercüş, 914 km²), (Kozluk, 1101 km²)’dir. (Tablo 1).

Tablo 3.1. ADNKS Batman’ın ilçelerinin nüfus yoğunluğu dağılımı (Yakut, 2013).

Sıra No.	İlçe Adı	Nüfus	İl Nüfusuna Oranı (%)	Yüzölçümü (Km2)	Nüfus Yoğunluğu (Km2/kışı)
1	Merkez	477.456	76,2	653	731
2	Beşiri	30.928	4,9	809	38
3	Gercüş	19.304	3.0	914	21
4	Hasankeyf	7.496	1,2	293	25
5	Kozluk	60.953	9,7	1.101	55
6	Sason	30.182	4,8	706	43
Toplam		626.319	100	4.477	140

20 Nisan 1924 tarihinde 01.02.1921 tarih ve 85 sayılı “*Teşkilat-ı Esasiye Kanunu*”nda yapılan “Vilayet Teşkilatı” gibi değişikliklerle, Cumhuriyetin ilanını takip eden süreçte yönetsel sistemde bir takım yeni düzenlemeler oluşturulmuştur. Osmanlı’dan beri devam eden sancak yönetim birimi kaldırılarak yerine kaza yönetim birimleri getirilmiştir. (Karagel, 2012, s. 96-106). Cumhuriyetle birlikte meydana gelen idari yapıdaki düzenlemelerle vilayet (il), kaza (ilçe), Bucak (nahiye) ve köy statüsünde düzenlenmiştir. Bunun akabinde, 1924 yılında yönetsel sistemde yapılan değişikliklerle Siirt ve Mardin il olarak teşkil olmuştur. İluh yerleşkesi de Siirt vilayetine bağlı olan Beşiri kazasının bir köyü yapılmıştır. 1923 tarihinde Cumhuriyetin ilan edilmesi ile idari yapıda bir takım değişikliklere gidilmiştir. Mardin il olarak teşkil olunca, Gercüş kazası Mardin’e bağlanmıştır. Eski bir yerleşke olan Hasankeyf ise, Batman’ın il olmasına değin, Gercüş kazasının bir bucağı olmuştur. Daha sonraki süreçte, Batman 1990 yılında il olunca Hasankeyf yerleşim birimi, Gercüş kazasından 21 köyü ile ayrılarak Batman İli’ne bağlanmıştır (Şaşmaz, 2014, s. 313).

Yayınlanan (Resmi Gazete 17437 sayılı, 1957). ve sayısında belirtilen tarihe değin, Beşiri’ye bağlı bir kaza olan Batman, 1957 yılında ilçe statüsünü kazanmış ve böylece Beşiri ilçesinden ayrılarak kaza teşkilatına dönüşmüştür. Daha sonra Batman’ın 1990 yılında il olmasıyla, Siirt iline bağlı olan, Sason, Kozluk ve Beşiri kazaları ile Gercüş ilçesine bağlı olan Hasankeyf ilçe yapılarak Gercüş’le birlikte Batman iline bağlanmıştır. (Tablo 2). Böylece, Batman şehri idari yapı yönünden günümüzdeki şekline dönüşmüştür (Resmi Gazete, 13 Nisan 1993 tarih ve 21551 sayılı, 1992).

Tablo 3.2. Batman ili idari birimler çizelgesi (Yakut, 2013).

Merkez	İdari Birim	İdari Birim Kazandığı Tarih-Kanun No
Batman	İl	16.05.1990 - 3647
Beşiri	İlçe	20.04.1924 - 491
Sason	İlçe	20.04.1924 - 491
Kozluk	İlçe	20.05.1938 - 3393
Gercüş	İlçe	20.04.1924 - 491
Hasankeyf	İlçe	16.05.1990 - 3647

3.3. Batman İlinin İdari Coğrafi Özellikleri

1515 senesinde, Osmanlı devletinin egemenliği altına giren, Batman ili ve yöresi zamanla idari sistem değişikliklerine maruz kalmıştır. Batman ilinin çekirdeğini oluşturan İluh köyü zamanla Beşiri'ye bağlanmış, Beşiri ise Siirt mutasarrıflığına bağlı kalmıştır. Siirt mutasarrıflığı ise, sırasıyla Bitlis ve Diyarbakır illerine idari açıdan bağlılığı devam etmiştir. İluh köyü 1871 senesinde Diyarbakır iline bağlı olan Siirt mutasarrıflığının, Garzan ilçesinin Beşiri bucağına bağlı kalmıştır. 1884 senesinde, Bitlis iline bağlı olan Siirt mutasarrıflığına bağlanmıştır (Yavuz & Demirtaş, 2008, s. 262). Batman ilinin güneyinde bulunan, Gercüş ve Hasankeyf kazaları ise cumhuriyet ilan edilene değin, Diyarbakır iline bağlı olan, Mardin mutasarrıflığına bağlı kalmaya devam etmiştir. Merkezi Elmedin olmak üzere, 1895 senesinde, Diyarbakır iline bağlı olan Amid mutasarrıflığına bağlı Beşiri ilçesi kurulmuştur. Cumhuriyetin kurulması ile birlikte yönetsel alanda bölüşüm yapılmıştır. Bu devrede, Diyarbakır vilayetine bağlı olan Beşiri kasabasının merkezi Elmedin ilçesi olmuştur.

Yalnız, 1926 senesinde, Elmedin kasabasında yaşanan sel nedeniyle, Elmedin'in nüfusunun büyük bir bölümü başta İluh köyü ve civarındaki yerleşim birimlerine taşınmak zorunda kalmıştır (Acar, 2008, s. 111), Bundan dolayı Elmedin kasabasının merkezi Beşiri (Kobin) köyüne taşınmış Böylece, Beşiri'de Siirt vilayetine bağlanmıştır (Şaşmaz, 2014, s. 313). 1935 senesinde yine sel yaşayan, Elmedin kasabası bu tarihten 1945 tarihine değin Beşiri ilçesinin bir köyü mevcudiyetini devam ettirmiştir. 1945'den sonrada mevcudiyetini yitirmiştir. Kendisine bağlı 25 köyü bulunan İluh, Beşiri kazasına katılarak bir bucak olmuştur (Resmi Gazete, 26 Mart 1936 tarih ve 6232 sayılı, 1936)

4. BATMAN'IN TARİHİ İLE ADININ YER ALDIĞI KAYNAKLAR VE KÖKENİNE AİT ÇEŞİTLİ SÖYLENTİLER

4.1. Batman'ın Tarihi

Batman şehrinin tarihi, oldukça zengin ve çeşitli etnik ve kültürel geçmişe sahiptir. Batman, her ne kadar yeni kurulmuş genç bir şehir olsa da şehrin ilçelerinin tarihi binlerce sene geçmişe kadar uzamaktadır. Eski çağlardan beri çeşitli uygarlıklara ev sahipliği yapmıştır. Bilhassa, bölge Mezopotamya uygarlıklarının etkisi altında kalmıştır. Mezopotamya'nın mühim bir parçası olan Babil uygarlığının varisi olan Aremeanlılar ve Süryaniler bölgede önemli bir kültürel etkiye sahiptir. Batman tarihi hakkında en eski malumatlar halk öyküleri, mitoloji ve Herodot'un "Tarih" isimli eserinde bulunmaktadır. Bereketli topraklara sahip Mezopotamya bölgesinin Dicle havzasında yer alan şehrin bulunduğu bölgede en eski insan faaliyetleri 700 bin yıl öncesine değin uzamaktadır. Bilhassa, Batı Raman yöresinde yapılan kazılarda elde edilen aletlere bakıldığında bölgenin Paleolitik dönemde yoğun bir biçimde göç aldığı anlaşılmaktadır.

Gercüş ve Hasankeyf kazaları ortasındaki vadilerde bulunan sayıları takriben 30'un üzerinde olan resimli kaya mağaraları, Batman şehrinin en eski kültür varlıkları olarak tespit edilmiştir. Bu resimli kaya mağaraları kesin olmamakla âdemoğlunun ilk sanat eserlerinin görüldüğü, Üst Paleolitik Dönemde (M.Ö. 40.000-12.000). Görülmüştür. Anadolu kültür tarihinde mühim bir yeri olan Hasankeyf Höyük, Hasankeyf kazasının 1,5 km doğusunda, Dicle ırmağının kuzey kıyısında yer almaktadır. Neolitik Dönem ile Demir ve Helenistik çağlara ait arkeolojik bulguların bulunduğu höyük, zamanımızdan 11 bin 500 yıl önce, uygun iklimsel şartların oluşması ile yerleşilmeye başlanan Yukarı Dicle Havzası'nın ilk iskân edilen köyüdür. Aynı zamanda bu bölgeler Hristiyanlığın ve İslamiyet'in erken dönemlerinde yerleşilmeye başlanmıştır. Belirlenen kültür varlıklarının yoğunlukla bulunduğu, Dicle ırmağı ve Doğu ve Batı Raman Dağları çevresinde bulunan kayalık kısımlar, Roma'nın kontrolünde bulunan bölgede Hristiyan ve pagan nüfusunun yoğunlukla yerleştiği görülmektedir (Özcan, 2018, s. 42).

IV. asırda Roma İmparatoru II. Costantius'un Hasankeyf bölgesinde askeri bir kale yapmasıyla birlikte bölgedeki Roma İmparatorluğu hâkimiyeti kuvvetlenmeye başlamıştır. Sonrasında Bizans'ın kontrolüne geçmiştir. İslam'ın yayılmasıyla birlikte bölge İslam medeniyetinin etkisi altına girmiştir. Selçuklu ve Eyyubi gibi İslam devletleri

bölgeye egemen olmuştur. Bölge, daha sonra Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliği altına girmiştir. 639'da yılında Hz. Ömer zamanında, İslam ordusu tarafından ele geçirilmiştir. Hz. Osman'ın halifeliği döneminde (644-656) ise Arap unsurları yöredeki kale, kasaba ve şehirleri ele geçirerek yayılım göstermiştir. Bilhassa Dilmaçoğulları Beyliğine muhtemelen 300 yıl başkentlik yapmış olan, bugün Kozluk (Hazo) kazası sınırları dâhilinde bulunan sur duvarlarıyla muhtemelen 1,5 km' lik bir alanı kaplayan Erzen yöresi önemli bir iskân merkezi olarak kayıtlarda yer almaktadır (Batman İl Yıllığı 2019).

Hasankeyf şehrinin en ihtişamlı zamanı Selçuklular Dönemi'nde Sultan Alparslan'ın komutanlarından Artuk Bey'in oğlu Sökmen tarafından Hasankeyf'in 1102 tarihinde ele geçirilmesi ile başlamış. 1232 yılına değin sürmüştür. Sökmen Bey Hasankeyf ve Amed (Diyarbakır) bölgesinde parlak bir uygarlık kurmuştur. Daha sonra Artukluların eline geçen Hasankeyf Hısnıkeyfa diye adlandırılmış ve Artukların başkenti olmuştur. Hasankeyf, Ortaçağ'ın en büyük ve en enli kuşaklı köprüsüyle de ticaretin revaçta olduğu mühim bir yerleşke olmuştur (Batman İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü).

Akkoyunlular ile Eyyubiler arasında el değiştiren Hasankeyf 1517 tarihinde Osmanlı topraklarına katılmıştır. Batman'ın bulunduğu bölge eskiden beri birçok uygarlığın hâkimiyetine girmiştir. M.Ö. 2000'li yıllarda, bölgenin tarihinde kayıt edilen ilk egemenlik, Urartular ile hısım kavim olduğu bilinen Huriler tarafından kurulmuştur. Tarihi kayıtlara göre bölgenin ilk hâkim siyasi iktidarı Hurrilerdir. Daha sonraları şehrin yer aldığı yörede Mitaniler, Asurlar, İskitler, Medler, Lidyalılar, Persler, Makedonlar, Partlar, Armania Krallığı, Roma, Sasani ve Bizans hâkimiyeti bölgede egemen güç olmuşlardır. 639 sesinde İslam'ın eline geçen bölge, 1085 tarihinden itibaren bölgede Büyük Selçukluların hücumları sonucunda, Türk egemenliği görülmeye başlamıştır. (Gördegir, 2020, s. 44-50). Daha sonraları Türk beylik ve topluluklarından Selçuklular, Artuklular ve bir kısım ufak beylikler olmak üzere Roma, Bizans ve Osmanlı gibi devletler yörede egemenlik sahibi olmuşlardır (Kışanak, 2013, s. 33).

Batman şehrinin tarihi oldukça eskiye dayanır ve farlı uygarlıkların üzerinde yaşadığı medeniyetin beşiği olarak bilinen ve Bereketli toprakların ortasında bulunan bir bölgedir. Kentin yer aldığı yöre tarihsel süreç boyunca, Mezopotamya, Suriye ve Anadolu kültürlerinin imtizaç ettiği mühim bir merkez olmuştur. İlin bütününde çok sayıda antik, tarihi abide, buluntu ve kalıntının olması tarihsel süreçte önemli uygarlıkların bu bölgede beşeri faaliyetlerde bulunarak hayatlarını idame ettiklerini göstermektedir. (Kozbe & Güngör, 2020, s. 17-41).

Dicle Irmağı, Batman Çayı ve Garzan Çayı yakınına kurulmuş olan Batman şehri köklü uygarlıkları bünyesinde barındırmıştır. Batman Kuzey Mezopotamya’da yer almaktadır. Hasankeyf: Antik Mezopotamya’nın başkenti olarak bilinmektedir. Neolitik çağdan bu yana Emeviler, Abbasiler, Hamdaniler, Eyyubiler, Mervaniler, Medler, Leseptoslar, Romalılar, Sasaniler, Bizanslılar, Artuklular Moğullar, İlhanlılar, Celaliler, Akkoyunlular, Karakoyunlular, Safaviler ve Osmanlılara ev sahipliği yapmıştır (Demir, 2021).

Yavuz Sultan Selim döneminde meydana gelen Çaldıran savaşı ile Osmanlı eline geçen Batman civarı Diyarbakır iline tabi olarak idare edilmiştir. XIX. yüzyılın sonlarında idari alanda yapılan değişikliklerle vilayet sistemine geçilmiş ve böylece Batman ve etrafı ilk önce Diyarbakır vilayetine, sonrasında da Bitlis vilayetine bağlı olan Siirt sancağına bağlanmıştır (Nasıroğlu, 2020, s. 50-55). Batman şehrinin yer aldığı bölge tarihin ilk dönemlerine aynalık eden, insanların tarımla uğraştığı ve yerleşik hayata geçtiği ilk iskân alanlarından biridir. Batman il merkezinin bir parçası olan İluh Köyü’nün bir höyük yerleşiminin üzerine inşa edilmiş olması, bu bölgede meydana gelen iskânların çok eski olduğunu göstermektedir. İluh dışındaki, köy yerleşkelerinin bazıları da eski höyükler üzerinde varlıklarını sürdürmektedir Dimse Höyüğü, Kurike Höyüğü, Mıkra tepesi Elihe Tepesi, Sumaki Tepesi, Amer Tepesi bu höyüklerden bazılarıdır. (Kışanak, 2013, s. 34).

Batman ilinin antik yerleşim tarihi, şehrin etrafında vuku bulan hadiselerle ilişkilidir. Kentin üzerine kurulduğu İluh Köyü’nün tarihide çok eski değildir. Günümüzdeki İluh Mahallesi şehrin kurulduğu alandır. Batman merkeze yaklaşık 20 kilometre uzaklıkta bulunan El-Medine ticaret kervanlarının kaldığı “Han Obası” diye kabul edilen konaklama merkezidir. 1926 senesinde Batman Çayı’nın taşması ile El-Medine ilçesi sular altında kalmış ve bunun sonucunda kent İluh etrafına kurulmuştur. Bundan dolayı El-Medine ilçesi Siirt’e tabi olan Beşiri’ye nakledilmiş ve böylece İluh da Beşiri’ye bağlanmıştır (Altunışık, 2009, s. 69).

1940 yılına ait kaynaklarda El Medine İluh’un bir köyü olarak gözükmektedir. El-Medine’den göç edenlerle nüfusu artan İluh Köyü, ilk petrolün bulunması ve Haydarpaşa- Kurtalan demir yolunun ulaşımına açılması, verimli ve bereketli tarım alanlarına sahip oluşu, çevre il ve ilçelerle ulaşım bağlantılarının olması gibi etkenlerle bölge çok hızlı bir gelişim göstermiştir.

Özellikle, 1940’lı yılların başlarında bölgede var olan petrol yataklarının keşfedilip değerlendirilmesi neticesinde İluh bucağı her alanda büyük gelişme göstermiştir. Petrole dayalı gelişim, İluh’un ekonomisini büyütmüş ve istihdam

olanaklarını arttırmıştır. 1955 yılında yapılan genel nüfus sayımında İluh nüfusu 4.713 kişiye yükselmiştir. Nüfusu artan nahiye, 2 Kasım 1955 yılında Belediyeliğe kavuşmuştur. Bu gelişmeler üzerine 27 Haziran 1957 tarih ve 9644 sayılı resmi Gazete’de yayımlanan Kanun ile İluh, 1 Eylül 1957 tarihinde ilçe teşkilatı olarak kabul edilmiştir. 1950’lerin başında Batman’ın bir bucak Merkezi iken, zamanla gelişerek ilçe statüsü kazanmış ve 1976 yılında İluh’un ismi yakınındaki Batman Çayı’ndan ötürü adı Batman olarak değiştirilmiştir. 1990 yılına değin çok hızlı büyüyen Batman, 16 Mayıs 1990 tarih ve 3647 sayılı kanunla il statüsüne kavuşarak, Türkiye’nin 72. İli olmuştur. Batman’ın il statüsüne yükseltilmesiyle birlikte Beşiri, Gercüş, Hasankeyf, Kozluk ve Sason kazaları Batman iline bağlanmıştır (Türk, 2020, s. 612).

1990 yılında il olan Batman’da şimdiye kadar toplam 13 vali görev yapmıştır. Batman il olunca son kaymakam Ali Ülger’in kentten ayrılması sonucunda 1990 yılında Batman’a ilk atanan vali Turgay Perçinler olmuştur. 1920’li yıllarda İluh adında küçük bir köy olan Batman hızlı bir nüfus artışı yaşayarak 1990’lı yıllarda, 350 bin, 2000’li yıllarda 400 bin, 2010’lu yıllarda 500 bin, 2020 yılı sonu itibariyle 620.278 bin nüfusa sahip olmuştur. Ayrıca Batman İli, merkez ilçe dâhil, 6 ilçe, 5 belde, 288 köyü ile Türkiye’nin önemli illerinden birisi olmuştur (Önver, 2020, s. 1431).

Batman adının kökeni hakkında çeşitli teoriler bulunmaktadır, ancak kati bir bilgiye sahip olmak zordur. Bu bölgeye ne vakit ve neden verildiği kesin olarak bilinmemektedir. Günümüzde Batman’ın bulunduğu bölgede petrol keşfedilmeden önce 1940’lı yıllarda Elmedin ve İluh adında yerleşmeler vardı. 1926’lı yıllarda Batman Çayı’nın taşması ile Emledinin sular altında kalmıştır. Bunun üzerine Emledinin Beşiri kazasına taşınması ile ve 1936 senesinde da İluh Köyü’nün İluh Nahisesi şeklinde düzenlendiği bilinmektedir (Akcan, 2018, s. 55).

Raman Dağı’nda 1940’lı yıllarda petrolün keşfedilmesiyle Şehrin, sosyo-ekonomik ve demografik yapısında çeşitli etkileri olmuştur. İluh yerleşim biriminin nüfusu artmaya başlamış, 1955 yılında İluh bucağında belediye teşkilatı kurulmuş, petrol rafinerisinin İluh yakınlarında kurulması ve işlenmesi ile iş gücü talebi artmış nedenlerin neticesinde, 1957 yılında İluh bucağı kaza olmuştur. Batman’ın yakınından geçen Batman Çayı’ndan ötürü kentin adı Batman olarak bilinmektedir (Tekik, 2018, s. 55). Batman isminin İluh yerleşim birimine konulmasının gerçek nedeni birçok kaynakta gösterildiği gibi İluh’un yakınından akan Batman Çayı’dır.

“İnsanlar yaşadıkları yerleri isimlendirirken kimi niteliklerinden etkilendiği nazara çarpar. Bu etki, doğal çevrenin özelliğinden olabileceği gibi toplumsal bir

nedenden de meydana gelebilir. Ayrıca, insanlar varlıklarını sürdürdükleri bölgenin yer isimlerini süreç içerisinde farklı şekillerde değiştirmişlerdir. Çoğunlukla, ad değiştirme kendiliğinden, doğal bir biçimde vuku bulduğu için, geçmişe ait bir kısım işaretleri de üzerinde gösterir. Buda bize bulunulan bölgenin tarih ve coğrafyası ile alakalı mühim ipuçları vermektedir. Her yer isminin bir manasının olduğu bilinmektedir. Bir bakıma hafi olan bu özellikler etimoloji bilimi çalışmalarıyla yeniden saptanabilmektedir ” (Tuncel, 2009, s. 43).

Tunçel’in izahından anlaşıldığına göre yer adlarının ortaya çıkması esnasında birçok etken birlikte belirleyici olmuştur. Coğrafya ise bu etkenlerden sadece birisidir.

Dilbilimci Özcan Başkan, yerleşim birimi isimlerini umumi olarak iki gruba ayırmıştır.

- Doğanın ve fiziksel koşulların tesiri neticesinde meydana gelen isimler.
- Beşeri ve toplumsal ciheti olan isimler (Başkan, 1971, s. 237-251).

Yer isimlerinin kaynağını aldığı ve tesir ettiği coğrafik faktörler dikkate alındığında, Coğrafyanın fiziki tesiri ön sırada yer edinmektedir. “Malabadi Köprüsü’nün Mervanlı hükümdarı Bat tarafından yapıldığı ve köprüye onun adının verildiği tarihi kaynaklarda ifade edilmektedir.” Bir bölgenin adı genellikle coğrafi konumundan kaynaklanır; O yerin iklim özelliklerinden, bir nehir ve dağdan, toprak ve kayaçlarından, doğal bitki örtüsünden, hidrografik, morfolojik ve sosyo-ekonomik yapısından kısacası coğrafi açıdan birçok bilgiye ve varsayımına ulaşılabilir (Altunışık, 2009, s. 69).

Bir bölgenin adının konulmasında belirleyici olan unsurlar; coğrafi özellikler, Tarih ve kültür, yerel dil ve gelenekler ve siyasi faktörlerdir. Batman isminin kaynağı ise kesin olmamakla birlikte, Batman şehrinin yakınından geçen Batman Çayı’ndan dolayı verildiği tüm kaynaklarda belirtilmiştir. Nehir ve akarsulara konulan adlar çoğunlukla çevrelerindeki yerleşim birimlerinden alındığından, Batman Çayı etrafında da kati olmamakla birlikte, Batman isminde bir yerleşme biriminin olabileceği öngörülebilir. Bu durum Batman isminin kaynağının coğrafi unsurlardan alındığını ve kentin konumunun etkili olduğunu göstermektedir.

Bu bölümde Batman adının yer aldığı ve kullanıldığı kaynaklardan söz edilecektir.

4.1.1. Vakainame-i Hısnıkeyfa

Batman adı, ilk kez XIII. Asrın sonlarında İbnü-l Esir tarafından kaleme alınan, gerçeği Viyana milli kütüphanesinde bulunan, Vakainame-i Hısnıkeyfa adlı asarda şöyle

yer almaktadır: Meyyafarkin yöresindeki kabileler ile Batman yöresindeki kabilelerin Batman köprüsü yakınlarındaki savaşlarından söz eder (Tekik, 2018, s. 22).

4.1.2. Şerefname

XVI. Asırda Bitlis beyliği yapmış meşhur düşünür ve fikir insanı Şerefhan Bitlisi “Şerefname” isimli asarında Batman adını Batman çayı üstünde kurulan Malabadi Köprüsünden Dicle Irmağına değin olan yer diye bahsetmektedir. Şerafname de belirtilen Batman mıntıkasının hudutları bugünkü Batman il haritasının hudutlarına çok benzerlik göstermektedir (Zengin, 2005, s. 57).

Şerefhan’ın “Şerefname” adlı asarınca Kulp hükümetinden söz edilince Batman hükümetinden de söz edildiği geçmektedir. Bu durumdan anlaşılıyor ki Batman adının Silvan, Hasankeyf ve Kozluk ortasında yer alan ovaya verildiği düşünülmektedir.

4.1.3. Seyahatname

Evliya Çelebi, seyahatnamesinde bölgeye yaptığı seyahat esnasında Batman Çayı’ndan söz ederken bu ırmağın üstündeki 7 kemerli köprünün, Batman Köprüsü olduğunu söyleyerek köprünün Artuklular döneminde değil, Abbasiler döneminde yapıldığını ifade etmiştir (Tekik, 2018, s. 22).

4.1.4. El-Hediyye El-Hamidiyye Fi'l-lugat El-Kurdiyye

II. Abdülhamit döneminde Bitlis’in Mutki kazasında kaymakamlık yapan Yusuf Ziyaeddin Paşa burada, 1894 yılında “El- Hediyye El- Hamidiyye Fi’l- Lügat El- Kurdiyye” isimli Kürtçe-Arapça bir lügat hazırlamıştır. Yusuf Ziyaeddin Paşa kaleme aldığı bu lügatında, El-medina ve Batman köylerinden de söz etmektedir. Bu sözlükte El-medina’dan Siirt iline bağlı Beşiri kazasının bir köyü diye bahsedilmektedir. Yakınında haşmetli, büyük ve görkemli güzel bir köprü vardır. Bu köprüde onun ismiyle hatırlanır” diye geçmektedir. Bu görüşlerin penceresiyle bakıldığında, Batman ve El-medina yerleşim birimlerinin köy statüsünde oldukları gözükmektedir.

Yine, Osmanlı devletinin son zamanlarında yazılan Diyarbekir Salnamelerinde (Genellikle yıllık olarak yayımlanan bir tür ansiklopedik yayındır) Batman ismindeki

köyün yanında, Batman köprüsünün var olduğu biçiminde anlatılmaktadır (Salname-i Vilayeti Diyarbekir (20-1323/1902 Diyarbekir s.199, 1902).

Batman Adının Kökenine Ait Çeşitli Söylentiler:

4.1.5. Ölçü birimi olarak “Batman”

Batman adının 6-8 kg. kütlesindeki bir ölçü birimi olan “Batman”dan geldiği söylenmektedir. “Batman kelimesinin ölçü manasının dışında geniş yer manasında kullanılması da bu öngörüğü güçlü kılmaktadır” (Zengin, 2005, s. 57). Tarihi kaynaklarda da ifade edildiği gibi, Kozluk, Silvan, Hasankeyf arasında yer alan bölgeye Batman denilmiştir. Bu söylentinin ana gerekçesi de Batman sözcüğünün tartı birimi dışında düz ve geniş yer manasında ifade edilmesidir (Yılmaz, 2020, s. 45).

4.1.6. Petrol kuyularının batması

1930’larda bölgede petrol araştırmaları sırasında ortaya çıkmıştır. Bölgede petrol araştırmaları yapan İngiliz petrol şirketi kuyularda petrol bulunca, bu petrol kuyularının adını şirketin adı olan “Batman” ismiyle anmıştır. Bir diğer rivayette de, petrol ilk bulunduğu zaman basit depolama kuyularının yere batmasından dolayı Batman’a “Batmak” hadisesinden ötürü, Batman adının konulduğu söylenmiştir (Ekinci, 2015, s. 50).

4.1.7. Batman’da yer altı suyunun fazla olması

Batman ovasının, alüvyon gevşek bir toprak yapısının olmasından ötürü, bol miktarda yer altı suyuna sahiptir. Bu yüzden toplumun dilinde eskiden beri dolaşan bir rivayete göre yöredeki bazı âlimler Batman’ın altındaki yer altı su miktarının çok fazla olmasından ötürü bir gün batacağını söyleyerek Batman adının bu söylentiden kaynaklandığını belirtmişlerdir (Ekinci, 2015, s. 75).

4.1.8. Yarasaşehir

Başka bir rivayete göre İluh köyünde petrol aramaları sırasında ilk petrol keşfedildiği zaman petrol arama da vazifeli Amerikalı mühendislerin çalıştıkları sahada yarasaların çok olmasından ötürü mühendisler İluh'a "City Batman" (Yarasaşehir) demiştir (Ekinci, 2015, s. 112).

4.1.9. Batıraman

Bir söylentiye göre de Batman sözcüğü petrolün çıkış membaı olan Batıraman'ın ilk ve son üç harflerinin birleşmesinden meydana gelmiştir. Yapılan incelemelerden elde edilen netice Batman kentinin Batman adını Batman Çayı'ndan aldığı, Batman Çayı'nın da bu adı, altından akan Batman köprüsünden (Malabadi/Malabadê) aldığı ve köprüye de bu adın köprü yakınlarında yer alan Batman Köyü'nden ötürü verildiğidir. Ancak Batman adlı bu köy yerleşim biriminin belirtilen bu adı kimden aldığı konusunda da elde kati bir bilginin olmamasıdır (Tekik, 2018, s. 55).

5. CUMHURİYET ÖNCESİ VE SONRASI DÖNEMLERE AİT EĞİTİM- ÖĞRETİME GENEL BİR BAKIŞ

5.1. Tanzimat Dönemi Eğitim Çalışmaları

Tanzimat Döneminde (1839-1876), Osmanlı İmparatorluğu'nun yüzünü Batı'ya döndüğü ve kapsamlı modernleşme çabalarının hız kazandığı bir süreci ifade eder. Bu dönemde girişilen reformlar silsilesi içinde, imparatorluğun beka sorununa çözüm bulma ve Avrupa devletleri ile rekabet edebilirliğini artırma hedefi ile eğitim alanındaki yenilikler merkezi bir rol oynamıştır. Geleneksel medrese eğitiminin artık çağın gereklerini karşılamakta yetersiz kaldığına dair yaygınlaşan kanaat, Batılı modelde, modern eğitim kurumlarının ihdasıyla sonuçlanmıştır (Çınar, 2005, s. 18).

5.1.1. Modern eğitim kurumlarının inşası ve gelişimi

Tanzimat ile birlikte eğitim sahasında atılan en belirgin adımlardan biri, modern mekteplerin tesisi olmuştur. Bu kurumlar, imparatorluğun ihtiyaç duyduğu nitelikli sivil bürokrat ve askeri kadroları yetiştirme amacını gütmüştür (İşık, 2019, s. 32-45).

5.1.2. Rüşdiyeler (Orta Dereceli Okullar)

1840'lı yıllardan itibaren açılmaya başlanan rüşdiyeler, sıbyan mektepleri ile idadiler arasında bir geçiş kademesi işlevi görmüştür. Bu okullar, bilhassa devlet memuriyeti için elzem olan temel bilgileri sağlamıştır. İlk rüşdiye, 1845 yılında İstanbul'da faaliyete geçmiştir (Ergin, 1977, s. 167).

5.1.3. İdadiler (Lise Seviyesi Okullar)

Rüştiyelerin bir üst basamağı olarak kurgulanan idadiler, daha geniş kapsamlı bir eğitim sunmuş ve yükseköğretim kurumlarına öğrenci hazırlama görevini üstlenmiştir. Bu türdeki ilkokullar 1870'lerin başında açılmıştır (Kodaman, 1987, s. 89).

5.1.4. Darülfünun (Modern Üniversite Girişimi)

Çağdaş anlamda bir üniversite kurma ideali bu dönemde belirginleşmiştir. İlk girişimler beklenen başarıyı göstermese de, 1863'te faaliyete geçen ve zamanla farklı isimlerle anılan Darülfünun, yükseköğretimin temelini oluşturmuştur. Ancak kesintisiz ve kurumsal bir üniversite yapılanmasının tam anlamıyla oturması sonraki dönemlerde gerçekleşecektir ((Akyüz, 1982, s. 120-125).

Mesleki ve teknik eğitim alanında nitelikli insan gücüne olan gereksinim, mesleki ve teknik eğitime verilen önemi arttırmıştır. Mevcut askeri eğitim kurumları modernize edilmiş, Harbiye Mektebi gibi yeni yapılar ihdas edilmiştir. Bu okullar, Batı menşeli askeri teknikleri ve bilimsel bilgiyi öğrencilere aktarmıştır (Ortaylı, 1983, s. 45-50).

1827'de kurulan ve Tanzimat sürecinde gelişimini sürdüren Mektebi Tıbbiye (Tıp Fakültesi) modern tıp eğitiminin merkezi haline gelmiştir. Bu kurumda Batı dillerinde tıp öğretimi verilmiş ve tercüme faaliyetleri teşvik edilmiştir (Ergin, 1977, s. 405-410).

Devlete yönetici yetiştirme gayesiyle 1859'da kurulan Mektebi Mülkiye modern hukuk, iktisat ve idari bilimler sahalarında eğitim vermiştir. Bu okul, Tanzimat dönemi bürokrasisinin çekirdeğini oluşturmuştur (Kansu, 1966, s. 30-35).

Yine bu dönemde modern eğitim kurumlarına öğretmen temin etmek amacıyla öğretmen yetiştirme kurumları olan Darülmuallimin (Erkek Öğretmen Okulu) 1848'de, Darülmuallimat (Kız Öğretmen Okulu) ise 1870 'te açılmıştır. Bu kurumlar eğitimin yaygınlaştırılması ve yükseltilmesi için kritik bir rol oynamıştır (Kodaman, 1987, s. 120-125).

Tanzimat döneminde kız çocuklarının eğitimine yönelik adımların atılması da dikkat çekici bir gelişme olmuştur. Sıbyan mektepleri ve rüşdiyeler de kız çocuklarının öğrenimi teşvik edilmiş, hatta kız rüşdiyeleri dahi açılmıştır (Akyüz, 2020, s. 164).

Osmanlı eğitim sisteminin bir parçası olan yabancı okullar özellikle gayrimüslim tebaa arasında yaygınlaşmış ve Batı dillerinin ve kültürünün yayılmasında önemli bir rol oynamıştır (Kurşun, 2002, s. 150-155).

Eğitim yönetimi ve teşkilatlanması alanında Meclisi Maarifi Umumiye (Genel Eğitim Konseyi), Maarif Nezareti (Eğitim Bakanlığı) gibi kurumsal yapılar da geliştirilmiştir.

1839 Tazminat fermanı ile Batıda eğitim alanında faaliyet gösteren kurumların benzeri ya da aynısı genel eğitim çerçevesinde batıdaki şekilleri ile teşkil edilmiştir. Bunlar; ilk, orta, lise ve üniversite kademeleri şeklinde açılmıştır. Ayrıca Batıdaki gibi

birçok mesleki ve teknik okul eğitim öğretim faaliyetine başlamıştır. Yine bu dönemde eğitimin bir elden yürütülmesi için bütün okulların bağlandığı günümüzdeki adıyla Milli Eğitim Bakanlığı kurulmuştur (Akyüz, 2020, s. 162).

Nesli atının eğitilmesinin temeli, tarihsel süreç olarak gerçek anlamda Tanzimat dönemine dayanmaktadır. Yapılan yenilikler bir kısım pozitif neticeleri ortaya çıkarmıştır. İlk önce okulların mekânları yeniden ele alındı. Sonra fiziki yapılarında düzenlemelere gidildi. Sınıflarda sıra, yazı tahtası, harita gibi eğitim öğretim araç-gereçleri kullanılmaya başlanmış ve okul eğitim müfredat programları yeniden muhtevası ile düzenlenerek gerçek hayatta işe yarayan uygulanabilir ders ve içerikleri verilerek kendini ifade edebilen temel istidat ve becerilere sahip bir birey ortaya çıkarılmak istenmiştir (Balkan, 2014, s. 20).

Tanzimat döneminden, İttihat ve Terakki'ye değin devam eden süreçte Batı tarzı yeni modern eğitim kurumları ile eski eğitim kurumları iç içe varlığını sürdürmüştür. Bu durum Cumhuriyete kadar böyle devam etmiş daha sonraları Cumhuriyet'in ilanı ve devam eden süreçte, eğitim alanında yapılan inkılâplarla, eski kurumlar kaldırmış ve yerlerine yeni ve çağdaş okullar ve kurumlar açılmıştır. (Çınar, 2005, s. 19-21).

Tanzimat, yönetim, eğitim, edebiyat ve sanatla ilgili konulardaki yenilikleri de kapsayan reformların yapıldığı dönemdir. II. Mahmut ile başlayan her alandaki yenileşme hareketleri II. Mahmut'tan sonra padişah olan Sultan Abdülmecit döneminde 1839 yılında ilan edilen Tanzimat Fermanı ve sonrasında yapılan yenilikler dönemin alt yapısını ve omurgasını oluşturmaktadır (Atılgan, 2015, s. 41).

Tanzimat buruğunu evvelki reformlardan farklı kılan yalnızca askeri alanda ortaya konulan yenilikler değil, ekonomik ve içtima-i alanda toplumsal bütünleşmenin getirdiği kararları muhteva etmesidir. Ferman'ın getirdiği yenilikleri de eksik görenlerde vardır. Diğer adı, Gülhane Hatt-ı Hümayun olan bu buyruk, Paris'te 1789'da duyurulan insanların doğal hakları bildirgesinin yarım yüzyıl sonra yazılmış “nakıs bir öykünme” olarak açıklamaktadır (Ergin, 1977, s. 444).

Fermanda, düzenleme yapılan konularda eğitimle ilgili doğrudan bir düzenleme olmamasına rağmen reformları yapan devrin yenilikçi kadroların yapılan reformların toplum tarafından kabul görmesi için eğitilmiş ve donanımlı bir toplum, yeni bir entelektüel şekil ve yapı oluşturma isteği eğitimi etkilemiştir (Akyüz, 2020, s. 163). Tanzimat Dönemi'nde ayrıca eğitimin devletin tekeline alınarak tek elden yapılması ve hocaların eğitim üzerindeki etkisinin azaltılmasına çalışılmıştır.

Bu duruma örnek olarak Sultan Abdülmecit'tin milli eğitim problemleri üzerine çalışılması ya da pozitif ilimler eğitimi veren mekteplerin inşa edilmesini başta gelen işlerden görmesi gösterilmektedir (Karal, 1983, s. 182). Bir takım kararlara bakıldığında eğitimin dinin güdümünden çıkarılmış seküler bir yapıya dönüştüğü görülmektedir. Yine bu dönemde önemli gelişmelerden biride Gayr-i Müslimlere Milli Eğitim Nezareti denetimi etkisinde kendi mekteplerini iyileştirme ve açmalarına müsaade edilmesi neticesinde, batılıların Osmanlı eğitim sistemini etkilemesi sağlanmıştır (Akyüz, 2020, s. 164). Bilahare azınlıklara ait eğitim öğretim kurum ve kuruluşları Din ve devlet işlerini birbirinden ayıran laik eğitim sisteminin Osmanlı'da yerleşmesine etki etmiştir (Güven, 2018, s. 123). Tanzimat devri reformları Cumhuriyet'e değin varlığını sürdürmüştür.

Tanzimat Dönemi eğitim çalışmaları, Osmanlı modernleşmesinin temel sütunlarından birini teşkil etmiştir. Tam anlamıyla köklü ve ülke geneline yayılmış modern bir eğitim sisteminin kurulması sonraki dönemlere sirayet etse de, bu süreçte atılan sağlam temeller, Cumhuriyet dönemindeki eğitim devrimlerinin de öncüsü olmuştur. Geleneksel eğitim düşünce biçimlerinden modern anlayışa geçiş sürecinde karşılaşılan zorluklara karşın, Tanzimat'ın eğitim reformları, imparatorluğun varlığını sürdürme gayretlerinde belirleyici bir işlev görmüştür.

5.2. Meşrutiyet Dönemi Eğitim Çalışmaları

Meşrutiyet Dönemi, Osmanlı İmparatorluğu'nda modernleşme ve Batılılaşma çabalarının eğitim alanında daha da kurumsal ve sistemli hale geldiği bir evreyi temsil eder. Özellikle II. Meşrutiyet (1908-1918) ile birlikte, eğitim faaliyetleri merkezi hükümetin öncelikli gündem maddelerinden biri haline gelmiş, eğitimin yaygınlaştırılması ve kalitenin artırılması yönünde önemli adımlar atılmıştır. Bu dönemde eğitimde çeşitlenme, öğretim programlarının güncellenmesi ve kız çocuklarının eğitimine verilen önemin artması dikkat çekicidir (Güven, 2018, s. 19).

Sultan Abdülhamit zamanında daha önceleri mecburi olan ilk ve ortaöğretim yaygınlaştırılarak kesintisiz bir hale getirilmiştir. Medya kurum ve kuruluşları dâhil yükseköğretimde de yeni düzenlemeler getirilmiştir. Bhusus edebiyat, tarih öğrenceleri yeniden ele alınmıştır. Sultan Abdülhamit kız mekteplerinin sayısı kadar bu mekteplerde okutulan derslerinde kalitesini artırmaya önem vermiştir. Kızların hem iyi bir eğitim almaları hem de iyi bir ev kadını olmaları amaçlanmıştır. Yine kadınlara yönelik bir takım yeniliklerin yapılması örneğin; Kadınların İstanbul ve İstanbul dışındaki mekteplere

muallim olarak atanmaları neticesinde kadınlarında iyi bir mesleği olması bu dönemde öne çıkan dikkat çekici reformlardır (İşık, 2019, s. 21).

Meşrutiyet Dönemi'nde, Tanzimat ile temelleri atılan modern eğitim kurumları daha da yaygınlaşmış ve belirli bir olgunluğa ulaşmıştır. Geleneksel yapıya sahip sıbyan mekteplerinin ders programlarına bazı yeni modern dersler eklenmiş ve eğitimin tüm toplum kesimlerine ulaşılması çalışmalarına devam etmiştir (Ergin, 1977, s. 900-915). Rüşdiye ve İdadilerin sayıları artırılmış, özellikle İdadilerde matematik, fen bilimleri ve yabancı dil dersleri daha çok okutulmuştur. 1913 tarihli Geçici İlköğretim Kanunu ile ilköğretim zorunlu ve parasız hale getirilerek eğitimin yaygınlaşması hedeflenmiştir (Kodaman, 1987, s. 160-165).

II. Meşrutiyet ile birlikte Darülfünun (İstanbul Üniversitesi) daha sistemli bir yapıya kavuşmuş ve modern bir üniversite olma yolunda önemli adımlar atmıştır. Fakültelerin sayısı artırılmış, akademik kadrolar güçlendirilmiş ve ders programları çağdaş üniversite anlayışına göre düzenlenmiştir. 1912'de çıkarılan "Darülfünun Nizamnamesi" ile kurumsallaşma hızlanmıştır (Akyüz, 1982, s. 220-225).

Mesleki ve teknik eğitim alanında sanayi, ziraat, ticaret mektepleri açılmış, erkek ve kız öğretmen okulları yenilenmiştir. Kız çocuklarının eğitimine büyük önem verilmiş, 1914 yılında İnas Darülfünunu (Kız Üniversitesi) kız öğrencilere eğitim vermek için açılmıştır. Bu Osmanlı eğitim tarihinde kızlara yönelik yükseköğretimin önemli bir merhalesidir (Kurşun, 2002, s. 210-215).

Engelli olan bireyler için özel eğitim kurumları inşa edilerek bunların hizmetine sunulmuştur. Milli ve batılı birçok özel öğretim kurum ve kuruluşları bu dönemde orta çıkmıştır. Binaenaleyh klasik eğitimin ve mekteplerin artmasında muazzam çalışmalar yapılmıştır (Güven, 2018, s. 13). II. Abdülhamit devrinin en dikkate değer ve görünen başarısı ise yükseköğretim kurumu olan Darülfünun'un kurulmasıdır. Tarihçi, Bernard Lewis, bu olayı sadece Osmanlıda değil tüm Müslüman âlemin de kurulmuş yerli, milli ve modern ilk üniversite olduğunu belirtmektedir. (Lewis, 1993, p. 481).

II. Abdülhamit döneminde yapılan en büyük eğitim yatırımlarından biriside İstanbul dışındaki vilayetlere de Milli Eğitim teşkilat ve alt yapısının ulaştırılmasıdır. Tanzimat dönemine İstanbul'la sınırlı olan eğitim hizmetleri bu dönemde Anadolu başta olmak üzere Osmanlı'nın her noktasına devlet desteği ile ulaştırılmaya çalışılmıştır. İllerde de görülmektedir. 1878'den itibaren imparatorluğun her köşesine devlet eliyle götürülmeye başlanmıştır. Bu çalışmalar yeterli görülme de, Türk Eğitim Tarihi'nde

Osmanlı devletinin yenileşme yolunda attığı en olumlu adımlardan biri olarak önemli yer tutmaktadır (Çınar, 2005, s. 20).

Tanzimat'tan sonra, II. Meşrutiyet devrinde de eğitimle alakalı problemlerin çözülmesi öncelikli olarak ele alınmıştır. Özgür basınının önünün açılması için bir takım yeni düzenlemeler yapılmış ve böylelikle gazetelerin, dergilerin telif ve çeviri yapıtların oranında büyük bir artış yaşanmış, birde eğitimdeki sorunları dile getiren dergiler kaleme alınmıştır. Muallim yetiştirilmesi yenide ele alınarak yeni düzenlemeler yapılmış, Ders programlarına siyasal, sosyal konuların yer aldığı hayatla iç içe olan dersler eklenmiştir. Kitaptaki bilgilerin alınması şeklindeki ezbere dayalı yöntemlerden sıyrılarak hayata dönük, yaşayarak öğrenmeyi destekleyen, deneye, gözleme ve araştırmacılığa yaslanan metotlar için gayret gösterilmiştir. Bu bakımdan hayatı okuyan, anlamlandıran ve özgür düşünceli bir neslin ortaya çıkacağı öngörülmüştür (Akyüz, 2020, s. 215).

Ama dönemin gereğinden çok fazla olan özgür ve hürriyetçi ortamı, husussan mekteplerde düzensizliğe ve disipline dayalı eğitimden uzaklaşılmasına neden olmuştur. Fakat dönemin aşırı hürriyetçi ve özgür havası okullara da yansiyarak disiplinsiz ve başıboş bir ortam meydana getirmiştir. Eğitimde sayısal veriler ön plana alınınca maalesef eğitimde niteliksel kalite arka planda kalmıştır. (Akyüz, 1982, s. 185). Günümüzde de eğitimle ilgili bazı uygulamalarda niceliğe önem verilip nitelik geri planda bırakılmıştır. Örneğin; Anaokulu, ilkokul, ortaöğretim ve yüksekokul okullaşma oranlarını verebiliriz. Bu alanlarda çok sayıda eğitim binasının yapılması fakat niteliğinin artırılmaması gözüken sorunlardandır.

Meşrutiyetten sonra, köy vatandaşlarının tahsili için de birtakım fikirler, teklifler gündeme getirilmiştir. Böylece devletin çeşitli kademelerinde görev alacak memurların yetiştirilmesini sağlayan liselerin işlevleri kapsayıcı bir duruma getirilerek, köylülere uygulamalı hayatta yardımcı olunan dersler verilecek ve bilhassa ziraat ve hayvancılıkla ilgili eğitimlerin aktarıldığı kurumlar şekline tebeddül olmuştur. Bir başka ifade ile lise mektepleri, köylülerin ziraat ve hayvancılık mesleklerinde bilinçli olmaları için bir takım yeni görevler üstlenmiştir. Buradaki maksat, husussan ekonomik faaliyetleri daha çok ziraata ve hayvancılığa müstenit köylünün akıllı ve verimli bir surette topraklarını işlemesini sağlamaktır. (Çınar, 2005, s. 19-21).

Meşrutiyet Dönemi eğitim faaliyetleri, Osmanlı İmparatorluğu'nun modernleşme sürecinde önemli bir ivme kazanmıştır. Tanzimat'ta temelleri atılan modern eğitim sistemi, bu dönemde daha da kurumsallaşmış, çeşitlenmiş ve yaygınlaşmıştır. Özellikle kız çocuklarının eğitime verilen önem, mesleki eğitimin geliştirilmesi ve

Darülfünun'un modern bir üniversiteye dönüşme çabaları dikkat çekicidir. Bu dönemdeki eğitim reformları, Cumhuriyet döneminin eğitim atılımlarına güçlü bir zemin hazırlamış ve Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitim felsefesini derinden etkilemiştir (İşık, 2019, s. 22).

5.3. Milli Mücadele Döneminde Eğitim Çalışmaları

Kurtuluş savaşının olumlu ve olumsuz etkilerini üzerinde hisseden eğitim ve teşkilatı bilhassa yurdundan kurtarılmasında muazzam destekler sunmuştur. Harbin en şiddetli olduğu zamanda Mustafa Kemal Ankara şehrinde bir eğitim muhtevalı bir kongre tertip etmiştir. Bu toplantının ve alınan kararların eğitim tarihimizde büyük bir öneme haizdir. Mustafa Kemal; konuşmasında yeni bir insan tipi yetiştirilmesi önemi üzerinde durur. Yerli ve milli olan, vatanını seven, canı pahasına vatanına sahip çıkıp onu koruyup kollayan milli değerleri her şeyin üstünde tutan insan modelinden bahsetmiştir (Oruç, 2005, s. 58).

Ulusal mücadele devrinde eğitim sahasında tek gaye, kurulacak yeni devletin bekası için elzem düzenlemelerin ele alınıp yapılmasıdır. Mustafa Kemal 22 Ekim tarihindeki konuşmasında şöyle hitap etmiştir. "Orduların galip geldiği muzafferiyetlerin sürekliliğinin, eğitimde kazanılacak başarılarla olabileceği ve bu konuda muallimlerde büyük vazife ve mesuliyet verildiğine" inanmıştır (Duman, 2003, s. 151). Bu ifade, ulusal bir eğitimin ne koşullarda gerçekleşeceğini izah ederken aynı vakitte devletin istikbalinin de bilahare eğitim sahasındaki ilerlemelere merbut olduğunu söylemektedir.

Üstelik ulusal mücadele zamanında işgallere yönelik ulusumuzun şuurlu bir duruş göstermesi gerekmektedir. Bu maksatla ülkemizin farklı sahalarında tertip edilen toplantı, kurultay, köy ve ev odalarında düzenlenen oturumlarla insanlar aydınlatılmaya ve bilinçlendirilmeye çabalanmıştır. Bu toplantıların, kurultayların mühim bir vechesi de tebaayı istenilen konularda haberdar etmek ile ulusal bir ulusal bir diriliş ile lazım gelen itimadın yeniden meydana getirilmesidir. Gerçekten Ulusal Mücadele hareketine ülkemizin her köşesinden, toplumun her kesimi fiili olarak iştirak etmiş, bhusus Türk gençliğinin Türk Kurtuluş Harbi'nin muzafferiyetin de muazzam katkıları yadsınamaz (Çınar, 2005, s. 19-21).

Bu sırada eğitim umumi olarak nicel ve nitel oluşumlarıyla harbin etkisi altında kalmış, hali hazırdaki eğitim çalışanları Ulusal Mücadeleye iştirak ederek hem cephede, hem de cephe arkasında faaliyetleriyle hep birlikte üstün kahramanlıklar göstermişlerdir (Akyüz, 2020, s. 272).

5.4. Cumhuriyet Dönemi Eğitimi

5.4.1. Cumhuriyet dönemi eğitim anlayışının nitelikleri

Osmanlı eğitim teşkilatı, daha çok askeri sahada yapılan reformlar çerçevesinde biçimlenmeye başlamıştır. Devletin son devirlerinde birçok fikir cereyanları ortaya çıkmaya başlamış, bunlardan özellikle Osmanlılık ve İslamcılık mefkûrelerinin insanları bir alana yönlendirmenin etkileri sınırlı olmuş ve böylece demokratik özgürlükçü bir insan tipi oluşturulması ortaya çıkmamıştır (Işık, 2019, s. 64).

Cumhuriyet devri eğitim yöntemleri genel olarak milli devlet şuuru anlayışında yeni bir devlet meydana getirmeyi ilk amaç olarak ortaya koymuş ve buna ulaşmak için eğitim kurum ve kuruluşlarını bir merkezde toplamaya ait reformlar yapmaya çalışılmıştır. Münasebetiyle milli devlet yapma evriminde eğitime cesim vazifeler verilmiş, bhusus Türkçülük gibi cereyanların tesiriyle, çocukların ve gençlerin tahsilinde “ulus” ve “vatanperverlik” gibi fikirler hâkim ölçüt olarak ön plana çıkmıştır. Üstelik II. Abdülhamit devri eğitim mefkûresine dokunuşları ve hizmetleri olan entelektüellerin düşüncelerinin, bu devirde insan eğitime prensiplerine temel olacak uygulamalarında dâhil etmek icap etmektedir (Çelebi & Asan, 2013, s. 140).

Eğitim, halkların istikbaline yön veren toplumu meydana getiren bireyleri devamlı yenilenen arzda hayatı öğreten en mühim vasıta. Devletlerin gelişmesinde, uygar, medeni bir şekle sahip olması, kültürel mirasın nesilden kuşağa devredilmesinde katıyen eğitin çok ehemmiyetli bir yeri vardır. Eğitimin öneminin farkında olan ileri fikirli büyük önder Atatürk yeni Türk Devleti’ni inşa ederken milli, uygar ve din ve devlet işlerinin ayrılığına dayanan bir eğitim siyaseti tespit etmiş ve fiiliyata geçirmiştir (Kazan, 2009, s. 1).

Cumhuriyet devri eğitim yöntemlerinin milli devletin müşahhas bir surette tezahür etmesi yönünden ehemmiyetli olduğu kabul edilmiştir. Yeni bir devletin inşası, yeni idari teşkilat ve toplumun bu kurumsal organizasyonla bütünleşmesi için eğitimin en önde gelen bir vasıta olarak zuhur etmesi gerektiği mefkûresi şimdi ulusal mücadele devrinde yapılan faaliyetlerle tezahür etmiştir. Cumhuriyet’i kuran ve idare edenler milli devlet anlayışına sahip vatanperver ulusalcı çizgisi olan insan tipini yetiştirmek ve Atatürk devrimlerinin yapılması ve toplum tarafından benimsenmesini sağlamak için eğitime büyük önem vermişlerdir (Balkan, 2014, s. 23).

Hem dış hem iç görünüşü ile çağdaş ve uygar bir Türk toplumunun çabuk bir surette zuhur etmesi, milli kimliğin öncelikli olduğu bir anlayışla vatandaş eğitmeye bakan münazara ve faaliyetler ön plana çıkmıştır (Alpagut, 2010, s. 126). Ulus devletin inşası sürecinde başvurulanan toplumu değiştirip dönüştüren en mühim vasıta eğitim olmuştur. Şundan dolayı bir milli devlet çatısı altında hayatını idame ettiren bütün halkın milli bir dil etrafında biçimlendirebilir. Bölgesel farklılıkları nazara almayan, birbirine benzemeyen çevreleri bir araya getirmek için eğitim yönetimini ve programını bir elden yürütülen bir sisteme kavuşturan din ve dünya işlerini ayıran bir mektep teşkilatı kurulabilir (Şimşek, Küçük, & Topkaya, 2012).

Milli bir eğitim programıyla yapılan çalışmaların ilk sonucu, Mecliste kabul edilen 3 Mart 1924 tarihli Öğretim Birliği Kanunun çıkarılması olmuştur. Aktif eğitim öğretim yapılan medreseler kapatıldı ve Ülkemizdeki mekteplerin tamamı, Maarif-i Umumiye Nezareti'ne merbut hale geldi. Sonunda eğitim müesseselerinin bir merkezden kontrol edilmesini sağlayacak şekilde bir araya getirilmesi ve eğitimin ulusal bir özelliğe kavuşması sağlandı. (Güven, 2018, s. 13). Tevhidi Tedrisat Yasası ile “birlik ve eşitlik” kaidesi çerçevesinde oturtulan yeni bir eğitim düzeni kurulmaya çalışılmıştır.

Arı bir dil yerine, yabancılaşma dile hâkim olmuştu. Buda milli eğitimin önünde bulunan bir mani idi. Bu maniyi def etmek için ilk iş, 1928 tarihinde Harf devrimi, akabinde ise 1932 tarihinde Türk Dil Kurumu kurularak dil inkılâbı başlatıldı. Harf inkılâbı neticesinde toplumda okuma-yazma oranı artmış ve böylece okuma-yazma öğrenmek bir imtiyaz olmaktan çıkmış ve herkesin ulaşabileceği bir eğitim edinimi olmuş, toplumun kendi lisanının kaidelerini öğrenmesine zemin oluşturmuştur. 1929 tarihinden itibaren yurdun tamamındaki bütün mekteplerde yeni alfabe öğretilmeye başlamıştır. Eğitimde ikililiğe neden olan eski seslerle basılmış bütün eğitim malzemeleri lağvedilmiştir (Sakaoğlu, 2003, s. 125)

1923'te Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte okuma-yazması olmayan büyük bir kitlenin, Cumhuriyet prensiplerine uygun bir şekilde nasıl eğitileceği muhavere edilmeye başlanmıştır. Böylece “Halk mektepleri”, “Halk ders evleri”, “Halkevi” ve “Gece mektepleri” (Akşam Sanat Okulları) açılması şeklinde teklifler sunulmuştur. Harf İnkılâbı ile birlikte, halkın okuma yazma oranını artırmak ve toplumsal bilinç düzeyini yükseltmek temel hedefler arasındaydı. Bu amaçla, 24 Kasım 1928'de alınan kararla "Halk mektepleri" kuruldu. Halk mektepleri, yeni Türk alfabesini kullanarak kısa sürede geniş kitlelere okuma yazma öğretmeyi hedefleyen eğitim kurumlarıydı. Bu okullar

sayesinde, halkın eğitim seviyesi hızla yükseltilerek, Türkiye Cumhuriyeti'nin modernleşme sürecinde önemli bir adım atıldı. (Can, 2006, s. 137).

Cumhuriyet devri eğitiminin esas özelliklerinden birisi de, eğitimin seküler olmasıdır. Akla ve bilime yaslanan bir eğitimin laik Cumhuriyet yönetiminin gereğidir. Cumhuriyet'in ilk zamanlarında seküler eğitimin oluşması için gerekli olan koşulları şöyle sıralayabiliriz. 1924 tarihinde kabul edilen Tevhidi Tedrisat Kanunu ile eski ve yeni okul uygulamaları ikililiği ortadan kaldırıldı. Azınlık okulları ile başka ülkelere ait okullar kontrol altına alınarak laik eğitim sistemine uyumlu hale getirilerek misyonerlik gibi dini faaliyetlere müsaade edilmedi (Paksoy, 1998, s. 65).

İlköğretim ve ortaöğretimin temel kuralları belirlendi; Laik eğitime ve zamana mutabık olmayan ders ve muhteviyatı programdan kaldırıldı. İdadilere ait plan ve programlar alt kademedeki okullardan çıkarıldı. Laik eğitim sistemine geçişe henüz hazır olmayan köy ilkokullarında eski ders ve konular, boş inançlardan arındırılarak kültür ve ahlak konu içerikleri ile aktarılmaya başlanmıştır. Daha sonraki dönemlerde devletin laik düzene geçişi ile köy mekteplerinde de seküler eğitim verilmeye başlanmıştır (Binbaşoğlu, 2014, s. 378).

11 Mart 1922 yılında yayınlanan tamim ile kapatılan medreselerde aktif devam eden 16 bin talebe bulundukları yerlerdeki en yakın ilk, orta ve lise kademelerindeki muallim mekteplerine nakledilmiş kapatılan bu okullarda görevli olan muallimlerinde isteğe bağlı olarak yeni açılan okullara tayin edilebileceği ifade edilmiştir (Akyüz, 2020, s. 317). İlköğretimde de önceki düzenlemeler doğrultusunda bir kısım değişiklik ve reformlar ele alınmıştır. 1913 yılında Maarifte yapılan değişiklikle 6 yıl olan eğitim müddeti, ikinci ilim heyeti toplantısında alınan kararla 5 yıla indirilmiştir (Ergin, 1977, s. 2006).

Resmiyette tüm okullarda 5 yıl olan eğitim müddeti başta köyler olmak üzere hakikatte sahada fiili olarak uygulanamamaktadır. Dönemin Milli Eğitim Bakanı Saffet Arıkan, 1936 tarihindeki konuşmasında köylerde eğitimin azami olarak 3 yıl kadar sürdüğünü dile getirmiş olması da teoridekilerin pratikte çokta uygulanabilir olmadığını göstermesi açısından manidardır. 1939'da yapılan şurayı eğitim neticesinde köy ilkokullarının tamamında eğitim müddeti 5 yıl olarak kabul edilmiş ve uygulanmaya başlanmıştır (Akyüz, 2020, s. 312).

Eğitimde yapılan reformlarla eğitim kademeleri ilkokul, ortaokul ve lise şeklinde düzenlenip günümüzdeki şeklini almıştır. Cumhuriyet döneminin on yıllık ilköğretim

sürecine nazar edilirse hem okul sayısı hem de okullaşma miktarlarında muazzam bir artış yaşandığı görülmektedir.

Cumhuriyet devri laik eğitim sisteminin en önemli özelliklerinden birisi de çağdaş, akla ve bilime dayanan eğitimin varlığıdır. Cumhuriyet’le beraber uygar eğitim hedefine ulaşmak gayreti, her zaman her yerde ve her platformda dile getirilerek ulaşılmaya çalışılmış bir idea olmuştur. Bu idea temelinde Cumhuriyet’in kuruluş devri atılımların gerçekleşmesinin yaşandığı dönem olmuştur. Laik eğitim temelinde yapılan bir takım yenilikleri şunlardır; Kız ve erkeklerin birlikte okumasını sağlayan karma eğitim sistemine geçilmesi ile cinsiyet ayrımına neden olan önceki uygulamalara son verilmiş ve karma eğitimle cinsiyet ayrımına son verilmiştir. Eğitimdeki fırsat eşitliğinden kız ve erkeklerin eşit surette faydalanmaları gerektiğine dayanan bir sistemiydi. Atatürk her zaman karma eğitim sisteminin yararlı olduğunu dile getiriyor ve hayatın her alanında kadın ve erkeğin birlikte çalışması gerektiğine inanıyordu. (Tezcan, 2000, s. 1-8).

Ders kitaplarından padişahı ve hilafeti metheden kısımlar çıkarılarak onların yerine, Cumhuriyet’in ana prensipleri getirildi. Modern ve uygar manada darülfünün kuruldu. Çoğunluğunu yabancı bilim insanlarının teşkil ettiği bir kurulun faaliyetleri neticesinde, Cumhuriyet devrinin ilk üniversitesi olan İstanbul Üniversitesi 1933 yılında eğitim öğretime açıldı (Milli Eğitim Dergisi, 1933).

5.4.2. Cumhuriyet döneminde toplum eğitimi

5.4.2.1. Millet Mektepleri

Ulusal eğitim sisteminin, halkın içtima-i ve ekonomik ilerlemesine aynı doğrultuda yapılan tüm düzenleme ve faaliyetler, Ulusal Mücadele Devri’nden itibaren düzenli bir şekilde devam etmiştir. 1928 tarihinde kabul edilen harf devrimi, kültürümüzün en mühim hamlelerinden olmuştur. Okuma-yazmayı büyük miktarda suhuletli yapan bir devrimin amacı yeni Türk seslerini kısa sürede geniş toplum kesimlerine benimsetmek ve tahsilini yapmaktır. İşte “Millet Mektepleri Sistemi” bu gayeyle oluşturulmuştur (Çınar, 2005, s. 19-21).

Ülkemizde toplum eğitiminin esasları 1923 tarihinde dönemin Milli Eğitim Bakanı İsmail Safa özler girişimleriyle Halk Eğitim Ofisi’nin açılması ile başlamıştır. İlköğretim Umumi Müdürlüğü’ne merbut olarak faaliyetini sürdüren, Halk Eğitim Ofisi

Millet mektepleri kurulana değin toplum eğitim faaliyetlerini sürdürmüştür. İşte millet mektepleri, bu yetişkin eğitime yönelik yönetmeliklerin düzenlenmesi ile Yeni Türk sesleri devriminden sonra, okuma-yazmanın geniş halk kitleleri tarafından tanınması amacıyla 1 Ocak 1929 tarihinde Millet mektepleri eğitim öğretime başlamıştır. Millet Mekteplerinin açılışının olduğu gün eğitim bayramı olarak kutlanmıştır (Milliyet Gazetesi, 1 Kasım 1929); (Albayrak, 1994, s. 471); (Kılınç, 2018, s. 93).

Dönemin Başbakanı İsmet İnönü, 1 Kasım 1928 tarihli mükâlemesinde okuma-yazmayı toplumun bütününe ulaştırmak amacıyla işte, tarlada, fabrikada çalışan yurttaşlara Millet okulları yoluyla yeni kabul edilen alfabeyi tam manasıyla tahsil etmeleri için Ulusal okulların kurulacağını ilk defa ilan etmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi Genel Kâtipliği, 25 Aralık 1928’de neşrettiği telgraf ile Millet mektepleri Türkiye’nin her noktasında 1 Ocak 1929 tarihinden itibaren çalışmaya başlamasını arzu etmiştir. Millet okulları eğitim öğretime başladığı vakit toplumdan büyük bir alaka görmüş ve yalnızca İstanbul şehrinde 1.208 mektep tahsile başlamıştır. Bu okullara ise 45.000 yurttaş müracaat etmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 01.11.1928, C.5, Devre: 3 İçtima: 2, BCA, 490-1-0-0-/1-2-13, 25 Aralık 1928).

Millet mekteplerinin açılması basın-yayın kuruluşlarında büyük bir ilgi oluşturmuş ve basın, vatandaşları bu okullara yönlendirmek gayesiyle, hummalı bir yaymaca çalışmasına girmiştir. Basında Millet okullarında eğitim öğretimini tamamlayıp bu okulları bitirmeyenlere 1931 yılının Mayıs ayından geçerli olmak üzere en ufak bir iş dahi verilmeyeceği bu nedenle okuma-yazması olmayanların ivedilikle bu okullara başlamaları şeklinde yazılar kaleme alınmıştır. Milli Eğitim vekili, millet okullarının açılması ile alakalı bilgilendirme çalışmasında harf devriminin en mükemmel neticelerinin Millet okulları öncülüğünde elde edileceğini ifade etmiştir (Milliyet 1 Kasım 1929, sayı: 1).

Millet Mektepleri, bhusus 16-45 yaşları arasındaki vatandaşların eğitim aldığı mekânlar haline gelmiştir. Bu mekteplerde dersler büyük oranda akşam vakitlerinde görülmüş ve bu eğitimler yaklaşık dört ay devam etmiştir. Bu mekteplerin çakılı ve seyyar iki sınıfı vardı. A ve B şubelerine ayrılan bu sınıflarda tahsil çalışmaları farklı verilmekteydi.

Çakılı Sınıflar: Genellikle büyük kasaba ve şehirlerde, mevcut okul binalarında veya uygun görülen sabit mekânlarda açılan sınıflardır. Bunlar, nüfusun yoğun olduğu ve sürekli eğitim talebinin bulunduğu yerlerde kurulan, düzenli ve belirli bir adrese sahip sınıflardı. Öğrenciler, dersleri her zaman aynı binada ve aynı sınıfta takip ederlerdi.

Seyyar Sınıflar: Bu sınıflar, özellikle kırsal kesimde, köylerde veya küçük yerleşim yerlerinde eğitim imkânı sağlamak amacıyla oluşturulmuştur. Seyyar öğretmenler veya ekipler, belirli bir program dâhilinde köyden köye dolaşarak ders verirdi. Bu sistem, sabit bir okul binasının bulunmadığı ya da öğrenci sayısının sürekli bir sınıf açmaya yetmediği durumlarda eğitimin uzak bölgelere de ulaşmasını sağlamıştır. Bu sayede, eğitimi ayağa götürerek daha fazla kişiye ulaşım hedeflenmiştir.

Her iki sınıf tipinde de dersler, A ve B şubelerine ayrılmıştı:

A Sınıfı: Öncelikle okuma-yazma öğretimine odaklanmıştır. Bu sınıflara, hiç okuma-yazma bilmeyen veya çok az bilen vatandaşlar kabul edilmiştir.

B Sınıfı: Okuma-yazma bilenler için daha ileri düzeyde konuları kapsardı. Bu şubelerde Kıraat (okuma), Tahrir (yazma), Hesap (matematik), Ölçüler, Sağlık Bilgisi ve Yurt Bilgisi (vatandaşlık bilgisi) gibi ders konularına yer verilirdi. Bu dersler, vatandaşların hem kişisel gelişimlerini hem de toplumsal hayata katılımlarını artırmayı amaçlamıştır (Ayas, 1948, s. 137).

Atatürk, Millet mekteplerinden mezun olan kişilere Anayasa kitapçığı armağan ederdi. Mustafa Kemal'in bilinçli bir vatandaş öğretisinin önemi üzerinde durduğunu ifade etmekteydi. Atatürk Başmuallim sıfatıyla şahsen kendisi kara tahta da vatandaşlara okuma-yazma talimi vermiştir. Eğitimli, kendini ifade edebilen bireylerden oluşan bir toplum meydana gelmesini sağlamış oluyordu. (Akyüz, 2020, s. 285). Harf inkılâbı ve sonrasında açılan millet okulları yardımıyla 1935 tarihinde okuma-yazma oranında % 20'lik bir artış sağlamış olmasına rağmen millet mektepleri belli bir sürecin akabinde niteliksel ve niceliksel özelliklerini yitirmiştir. Bunun sebepleri içerisinde; 1929 tarihindeki dünya genelinde yaşanan ekonomik krizin ülkemizi de etkilemesinden ötürü millet okullarında da sıkıntılar yaşanmasına neden olmuştur. Millet mektepleri bütçesinin yerel idarelere verilmesi, millet mekteplerinin faaliyetlerinin taşradaki idareciler tarafından sahip çıkılmaması, millet mekteplerinde ders okutacak muallim bulunamaması gibi güçlükler yaşanmasına sebep olmuştur. Halkevlerinin teşkilatının alt birimi olan köyler ile az nüfuslu yerlerde toplumu eğitmek amacıyla oluşturulan Toplumun eğitimi amaçlanan kurum ve kuruluşlar amaçları dışında faaliyetlerde kullanılmaya başlamıştır. Bilhassa küçük yerleşim yerlerinde düğün ve eğlence yapılan yerler olmuştur (Giorgetti & Batır, 2008, s. 13-14); (Gündüz, 2018): 162; (Kara, 2020, s. 114).

5.4.2.2. Halkevleri

1932 yılında kurulan Halkevleri, Cumhuriyet ideolojisinin halka yayılmasında ve modernleşme sürecinin hızlandırılmasında merkezi bir rol oynamıştır. Bu kurumlar, sadece kültürel ve sanatsal faaliyetlerin yürütüldüğü mekânlar olmakla kalmamış, aynı zamanda okuma-yazma seferberliklerinden sağlık eğitimlerine kadar geniş bir yelpazede toplumsal dönüşümü hedefleyen çok yönlü programlar uygulamıştır. Özellikle kırsal kesimlerde ve küçük şehirlerde devletin kültürel uzantısı olarak işlev gören Halkevleri, yerel halkın kültürel seviyesini yükseltmeyi ve ulusal kimlik bilincini pekiştirmeyi amaçlamıştır. Bu yönüyle Halkevleri, tek partili dönemin kitleleri mobilize etme ve modern bir ulus inşa etme çabasının en somut örneklerinden biri olmuştur (Çeçen, 2010, s. 45-46).

Halkevleri, Cumhuriyet'in ilk yıllarında toplumsal kalkınma ve kültürel dönüşüm arayışlarının önemli bir aracı olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle kırsal kesimlere ulaşma ve halkı modern yaşamla buluşturma hedefiyle, Köy Enstitüleri deneyimlerinden edinilen birikimlerle kent merkezlerinde de aktif rol oynamışlardır. Bu kurumlar, okuma-yazma kurslarından tiyatro gösterilerine, spor faaliyetlerinden halk sağlığı eğitimlerine kadar geniş bir yelpazede hizmet sunarak, çok boyutlu bir halk eğitimi modeli oluşturmuştur. Halkevlerinin faaliyetleri, yalnızca bilgi aktarımıyla sınırlı kalmamış, aynı zamanda toplumsal katılımı teşvik eden ve yerel kalkınmayı destekleyen bir yapıya sahip olmuştur. (Gezer & Sarıyar-Sezan, 2020, s. 72-73).

Halkevlerinin kurulmasının gayesi, milleti aynı ülkeye merbut bir topluluk oluşturmak, kır-kent, köylü-aydın tefrikasını ortadan kaldırmaktı. Milli ve içtimai yaşamın kaideleri eğitim yoluyla Halkevlerinde verilmiştir (Sakaoğlu, 2003, s. 128).

Halkevleri, erken Cumhuriyet döneminin en önemli toplumsal örgütlenmelerinden biri olarak, cumhuriyetin temel ilkelerinin halka benimsetilmesi ve toplumsal yaşamın modernleştirilmesi işlevini üstlenmiştir. Bu kurumlar, şehir merkezlerinden kırsal bölgelere kadar geniş bir coğrafyaya yayılarak tiyatro, müzik, okuma-yazma kursları ve çeşitli mesleki eğitimler gibi pek çok faaliyeti bünyesinde barındırmıştır. Halkevlerinin 'halk için halkla beraber' ilkesi, döneminin eğitim ve kültür politikalarında halkın aktif katılımını teşvik eden yenilikçi bir yaklaşımı temsil etmiştir (İdem, 2017, s. 112-113).

Halkevleri Cumhuriyet dönemine damga vuran faal eğitim müesseselerden biri olmuştur. CHP'ye merbut olması nedeniyle çok fıkralı hayata geçilince siyasal problem durumuna dönüşmüştür. CHP idarecileri Halkevlerinin partiyle münasebetini koparmayı planlamış ve bu bağlamda karar almış, ama bu fikir hayata geçirilememiştir. Demokrat

Parti iktidarı devrinde, Köy Enstitüleri ile aynı kaderi paylaşmış, 1951’de kabul edilen 5830 sayılı özel bir kanun ile Halkevleri ortadan kaldırılmıştır (Kazan, 2009, s. 4).

5.4.2.3. Köy Enstitüleri

Osmanlı’nın son devri ve Cumhuriyetin ilk dönemlerinde muallim gereksinimi ve muallim ücretleri münazara edilen konular olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak incelemede köy enstitülerinin üzerinde durulması muallim ihtiyacı tespitinden çok ideolojik bir düşünceyle toplumdaki karşılığı ile bu okulların köylerden başlayarak ekonomik bir kalkınmanın temelini atıldığı, iş gücünün üretime dönüştürülmesi sonucunun toplumda pozitif bir yansıma meydana getirmesidir.

Cumhuriyet’in ilk zamanlarında muallim gereksiniminin karşılanmasına yönelik uygulanabilir çareler bulunmaya çalışılmıştır. Bu anlayışla 1927 tarihinde “Köy Öğretmen Okulları” açılmış ama ömürleri pek kısa sürmüş ve yaklaşık 5 yıl süren bir eğitim faaliyetlerinden sonra kapanmaya başlamış, Bu mekteplerin kapanmasını engellemek için bir takım çalışmalar yapılmıştır. 1936’da Askerliğini onbaşı, çavuş olarak ifa edenlerin bu mekteplerde öğretmen olarak görevlendirilmiştir. Öğretmen eksikliğini gidermede bu gayretlerde sonuçsuz kalınca, 1937’de İzmir ve Eskişehir’de Maarif ve Tarım Bakanlığı’nın kontrolünde “Köy Muallim Mektebi” açılmış fakat yinede muallim ihtiyacı problemi çözüme kavuşamamıştır (Güven, 2018, s. 123).

Muallim yetiştiren mekteplerin noksanlığı ile beraber muallimlerin köylerde uzun süre görev yapmak istememeleri de bir başka bir problem olması ve bu durumun köylerde hayatını idame ettirenlerin eğitim alamamalarına sebep teşkil etmektedir. Bu probleme çare bulmak amacıyla 17 Nisan 1940 tarihinde köy enstitülerinin açılmasını sağlayacak yasa faaliyete girmiştir. 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunun esbabımucibende bilhassa okuma yazma bilmeyenlerin oranının noksanlığı nazara alınmıştır.

Köy enstitüleriyle alakalı tertip edilen başka bir yasa ise 1942 tarihinde onaylanan, 4224 sayılı “Köy Enstitüleri Teşkilat Kanunu” yasasıdır. Bu planlamalar köy enstitülerinin eğitim faaliyetlerini nerelerde ve nasıl yürüteceklerini açıklamıştır. Cumhuriyetin temel öğretilerini ve Atatürk devrimlerini ülkenin en uzak yerlerine ve köylere değin ulaştırmak gayesiyle meydana getirilen faaliyetlerin en mühimlerinden birisi olan Köy Enstitüleri ders içerikleri ve yaşama bakan uygulamalarıyla eğitim sahasında muazzam bir devrim olarak görülmektedir (Başgöz, 2016, s. 287).

Köy Enstitüleri'nin nerelerde açılacağı uzun bir müddet konuşulmuş ve bu enstitülerin kent ve bucaklardan ırakta, çeşitli iş sahalarının yakınlarında, geniş verimsiz arazilerin yer aldığı ve yerleşim birimi olarak köylerin yanı başında bazı illerin ortasında olacak şekilde kurulmaları sağlanmıştır. Üstelik enstitülerin inşa sürecinde talebelerde görev alarak binaların yapımına yardımcı olmuşlardır (Karahan, 2008, s. 48).

Köy Enstitüleri'nin resmi olan ilk ders programları 1943 tarihinde yapılmış ve uygulanmaya başlamıştır. Bu programlara göre, enstitüler ilkokulu bitiren öğrencilerin kayıt olduğu ve eğitim süresinin 5 yıl sürdüğü mekteplerdir. Bu sürede enstitülerde; haftalık ders ve saatleri şöyle düzenlenmiş, yüz on dört hafta “kültür” dersleri, elli sekiz hafta “tarım” ders ve faaliyetleri, 58 hafta da “beceri temelli” ders ve çalışmalar uygulanmaktadır (Akyüz, 2020, s. 340). Köy Enstitüleri'nin ilk resmi ders programı 1943 yılında yapılan eğiti öğretim programı, Köy Enstitülerinin doğuş düşüncesine bağlı kalınarak planlanmış ve bu istikamette 1947 yılına değin uygulanmıştır. Bu programla talebelere gerçek hayatta işe yarayacak şekilde hem beceriye hem işe yönelik eğitimler aktarılmaya çalışılmıştır.

Köy Enstitülerinin II. Programı olan 1947 programı, 1943 yılı programı kadar etkili olmamıştır. 1947 programında öğrenciler disiplinden uzaklaşma davranışları göstermeye başlamıştır. 1947 öğretim programı, 1943 öğretim programından daha serbest ve disiplinsizlik davranışlarının daha net görüldüğü bir program olmuştur. 1943 öğretim programında ekonomik kuralları Önceleyen bölgesel koşullara mutabık bir eğitim görüşü varken, 1947 programı enstitülerin kuruluş felsefesi düşüncesinden gittikçe uzaklaşmış ve 1943 programında yer alan içeriklerin olmadığı bir duruma bürünmüştür. 1943 programında erkek ve kız öğrencilerin ayrı ve birlikte göreceği teorik ve pratik dersler anlaşılır bir şekilde programda yer alırken, 1947 programında ise beceriye dayalı muhtevaların yerine getirilmediği anlaşılmaktadır (Akyüz, 2020, s. 342).

Köy Enstitülerinin kuruluşunda itibaren toplam üç program yapılmış ve uygulanmıştır. En son olan üçüncü 1953 tarihli program ise önceki iki programdan farklı olarak bütün ilköğretim mekteplerini bir çatı altında toplayan şümüllü müşterek bir programdır ve bu sebepten ötürü “Muallim Mektepleri ve Köy Enstitüleri Programı” adını almıştır. Daha sonraki süreçlerde bu okulların kuruluşunda arzu edilen eğitim düşüncesinden ve muhteviyatından uzaklaştığı görülmektedir. Bilahare, 1950-1951 eğitim öğretim yıllarında bu farklılıklar aşikâr bir şekilde görülmeye başlamıştır. Nitekim Köy Enstitülerinde devam eden karma eğitim kaldırılarak cinsiyetlerin ayrı okuyacağı programlar hazırlanmıştır. Hem kız hem de erkek talebelerin müşterek alacağı dersler

programda gösterilmiştir. 1953 programında bazı derslerin saatleri azaltılmış ve programa yeni dersler eklenmiştir. Örneğin; Türkçe dersi 1953 programında 11 saat azaltılarak uygulanmıştır. Yine, 1943-1947 programlarında olmayan Çocuk Edebiyatı, Biyoloji, Sağlık Bilgisi ve Din Bilgisi dersleri 1953 programıyla mecburi dersler olmuştur. Ayrıca, yabancı lisan öğrenimine yönelik dersler programdan çıkarılmış ve nazariye yönelik beceri temelli olmayan uygulamalar tamamen ortadan kaldırılmıştır. Bunun sonucu olarak da talebeler, öğrendikleri malumatları günlük hayatına yansıtamamıştır (Demircan & İnandı, 2008, s. 1-13).

Köy Enstitülerine 13-15 yaşlarına gelmiş, beş yıl eğitim süresi olan ilkokulu bitiren kızların kayıt olması şartı getirilmiştir. Bu okullarda okuyacak öğrencilerin belirlenmesi amacıyla köy öğretmeni, başöğretmen ve ilköğretim müfettişlerinden oluşan bir komisyon tarafından yapılması uygun görülmüştür. Köy Enstitüleri, öğrencileri hayata tam donanımlı bireyler olarak yetiştirmeyi amaçlamıştır. Bu kapsamda, öğrencilerin köy yaşamına uyum sağlayabilmeleri ve kırsal kalkınmaya katkı sunabilmeleri için çeşitli alanlarda eğitim verilmiştir. Ziraat, hayvancılık, inşaat, müzik ve sağlık gibi konularda verilen eğitimlerle öğrenciler, hem teorik bilgiye hem de pratik becerilere sahip olmuşlardır. Örneğin, öğrenciler tarım aletlerinin kullanımı, hayvan bakımı, basit inşaat işleri ve ilk yardım gibi konularda eğitim alarak kırsal bölgelerde karşılaşılabilecek sorunlara çözüm üretebilecek bilgi ve becerilere sahip hale gelmişlerdir. Bu sayede, köy enstitüleri mezunları, köylerindeki üretim süreçlerine aktif olarak katılarak kırsal kalkınmaya önemli katkılar sağlamışlardır.

Öğrenim süresi beş yıl olan köy enstitüleri ortaokullarla denk derecede tutulmuştur. Köy Enstitülerinden bitirenlerin rehber öğretmen ve köy mekteplerine muallim olarak kabul edilmeleri kararlaştırılmıştır. Köy Enstitülerine devam eden talebelerin yol giderleri kendilerince, yeme içme giderleri de Milli Eğitim Bakanlığı'na karşılanacaktır. Köy Enstitüleri zamanla işlevselliğini yitirmiş, 1954 yılında dönemin hükümeti olan Demokrat Parti hükümeti, enstitüleri 1954/6234 sayılı kanunla öğretmen okulları ile birleştirmiştir. Artık Köy enstitülerinin ismi İlk öğretmen okulları kabul edilmiş ve köylerdeki eğitimi üstlenen bu kurumlar ortadan kaldırılmıştır. Enstitülerin yerlerinde açılan ilk öğretmen okulları da 1974 tarihinde muallim idadilerine dönüştürülmüş ve ilkokul öğretmeni yetiştirme fonksiyonu, yeni eğitime başlayan eğitim süresi iki yıllık olan Eğitim Enstitülerine bırakılmıştır. Köy Enstitüleri, Demokrat Parti tarafından çıkarılan 6234 sayılı yasa ile 27 Ocak 1954 tarihinde kesin olarak kapatılması sağlanmıştır. Fakat 1952 yılında Köy Enstitüsünü bitirilenlerin sayısının çok az olması ve

bir yıldan sonra hiç öğrenci olmamasından ötürüde daha erken kapandığı kabul edilmektedir (Kapluhan, 2012, s. 172).

Cumhuriyet'in tek parti yönetimi döneminde dinin eğitim alanındaki tesirinin nasıl olacağına bakılmıştır. Eğitim alanında yapılan temel değişiklikler ise toplumun desteğinin sağlanması için yapılmıştır. Okur-yazar oranının düşük olduğu bu dönemde halkın eğitimin içeriği ile ilgili sağlıklı ve doğru katkılar vermesi düşünülemezdi.

5.4.2.4. Halk Eğitimi Merkezleri

Halk eğitimi, “erişkin eğitimi”, “geniş eğitim”, “toplum eğitimi” gibi isimlerle yapılan, erişkin ve planlı eğitim dışındakilere yönelik düzenli ve sistematik bir eğitim gayreti olarak ifade edilmektedir (Geray, 1978, s. 220).

Yetişkin eğitimi; Millet eğitimi, planlı, okulda yapılan eğitimin dışında uygulanan planlı, düzenli programlı ama aşamalı olmayan çoğunlukla teşkilatlanma yapısı göstermeyen bir eğitim çeşidi olarak açıklanmaktadır (Ada, 2003, s. 1-12).

Cumhuriyet devrinin mukaddimesinde muallimler ve onların bağlı olduğu mesleki müesseseler şehirlerde, köylerde İrşat toplulukları (Bilgilendirme toplulukları) ismi altında milleti bilgilendirme faaliyetleri yapmış, vatandaşa devrimlerden bahsetmişler, onlara okuma yazma eğitimi vermişlerdir. (Oruç, 2005, s. 62). Özellikle, 1930 yılından sonra Cumhuriyet inkılâplarını milletin en mükemmel şekilde öğrenip özümsemesini sağlamak, ihtiyacı zuhur etmiştir.

Atatürk, Cumhuriyetçi güçlerin tamamının ittifak etmesini arzulamıştır. Bu maksatla, o vakide değin ehemmiyetli siyasal ve kültürel görevler almış ve bundan sonra tarihi görevlerini tamamlamış olan Türk ocakları kapatılmış ve yerlerine Halkevleri açılmıştır. Tarihsel süreç içerisinde 1932 yılında 24 Halkevinde toplam 34.000 üye bulunmaktaydı. 1938 yılında ise, Halkevleri ve üye sayılarında büyük bir artış yaşanmış, nicel olarak 209 Halkevi ve 100.000'den çok üye sayısına ulaşmıştır (Akyüz, 2020, s. 346).

Türkiye'de ilk televizyon yayını 1968 senesinde başlamıştır. İlk televizyon yayınları öncelikli olarak iletişim programlarına yönelik olup, genel ve tamamlayıcı eğitim anlayışı çerçevesinde izleyiciyi eğitme fonksiyonunu da üstlenen programlara ağırlık verilmiştir. Eğitici yapıtların bir bölümü, erişkinlere uygun, umumi malumat veren ve yevmi yaşantıda ihtiyaç duyulan yetenekleri, aktiviteleri öğreten programlardan meydana gelmektedir. 1981-1982 senelerinde, “TV Mektebi” adıyla

gösterime giren bir program serisi, planlı ve sistemli eğitim sürecine dâhil olmayan erişkinlere okuma-yazma vermek için gösterime girmiştir. 1982-1983 senesinde AÖF'nin çalışmaya başlamasıyla TV'de açık öğretim yayınları konulu yapıtlarda izleyiciye verilmiştir (Yapıcı, 2006, s. 66).

Yaygın eğitim, en geniş anlamda planlı ve sistemli eğitim kapsamına giremeyen ya da aktif devam ederken bir öğretim kademesini tamamlamayan, yurttaşlara örgün eğitimle beraber sunulan bütün eğitim faaliyetlerini kapsayan bir eğitim çeşidi olarak anlatılmaktadır. Yaygın eğitim yardımıyla planlı ve sistemli okul bünyesinde yapılan eğitimin erişemediği gruplara ulaşılmakta ve toplulukların mesleki malumat ve yetenekleri ile okuma-yazma kazananların miktarı çoğalmakta ve binaenaleyh ilerleme halkın her bölümünde ehemmiyetli bir duruma dönüşmektedir (Türkoğlu, 2005, s. 48).

Türkiye'de millet eğitiminin önemini ortaya çıkaran koşulları ekonomik, toplumsal ve siyasal olaylardan ayrı düşünülmemektedir. Yalnız örgün eğitim müesseselerinin bu gelişmelere bağlı olarak fertlerin eğitim ihtiyaçlarını tek başına üstlenme imkân dairesinde olmağı gibi, bu örgün eğitimin kaidelerine ve oluşumuna da zıt olmaktadır (Kurt, 2000, s. 1).

Halk eğitimi aktiviteleri 1960 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü'nün açılması ile kurumsal ve sistemli bir biçime sokulmuş; bilahare bu idare teşkilatı 1964 tarihinde Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne dâhil edilmiştir. Daha sonra, 1967 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı'na aktararak, Kültür Müsteşarlığı'na bağlanmıştır. Kültür Müsteşarlığı'nın Kültür Bakanlığı teşekkülü ile bu bakanlığa aktarılması neticesinde Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü 1971 senesinde Ulusal Eğitim Baş müsteşarlığına intisap etmiştir.

Yine 1977 senesinde Halk Eğitimi Müdürlüğü'nün kuruluş şemasında meydana gelen değişiklik sebebiyle Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı'na intisap olan Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü ismi ile tekerrür etmiştir. Bilahare 1983 senesinde iki genel müdürlüğünün ittifakıyla ile Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Yönetimi ismini taşımaktadır (Celep, 2003, s. 127).

Türkiye'nin çağdaş ve gelişmiş uluslarla rekabet edebilmesi, toplumun topyekûn eğitim alanındaki seferberliğinden geçmektedir. Özellikle yaygın eğitim kapsamına giren nüfusun okuma yazma oranını yukarılara çekmek gerekmektedir. Ülkemizde erişkin tahsili görenlerin genel nüfus içerisindeki miktarı % 3 seviyesindedir. Bu miktarın çoğalmasını sağlayacak halk eğitimi bünyesinde uygulanan veya uygulanacak olan etkinlikler milletin alakasını uyandıracak, halkın kültürel, toplumsal, ekonomik yönden

gelişmelerini ortaya koyacak surette ele alınması ve bu istikamette hareket edilerek Milletin tahsiline lazım olan değer kazandırılmalıdır

Günümüzde toplum eğitimi, okuma-yazması olmayan bireyleri okuma yazma edinmeyi gerçekleştirme, mesleki ve teknik eğitimlerle çalışma sahası oluşturmaya başlamıştır. Bu hususlarla birlikte millet eğitimi şumulünde ticarethanelerin ihtiyaçları olan mesleki okullar ile halk eğitimi kapsamında okuyanların eğitimlerine yönelik planlanmanın yapılmasının lazım olduğu belirtilmektedir (Oruç, 2005, s. 67).

5.4.3. Okul öncesi eğitimiyle alakalı gelişmeler

29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilan edildikten sonra ülke genelinde 5.880 talebenin eğitim gördüğü bu mekteplerde yekûn 136 muallimin çalıştığı, yekûn 80 anaokulu vardı. Bahsedilen anaokulları için yekûn 75.086 liralık tahsisat yapılmıştı. Bu tahsisatın 52.378 lirasını muallim ücretleri, 19,387 lirasını hizmetli maaşları ve 3.321 lirasını da başka gider kalemleri teşkil etmekteydi. Bu anaokulları Milli Eğitim Bakanlığı'nın illere yolladığı 25 Ekim 1925 tarihli genelgenin beşinci esası ile ilkokullara katılması uygun görülmüştür. Milli Eğitim Bakanlığı'nın 29 Ocak 1930 tarihinde çıkardığı genelge ile bundan sonra yeni anaokulu açılmayacağı karara bağlanmıştı (Yücel, 2016, s. 27).

Ankara'da 1927-1928 senesinde eğitim süresi iki yıl olan “Ana Muallim Mektebi” eğitime başladı. Bu mektep daha sonraki süreçte, 1930-1931 senesinde İstanbul Kız Muallim Mektebi'ne çevrildi. İki yıl eğitim yapılan bu okulda 1933 senesinde eğitim öğretim faaliyetlerine son verilerek kapatıldı (Erdoğan, 1998, s. 149). Cumhuriyet'in ilk zamanlarında okulöncesi tahsiline gereken değer verilmediği anlaşılmaktadır. Bu durumun nedenleri şöyle belirtilebilir;

Cumhuriyetten önceki dönemde vatanın kurtuluşuna önem verildiğinden öncelik olarak milli mücadelenin kazanılması düşüncesinin hâkim olması düşüncesi vardı. Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte başlayan modernleşme sürecinde, ülkemizin okuma yazma oranının düşük olması, eğitim politikalarının öncelikli olarak temel eğitime yönelmesine neden olmuştur. Bu durum, okul öncesi eğitimin toplumdaki algılanabilirliğinin ve öneminin gölgede kalmasına yol açmıştır. Özellikle kırsal kesimde yaşayan nüfusun yoğunluğu, sınırlı kaynaklar ve kadınların iş gücüne katılım oranlarının düşük olması gibi faktörler, okul öncesi eğitimin yaygınlaşmasını engelleyen başlıca nedenler arasında yer almaktadır. Toplumun büyük bir kesimi tarafından okul öncesi eğitimin önemi henüz tam olarak kavranamadığından, bu alana ayrılan kaynaklar yetersiz kalmıştır. (Erdoğan, 1998,

s. 149). Temel Yasası ile daha da netleşmiştir. Bu yasanın 19. maddesi, okul öncesi eğitimin genel amaç ve kapsamını belirlerken; 20. maddesi ise okul öncesi eğitim kurumlarının açılma şekilleri konusunda önemli bir düzenlemeye gitmiştir. Buna göre, okul öncesi eğitim müesseseleri hem bağımsız anaokulları olarak faaliyet gösterebilecek hem de diğer öğretim kurumlarına bağlı uygulamalı sınıflar şeklinde organize edilebilecektir (Erdoğan, 1998, s. 149).

5.4.3.1. Okul öncesi eğitimi müfredat programı

Türkiye’deki okul öncesi eğitimi müfredat programı Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenir ve okul öncesi eğitim kurumlarında (anaokulu, anasınıfı vb.) 36-72 aylık çocukların gelişimini desteklemek amacıyla uygulanır. Şu anda yürürlükte olan müfredat, “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında güncellenmiştir. (Milli Eğitim Bakanlığı, 2025).

Okul öncesi Eğitim Programının Temel Nitelikleri:

- **Çocuk Odaklılık:** Programın merkezinde çocukların özgün ilgi alanları, gereksinimleri ve yetenekleri yer alır. Öğrenme süreçleri çocukların aktif katılımıyla şekillenmektedir.
- **Oyun Esaslılık:** Okul öncesi dönemde öğrenmenin en etkili yolu oyundur. Bu nedenle müfredat, öğrenme aktivitelerinin oyun aracılığıyla hayata geçirilmesini temel alır.
- **Disiplinler Ötesi yaklaşım:** Farklı gelişim sahaları birbiriyle bağlantılı bir şekilde ele alınır.
- **Gelişimsel Bakış Açısı:** Program çocukların gelişimsel özelliklerini göz önünde bulundurarak hazırlanmıştır ve her çocuğun kendi öğrenme hızına uygun ilerlemesine olanak tanır.
- **Aile İş Birliği:** Ailelerin eğitim sürecine etkin bir biçimde dâhil olması desteklenir. Okul ve aile arasındaki uyum, çocuğun gelişimini desteklemede önemli bir faktördür.
- **Değerler Eğitimi:** Ulusal ve manevi değerlerin yanı sıra evrensel değerlerin çocuklara kazandırılması amaçlanır.

- **Beceri Temellilik:** Güncellenen müfredatla birlikte, çocukların temel becerileri erken yaşta edinmeleri amaçlanmaktadır.

Temel Amaçlar: Çocukların fiziksel, sosyal, duygusal, bilişsel, dil ve motor gelişimlerini desteklemek; öz bakım becerilerini kazandırmak; ilkokula hazır bulunuşluklarını sağlamak.

“Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” ile gelen yenilikler: Alan becerileri (Türkçe, matematik, fen, sosyal, hareket ve sağlık), süreç bileşenleri(merak, keşif, oyun, problem çözme, iletişim iş birliği), daha ölçülebilir öğrenme çıktıları, erdem-değer-eylem çerçevesi (Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, 2025).

5.4.4. İlköğretim ile ilgili gelişmeler

Cumhuriyet devrinde 1924, 1926, 1936, 1948, 1968 yıllarına ait ilkokul ders muhteviyatı yeniden planlanmıştır. 1981 yılında itibaren farklı derslere yönelik planlamalar çıkarılmıştır. Bu programların içinde 1926 yılında yayımlanan İlk Okulların Öğretim Programı, Cumhuriyet devri ilköğretim programları içinde en ehemmiyetli olanıdır. Daha sonra en ehemmiyetli yenilik ve farklılık 1968 yılında meydana gelmiştir. Bilahare hazırlanan başka programlar, belirtilen programların sürece ve yere göre yenilikler eklenmiş biçimleridir (Binbaşıoğlu, 2014, s. 14-16).

Cumhuriyetin ilanından sonra Ulusal Maarif’te yapılmak arzu edilen gaye ilköğretimi toplumun bütün kesimlerine ulaştırmak ve bütün halka okuma-yazma vermektir. Bu nedenle Cumhuriyet dönemiyle beraber ilköğretim kademesi eğitime verilen değer her geçen sene çoğalmıştır. Örneğin; 1926 senesinde ilkokul miktarı 6.060 iken, bu mekteplerden aktif olarak eğitim alan talebe miktarı 423.263 kişi olmuştur. 1934 senesinde ilkokul miktarı 6.544 iken, bu mekteplerde tahsil yapan talebe miktarı ise 570.780 kişi olmuştur. 1937-1938 senesinde ise ilkokul miktarı 6.700 iken, bu mekteplerde tahsil yapan talebe miktarı da 764.691 kişi olmuştur (Başaran, 1994, s. 32), (Özkan, 2008, s. 28) ; (Budak, 2014, s. 377).

Hulasa, Atatürk devrinde, ilkokulların mektep miktarında % 37’lik bir yükseliş, muallim miktarında % 54 ‘lük bir yükseliş, talebe miktarında ise % 124’lük bir yükseliş görülmüştür (Başar, 1988, s. 110).

Mustafa Kemal Atatürk, 1 Kasım 1936’da TBMM’de yaptığı mükâlemesinde ilköğretimin toplumun bütün kesimleri tarafından öneminin anlaşılmasının üzerinde

önemle durmuş ve bu durumu her yerde dile getirmiştir. Atatürk mükâlemesinde ilköğretimin toplumda şamil olması maksadıyla yalın ve uygulamalı önlemler alınmasının elzem olduğunu ve ilköğretimdeki amaçlarının bu eğitim kademesi toplumun geneline yaymak olduğunu ve iyi netice alabilmek için fasılasız tedbirler almak ve bu tedbirlerin bilimsel yöntemlerle pratik olarak yapılabileceğini söylemiştir. Atatürk mükâlemesini şu biçimde devam ettirmiştir: “*Milletin başlıca bir işi olarak, bu mevzuda ısrar etmeyi lüzumlu görüyorum*” (TBMM Zabıt Ceridesi, 1936).

1926 tarihli ilkokul programında ilkokulun gayesi umumi olarak şu şekilde ifade edilmiştir: “İlkokulun en temel maksadı, gençleri aktif olarak sistemle bütünleştirmiş bir anlayışla, uyumlu iyi yurttaşlar eğitmek ve kazandırmaktır (Akçay, 2006, s. 28). İlkokullarda 1926 tarihine değin öğretilen Ahlak ve Malumat-ı Vataniye müfredattan çıkarılmış, yerine Vatan Bilgisi dersi bırakılmıştır. Türkçe, Tarih, Coğrafya, Hayat Bilgisi gibi derslerin ders süreleri çağlatıldı. Öğretmenlerin ders verdiği köy mektepleri için farklı program hazırlandı. Ayrıca, birinci ve ikinci sınıflarda görülen din öğretimi dersleri programda çıkarılmış, din dersi ilkokul 5. sınıfta okutulmaya devam etmiştir. 1926 ilkokul programı ana hatlarıyla “öğretici”, “Etrafına aktif bir şekilde uyumlu yurttaşlar kazandırmak” gayesine bakıyordu. Fakat bu gayeye ulaşılammıştı.

Cumhuriyet Halk Partisi’nin 1936 programına yönelimi sonucunda program siyasallaştı. Yeni kurulan devletin teminatının CHP olduğunun belirtilmesi, gerekçe olarak sunulmaktadır. Programın ilk hedefi “Eğitim yoluyla sosyal ve siyasi hayatta cehaleti ortadan kaldırmak”, ikinci hedefi “Cumhuriyetin temel ilkelerine bağlı yenilikçi ve devrimci bir ruha sahip vatandaş yetiştirmektir (Sakaoğlu, 2003, s. 163).

1948 eğitim programı okullarda uzun bir süre uygulanmıştır. Bu programda Talim Terbiye Bölümünün muallimlerin tamamına gönderdiği anket neticesinde o güne değin farklı iki program olan, Kent ve köy programlarını bir çatı altında toplayarak tek elden yapılmış “İlkokul Programı” hazırlanmıştır (Akçay, 2006, s. 28). 1961 senesinde çıkarılan, 22 sayılı yasa ile ilköğretimin ilköğretim müesseselerinde yapılacağı, tahsil döneminde bulunan kız ve erkek tüm çocuklar için zorunlu, devlet mekteplerinde ise ücretsiz olacağı kararı kabul edilmiştir. Yine 1973 senesinde çıkarılan Milli Eğitim Temel Kanunu’nda ilköğretim zorunlu hale getirildikten sonra ilköğretimin süresi 5 seneden 8 seneye yükseltilmiş ve ismi de Temel Eğitim olmuştur. Yalnız kanuna ilave edilen muvakkat madde ile ilköğretimin yalnızca ilkokul bölümü mecburi kalmıştır. İlköğretim kurum ve kuruluşları ile tüm ülkede şamil olmamasından ötürü, bu madde ülkenin tamamında zorunlu temel eğitim olarak yapılamamıştır (MEB, 2010).

1739 sayılı Milli Eğitim Ana Yasası ile “temel eğitim” 7-14 yaşlarındaki çocukların tahsilini içeren bir eğitim seviyesi olarak tanımlanmıştır. Fakat 16.6.1983 tarih ve 2842 sayılı Kanun ile Milli Eğitim Ana Yasasında bir takım tanzimler yapılmış, “temel eğitim” adı “ilköğretim” olarak değiştirilmiştir. İlkokulla sınırlı olan zorunlu öğrenim çağına Ortaokullar da dâhil edilmiş, ilkokul ve ortaokul ilköğretim kurumlarına katılarak mecburi ilköğretim 6-14 yaşları arası kabul edilmiştir. İlköğretim devri kız ve erkek herkes için mecburi yapılmış ve Devlet mekteplerinde ücretsiz kararı getirilmiştir. İlköğretim mecburi ve mecburi olmayan diye ayrılmıştır. Mecburi olanlar, ilkokuldan ortaokula kadar olan 8 yıllık dönemdir. Mecburi olmayanlar ise okulöncesi eğitim, yetiştirici kurs ve sınıflar suretinde hazırlanmıştır (İlköğretim Genel Müdürlüğü, 2003).

Cumhuriyet devrinde ilköğretime büyük bir önem verilmiştir. Lakin ilköğretimin devrimleri ve laikliği topluma kabul ettirecek, bilhassa toplumun kırsal olan büyük bir bölümün tutumlarını istendik yönde değiştirecek bir vasıta olarak kabul edilmiştir (Akyüz, 2020, s. 286).

5.4.4.1. İlkokul eğitimi müfredat programı (1- 4. Sınıflar)

İlkokul müfredat programı, Türkiye’deki ilkokullarda (1.2.3. ve 4. Sınıflar) okutulan dersleri, bu derslerin amaçlarını, öğrenme kazanımlarını, içeriklerini, öğretim yöntem ve tekniklerini, ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarını içeren bir yol göstericidir. Bu program, öğrencilerin temel bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazanmalarını amaçlayarak onları ortaokul ve sonraki eğitim kademelerine hazırlamayı amaçlar.

Temel Özellikler: Disiplinler arası yaklaşım, beceri odaklılık, değerler eğitimi, dijitalleşme.

Temel Dersler: Türkçe, Matematik, Hayat Bilgisi (1- 3. sınıflar), Fen Bilimleri (3- 4. sınıflar), Sosyal Bilgiler (4. Sınıf), İngilizce (2- 4. Sınıflar), Görsel Sanatlar, Müzik Beden Eğitimi ve Oyun.

Amaçlar: Öğrencilerin temel bilgi ve becerileri kazanmaları, eleştirel düşünme, problem çözme, iletişim gibi becerilerini geliştirmeleri; milli ve manevi değerlere sahip bireyler olarak yetişmeleri.

“Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” ile Gelen yenilikler: Kademeli geçiş süreci devam etmektedir. 2024 - 2025 itibariyle 1. sınıflarda yeni yaklaşımlar uygulanmaya başlanmıştır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2025).

5.4.4.2. Ortaokul eğitimi müfredat programı (5-8. Sınıflar)

Ortaokul müfredat programı, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından hazırlanan ve 5. 6. 7. ve 8. sınıflarda okutulan dersleri, bu derslerin amaçlarını, öğrenme kazanımlarını, içeriklerini, öğretim yöntem ve tekniklerini, ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarını içeren bir yol göstericidir. Bu program, öğrencilerin ilkokulda kazandıkları temel bilgi ve becerileri derinleştirmeyi, onları bir üst öğrenime hazırlamayı ve ilgi alanlarına yönelik seçmeli derslerde çok yönlü gelişimlerini desteklemeyi hedefler.

Temel özellikler: Disiplinler arası yaklaşım, beceri odaklılık, değerler eğitimi, dijitalleşme, öğrenci merkezlik.

Temel Dersler: Türkçe, Matematik, Fen Bilimleri, Sosyal bilgiler (5–7. Sınıflar), T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük (8. Sınıf), İngilizce, Din kültürü ve Ahlak Bilgisi, Görsel Sanatlar, Müzik, Beden Eğitimi ve Spor, Teknoloji ve Tasarım, Seçmeli Dersler.

Amaçlar: Öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini keşfetmeleri temel akademik bilgi ve becerileri derinleştirmeleri, ortaöğretime hazırlanmaları, sosyal ve kültürel gelişimlerini desteklemek.

“Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” ile Gelen Yenilikler: Kademeli geçiş süreci devam etmektedir. 2024-2025 itibariyle 5. Sınıflarda yeni yaklaşımlar uygulanmaya başlanmıştır. (Milli Eğitim Bakanlığı, 2025).

5.4.5. Ortaöğretim ile ilgili faaliyetler

1923’te Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte ortaöğretimde mühim reformlar yapılmıştır. Sultaniler, günümüzdeki ortaokulların karşılığı olan okullar, idadiye dönüştürülmüştür. Daha önce ücretsiz olan öğrenim, ücretsiz bir şekilde okuma imkânı sağlanmış mekteplerde yatılı okuma ve kalma arttırılmıştır. Kız ve erkeklerin karışık okuduğu sınıflar, ilkin mektep ve muallim azlığı yüzünden kısıtlı yapılırken bilahare giderek yaygınlaştırılmıştır. Bazı dersler okutulmamış ve programdan çıkarılmış, öğrenim programları ve kitapları değiştirilmiştir. Ders kitabı temin etmek, büyük problem

olmuş, bakanlığın ders kitapları basıp çıkarması ile bu problem ortadan kalmıştır. Eğitime yeni öğretim, yöntem ve teknikleri kazandırılmış, mevcut olanlarda ise yenilikler yapılmıştır (Balkan, 2014, s. 33).

Cumhuriyetten sonraki süreçte, resmi ve özel ortaokul ve liseleri kapsayan umumi ortaöğretim müesseselerinde ilk değişim ortaokulda ve lisede öğrenim süresinin 3 yıl olarak güncellenmesidir. En mühim farklılık ve ilerleme ise bu okullara talebe yerleştirmede görülmüştür. 1926'da yürürlüğe konulan, 822 sayılı kanunla ortaokul ve idadilere yatisız okuyan talebelerin, parasız yerleştirilmeleri, eğitimde fırsat eşitliği bakımından önemli bir yaklaşım olmuştur. Bir diğer mühim olay da Milli Eğitim Bakanlığı içerisinde varlığını devam ettiren Bilim Kurulu'nun 1926'da çıkardığı uygulamayla "Gündüzlü Mekteplerde Karma Öğretim'e" geçilmiştir. Kızların eğitim göreceği yerlerde kızların idadi tahsilini görmeleri için 1928-1929 tarihinde erkek öğrencilerin okuduğu liselere, kız talebelerin kaydının yapılması ile karma eğitim fiili olarak başlamıştır (Kazan, 2009, s. 6).

1924 yılındaki eğitim programlarında ortaokullarda din dersi okutulurken liselerde ise din dersi okutulmamaktadır. 1930 yılındaki ders programlarında ise ortaokul öğretiminden Din dersi çıkarılmış ve yerine ahlak dersi konulmuştur. Uzunca bir vakit din dersleri eğitim programlarına alınmamıştır. Ortaokul ve lise talimatnamelerinde bilhassa imtihan talimatnamesinde çok sık değişimlere gidilmiştir. 1934 talimatnamesine göre liselerin gayesi, "talebesini üniversite öğrenimini kazanması için yetiştiren mektepler", ortaokulların gayesi de, "talebelerini lise sınıflarına ve orta meslek mekteplerine hazırlayan ya da onlara ilkokul seviyesinin üzerinde genel malumat ile birlikte, bir kısım mesleki malumat da aktaran mektepler" olarak adlandırılmışlardır (Kazan, 2009, s. 7).

5.4.5.1. Ortaöğretim eğitimi müfredat programı (9-12. Sınıflar)

Bu program liselerde (9. 10. 11. 12. sınıflar) uygulanan dersleri, öğrencilerin ilgi alanları, yetenekleri ve yönelimleri doğrultusunda farklı alanlarda bilgi ve beceri kazanmalarını, yükseköğrenime hazırlanmalarını ve yaşama aktif yurttaşlar olarak katılmalarını hedefler.

Temel Özellikler: Disiplinler arası yaklaşım, beceri odaklılık, değerler eğitimi, dijitalleşme, öğrenci merkezlilik, esneklik ve seçmeli dersler, yükseköğretime hazırlık.

Temel Dersler: Türk Dili ve Edebiyatı, Matematik, Fizik, Kimya, Biyoloji, Tarih, Coğrafya, Felsefe, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, İngilizce, Beden Eğitimi ve Spor, Görsel

Sanatlar, müzik, T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük (12. Sınıf), Seçmeli Dersler (alanlara göre farklılık gösterir).

Amaçlar: Öğrencilerin ilgi, yetenek ve hedefleri doğrultusunda derinlemesine bilgi ve beceri kazanmaları, yüksek öğretime hazırlanmaları, kişisel ve sosyal gelişimlerini tamamlamaları.

“Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” ile Gelen yenilikler: Kademeli geçiş süreci devam etmektedir. 2024-2025 itibariyle hazırlık ve 9. Sınıflarda yeni yaklaşımlar uygulanmaya başlanmıştır. (MEB, 2025).

Her bir eğitim kademesinin müfredat programının temel özelliklerini ve amaçlarını genel hatları ile sunmaktadır. Öğrencilerin daha donanımlı ve yetkin bireyler olarak yetişmelerini destekleyerek öğrenmeyi anlamlı ve öğrenci merkezli hale getirmektedir. Öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini daha iyi desteklemek, eğitimde fırsat eşitliğini güçlendirmek yeni müfredatın temel hedefleri arasındadır. (Milli Eğitim Bakanlığı, 2025).

5.4.6. Üniversite eğitimi ile ilgili gelişmeler

Cumhuriyetin ilanını müteakiben İsmi Darülfünun-u Osmanî olan üniversite, 493 sayılı ve 21 Nisan 1924 tarihli kanun ile İstanbul Üniversitesi ismini almıştır. Cumhuriyetin ilk dönemlerinde İstanbul Üniversitesinde, 307 ders hocası ve 2.914 talebe vardı. Cumhuriyetin ilanından sonra açılan yükseköğretim ve dengi okullar; 1923 yılında açılan harp mektebi, 1925 yılında açılan Ankara Hukuk Mektebi, 1927 yılında açılan Gazi Orta Muallim Mektebi ve Eğitim Enstitüsü açılan yüksek mekteplerdir (Korkut, 2003, s. 157).

Yalnız kendisinden beklentilere cevap veremeyen İstanbul Üniversitesi, hem devrimlerin millete benimsetilmesinde gereğince görev almadığı hem de bilimsel çalışmaların azlığı esbabıyla tenkitlere maruz kalmıştır (Korkut, 2003, s. 160). (Kaymakçı & Çakır, 2008, s. 17); (Başaran, 1994, s. 32). İstanbul Üniversitesin de tıp, hukuk, edebiyat, fen ve ilahiyat yer alan bölümlerdir. Bu bölümlerin kanunda hukuki kişiliğe sahip olarak katma bütçe ile idare edilmesi planlanmaktadır. Maalesef; Cumhuriyetin ilk devirlerinde beklentilere yanıt veremeyen üniversite, istendik neticelerin uzağında kaldığından, 1933 tarihinde çıkarılan 2252 sayılı kanunla kapatılmıştır.

6 Haziran 1933 tarih ve 2252 sayılı yasa ile İstanbul Darülfünunu kapatılarak yerine İstanbul Üniversitesi kurulmuştur. 1933 yılında yapılan yükseköğretim reformu ile üniversitede hem yapı hem çalışma şekli bakımından köklü bir yenileşme amacı

güdüldüğü görülmüştür. 1933'den önce “üniversite” sözcüğü kullanılmamaktadır. 19 Mayıs 1933 günü yapılan bir törenle açılan İstanbul Üniversitesi'nde Emin yerine Rektör, fakülte Reisi yerine Dekan, Müderrislere Profesör, Ordinaryüs, Muavinlerine de Doçent denilmesi kararlaştırılmıştır. Böylece; 1933 reformu ile “Fakülte”, “Dekan” Rektör gibi günümüzde kullanılan temel kavramlar getirilmiş, bilimsel faaliyet ve araştırmalar karışıklık ve tesadüflerden kurtarılarak etkin bir kontrol altına alınmıştır (Korkut, 2003, s. 160).

Mustafa Kemal, 01.11.1933 senesinde TBMM'nin açılışında yaptığı mükâlemesinde yükseköğretimlerle alakalı şunları ifade etmiştir. *“Arkadaşlar; üniversite tesisine verdiğiniz ehemmiyeti beyan etmek isterim. Yarım tedbirlerin kısır olduğuna şüphe yoktur. Bütün işlerimizde olduğu gibi maarifte ve kurulan Üniversitede de radikal tedbirlerle yürümek kati kararımızdır.”* İstanbul Üniversitesi 18 Kasım 1933 tarihinde resmi bir merasimle açılmıştır. Merasimde mükâleme yapan dönemin Milli Eğitim Bakanı Esat Bey mükâlemesinde İstanbul Darülfünun'un açılması maksadıyla yönetimin hiçbir giderden çekinmediğini ve dünyanın alanında ihtisas yapmış en iyi öğretim görevlilerinin kazandırıldığını ifade etmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1 Kasım 1933: 3; Vakit; 19 Kasım 1933).

27 Kasım 1960 devriminin akabinde ihdas edilen Milli Birlik Hükümeti de, her yeni devirdeki gibi yükseköğretimleri içeren bir kısım yeni tanzim ve yeniden ihdas faaliyetine kalkışmıştır. 1961 Anayasası ile yükseköğretimler hem idari, hem de bilimsel açıdan daha bağımsız bir hale gelmiştir. Bu Kanunuesasînin 120. Maddesinde ifade edilen, üniversitenin kendi belirlediği kurullar tarafından idare edileceği, ders veren hoca ve muavinlerinin yükseköğretimin haricindeki mevkilerce vazifelerinden alınamayacağı, o ana değin yapılanlardan daha büyük ve içerikli sistemli bir yönetim anlayışının tezahürü olarak adlandırılabilir.

Türkiye'de üniversite alanında, 1960 Anayasası ile başlayan reformlar 1973 tarihinde 1.750 sayılı kanunun yayımlanması ile birlikte yenilikler devam etmiştir. Bu bağlamda, 625 Sayılı Özel Öğretim Müesseseleri Kanun'una istinat edilerek özel yüksekokulların kurulması ve Anayasa Mahkemesi kararı ile ismi belirtilen kanunun fesih edilmesi neticesinde bu müesseselerin kaldırılması, devrin efkârı umumiyeti yakından alakalı yapan maarif mevzularının birincisi olmuştur (Başkan, 2001, s. 21).

Daha sonraki yıllarda eğitimin tamamını kapsayan bir yenilik konusu gündem olmuş; netice olarak 1973 yılında iki kanun çıkarılmıştır. Bunlar: 1739 sayılı Milli Eğitim Kanunu ile 1750 sayılı Yükseköğretim Kanunudur (Korkut, 2003, s. 160).

5.4.7. Öğretmen yetiştirme programı

Atatürk’e göre muallim, eğitim düzeninin en değerli öğelerinden birisidir. Birde yeni kurulmuş Cumhuriyet’in tüm teşkilat yapısıyla benimsenip oturması için gerekli donanımına sahip olmaları nedeniyle, gerek eğitilmeleri vaktinde gerekse tüm yaşantılarında kendilerine kıymet verilmesi gereken çok mühim şahıslardır. Bundan dolayı, Atatürk, uygar, laik, insan haklarına dayalı bir milli devlet meydana getirmek için bir kısım inkılâp ve yenilikler yapmıştı. Bu devrimlerin toplum tarafından kabul görüp, benimsenip yaşatılabilmesi için, ilk önce bu inkılâpları kabul eden muallimleri eğitmekle daha sonrada onların eğiteceği, irfanı, vicdanı, fikri hür kuşaklarla olanaklıydı. Binaenaleyh onlar ki üstte niteliklerini sıraladığımız birde Cumhuriyetin geleceği olacak, fikren, ilmen, fennen ve bedenen kuvvetli ve üstün karakterli koruyucuları eğitebilirlerdi (Öztürk, 1999, s. 51).

İşte bu nedenledir ki Mustafa Kemal, muallime ve muallimin eğitilmesine muazzam ehemmiyet göstermiş ve milli mücadele biter bitmez ilk iş olarak, Bursa ilinde 27 Ekim 1922’de muallimleri nazara alarak yaptığı bir mükâlemde; “Muallimler, askeri galibiyetler sizlerin ve eğitim ordusunun galibiyeti için ortam teşkil etti. Gerçek zaferi sizler kazanacak ve sahip çıkacaksınız. Bizler güçlü bir imanla sizlere destek olacağız ve bu hususta karşınıza çıkacak bütün manileri ortadan kaldıracacağız” demiştir (MEB, 1946).

Cumhuriyet idaresi, Cumhuriyetin ilk dönemlerinde muallimliği bir meslek statüsüne getirmek için hukuki gayret göstermiştir. Muallim yetiştirmenin zaman içerisinde siyasallaşması ile politika yapıcılarının sürekli müdahaleleri muallimlerin karşılaştıkları azim sorunların zamanla çözülmeden devam etmesine sebep olmuştur (Akyüz, 2020, s. 509).

Öğretmen okullarının ve ilkokulların ve bilhassa köy ilkokullarının muallim gereksinimini istenilen düzeyde gideremedikleri ortaya çıkmıştır. 1920’li yıllardan itibaren eğitim alanında takip edilecek çeşitli örneklemeler yapılmış, 1927-1928 tarihinde inşa edilen Köy Öğretmen Okulları uzun soluklu olmamış ve kısa bir müddet sonra kapanmıştır. Yapılan modelleme çalışmaları 1930’ların sonunda netice vermeye başlamış ve 1930’lu yıllardaki farklı örneklemelerin idamesi olarak Eğitim Yurtları, Köy Eğitim Kursları müesseseleri kurulmuştur. Yine 1940 senesinde 3803 sayılı yasayla köy ilkokullarına muallim kazandırmak maksadıyla İlköğretimden sonra beş sene tahsil süresi olan Köy Enstitüleri açılmıştır.

Köy Enstitüleri, kapandıktan sonraki süreçte beş yıl olan eğitim süreleri altı yıla çıkarılarak ilk muallim mektebi ismiyle yeniden tertip edilmiş ve eğitim çalışmalarına başlamıştır 1953 tarihinden itibaren, bu mektepler köy ilkokulunu bitirenleri kayıt etmeye devam etmiş, daha sonra ilköğretim mektepleri ile program bütünlüğü korunmuş ve idadiye düzeyine malik olmuştur. Kezalik, kırsal ve kentsel ilkokullara farklı menşeden muallim temin etme sistemi rafa kalkmıştır (Dursunoğlu, 2003, s. 63-64).

İlk öğretmen okullarının eğitim süresi sonraki zamanlarda 1 yıl daha uzatılmış ve lise müfredatındaki muallim eğitimi derslerinin eklenmesi ile de lise eğitim programına uygun hale getirilmiştir. 1973 yılında çıkarılan 1739 sayılı Milli Eğitim Ana Yasası ile eğitim süresi beş yıldan 8 yıla yükseltilmiş olan temel eğitimin ismi sonra ilköğretim olarak değiştirilmiştir. Bu kararlar kapsamında, 1974-1975 eğitim senesinde, köklü bir tarihe ve tecrübeye haiz ilk muallim mekteplerinin bir kısmı öğretmen yetiştirme fonksiyonunu kaybederek eğitim süresi üç yıl olan “Öğretmen Lisesi” haline dönüştürülmüş, diğerleri ise yürürlükten kaldırılmıştır (Karahan, 2008, s. 50).

1974-1975 eğitim öğretim senesinden başlayarak bir kısım ilk muallim mekteplerinde eğitim süresi iki sene olan Eğitim Enstitüleri açıldı. 1976 yılında gittikçe artan Eğitim Enstitülerinin miktarı 50 olmuştur. Bu enstitüler önceki ilk muallim mektebi yapılarında çalışma göstermiştir. Bu tarihten itibaren Darülfünun tercih etme imtihanlarında ekseriyetle imtihanlarda en az puan alan talebelerin bu mekteplere yerleştirilmesi ve bu okulları bitirmeleri faaliyetlerine siyasi görüşlerin karıştığı belirtilmiş ve bu durum basın hayatında gereğinden çok münazara edilmiştir (Akyüz, 2020, s. 510).

25 Temmuz 1982 senesinde Eğitim Enstitüleri “Eğitim Yüksek Mektebi” ismiyle yükseköğretimlerin bünyesine dâhil edilmiştir. 1973 yılında çıkarılan, Milli Eğitim Ana Yasası ile “bütün muallimlerin üniversite eğitimi almaları” prensibini yerine getirmek için, 1986 tarihi nisan ayından itibaren evvelki senelerde orta tahsil seviyesinde yetişmiş ilkokul muallimleri adedi 130.000 civarındadır. Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi bünyesinde eğitim müddeti iki sene olan “Eğitim Ön lisans Programı” açılmıştır.

23.05.1989 tarih ve 89.22.876 sayılı “Yüksek Öğretim Kanunu” kararıyla iki yıllık Eğitim Yüksek Mekteplerinin tahsil müddeti 1989-1990 eğitim öğretim senesinden başlayarak dört yıllık olmuştur. Yine 3.7.1992 tarih ve 3837 sayılı yasa ile de Eğitim Fakültelerinin Sınıf muallimliği Bölümüne dönüştürülmüştür. Sınıf muallimliği eğitimi veren programların tahsil müddetinin 4 yıl yapılması, İlkokul muallimliğinin nitelikli bir

meslek olarak düzenlenmesi çalışması, yerinde bir gayret olarak görülmekle beraber benzer vakitte ehemmiyetli bir problemi de ortaya çıkarmıştır. Eskiden yetişme müddeti iki sene olan ilkokul muallimliği bu düzenlemeyle dört yıllık bir eğitimden geçirilerek yetişmiş ve bundan dolayı Sınıf muallimliği bölümlerini bitiren talebe adedi neredeyse yarı yarıya azalmıştır (Dursunoğlu, 2003, s. 64).

Muallim eğitme işi, Yıllara göre düzenli bir şekilde toplanan eğitim şuralarının da en önemli konusu olmuştur. Sırasıyla 1981, 1982 ve 1988’de içtima eden onuncu, on birinci, on ikinci eğitim şuralarında, muallim eğitme işine ehemmiyet verilerek, muallim eğitmenin gayeleri, örneklemeleri, prensipleri ve muallim imtiyaz ve vazifeleri ile nitelikli olarak ele alınmıştır. 1989 tarihinde de Milli Eğitim Vekâleti muallim, mütehassıs ve ders hocalarından meydana gelen, bir Muallim Eğitme Danışma Müessesesi oluşturularak, muallim eğitme işi her cihetiyle araştırılmıştır (Başaran, 1994, s. 32).

1982 yılında, nitelikli öğretmen yetiştirme amacıyla Yüksek Muallim Mektepleri, Eğitim Fakülteleri çatısı altında yeniden yapılandırılmıştır. Bu geçiş sürecinde, mektepler bir yıl boyunca mevcut müfredatlarını uyguladıktan sonra, Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından belirlenen dört yıllık lisans programlarına geçirilmiştir. Bu sayede, öğretmen yetiştirme süreçleri daha sistematik ve akademik bir zemine oturtulmuştur. Yalnız bu yeni öğretmen yetiştirme programlarında da aksaklıklar zuhur etmeye başlamıştır. Bilhassa öğrenci sayısı fazla olan sınıflar ve diğer bir takım nedenlerden dolayı istendik seviyede nitelikli muallim eğitimi yapılamamıştır. Bunun sonucunda da Eğitim Fakülteleri YÖK tarafından 1998 senesinde yeniden yapılanmaya tabi tutulmuştur.

Yüksek Öğretim Kurumu, 5 Mart 2006 yılından başlayarak Eğitim Fakülteleri programlarında “güncellemeler” yapma gereksinimi hissetmiş ve bunu 2006’nın Temmuz ayında hayata geçirmiştir. Cumhuriyet devrinde ortaöğretim kademesinin tüm muallim gereksinimi muallim eğiten müesseselerce yerine getirilememiştir. Bundan ötürü, Fen-Edebiyat, Güzel Sanatlar ve Fen Fakülteleri gibi yükseköğretim kurumunu tamamlayanlar genellikle çocuk eğitimi dersleri alarak, ya da almadan liselere muallim olarak atanmıştır (Öztürk, 1999, s. 51).

6. BATMAN'DA EĞİTİM

6.1. İl Olmadan Önce Batman'da Eğitim

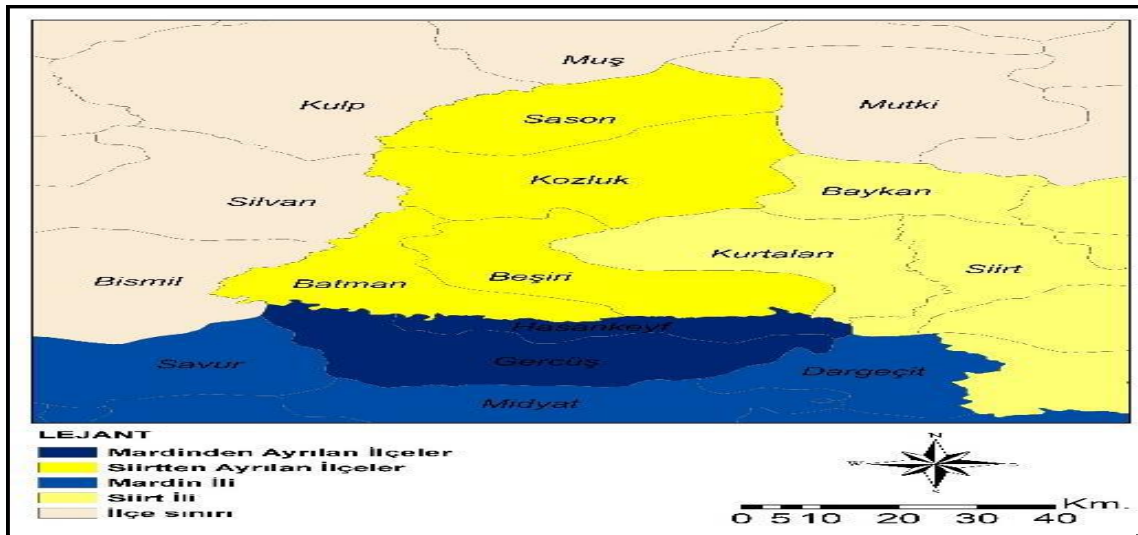
6.1.1. Cumhuriyet'ten önce Batman'da yönetim sistemi

Batman ili ve civarı 1515 tarihinde Osmanlı Devleti egemenliğine dâhil olmuştur. 1520 senesinde yapılan ilk yönetsel paylaşım neticesinde, Batman ili yönetsel açıdan Beşiri kazasına bağlanmıştır. 18. asırdan evvel köy statüsünde olan Beşiri, 18. asrın ilk çeyreğinde vesikalarda, kaza statüsünde bulunmaktadır (Yılmazçelik, 2014, s. 51). Osmanlı dönemi boyunca Batman, Beşiri kazasına bağlı kalmış ancak Osmanlı'dan sonraki süreç olan Cumhuriyet devrinde ise yönetsel yönden çok sayıda değişimlere girmiştir. Beşiri, 16. asrın birinci çeyreğinden 19. asrın son çeyreğine değin idari yönden, Diyarbakır Vilayetine bağlanmıştır. 1884 tarihinde ise Bitlis Vilayetinin Siirt mutasarrıflığına bağlanmıştır (Yavuz & Demirtaş, 2008, s. 5). Beşiri ilçesinin yönetim yeri epey bir müddet, Elmedin bölgesi içerisinde kalmış, ancak Elmedin yerleşkesi, Bitlis Vilayetine konum olarak ırak olan Elmedin yerleşmesi 1895 tarihinde müstakil bir ilçe olarak, Diyarbakır merkez mutasarrıflığına bağlanmıştır. Osmanlı'nın son devirlerinde devam eden yönetsel değişiklikler Cumhuriyet'e kadar azda olsa bir takım düzenlemeler suretinde idame olmuştur.

6.1.2. Cumhuriyet'ten sonra Batman'da yönetim sistemi

Cumhuriyetin inşası ile birlikte yönetsel sistemde yeni tanzimler olmuştur. 20 Nisan 1924 yılında 01.02.1921 tarih ve 85 sayılı “*Teşkilat-ı Esasiye Kanunu*” nda idari sistemde değişiklik meydana getirilerek “Vilayet Teşkilatı” düzenlemesi onanmıştır. Bu yasayla Osmanlıdan beri devam Sancak idare sistemi yürürlükten kaldırılmış ve yerine kaza idare sistemi getirilmiştir (Karagel, 2012, s. 96). Batman’da bilhassa, 1926-1990 yılına kadar devam eden süreçte, idari yapıda büyük değişiklikler meydana gelmiştir. Batman ilçe statüsünde iken, yönetsel açıdan önce Diyarbakır iline daha sonra Bitlis ve Siirt şehirlerine bağlanmıştır. Batman 1990 senesinde bağlı olduğu illerden ayrılarak ayrı bir il olarak teşkil olmuş ve günümüzdeki şekline kavuşmuştur. Batman ilinin tüm ilçeleri ile şimdiki biçimine kavuşması ise sırasıyla Beşiri, Kozluk ve Sason Siirt ilinden, Gercüş ve Hasankeyf kazaları ise Mardin’den ayrılarak Batman şehrine bağlanmışlardır.

Sonunda, Batman şehrinin yönetsel şekli şimdiki biçimine dönüşmüştür (Resmi Gazete, 1990, s. 2). 2022 yılı TÜİK verilerine göre merkez ilçe dâhil diğer ilçelerle birlikte Batman nüfusu 626.319 kişidir. Yeni devirde, yönetsel yapı vilayet (il), kaza (ilçe), bucak ve köy tertip edilmiştir. Ayrıca 1924 senesinde yapılan yönetsel tertip ile Siirt ve Mardin Vilayetleri kurulmuştur. Eski Batman şehrinin yerleşkesi olan İluh’ta, Beşiri’ye bağlı bir köy statüsüne yükselmiştir. Siirt ili merkez ilçenin haricinde Beşiri, Garzan, Erüh, Pervari, Sason, Şırnak ve Şirvan ilçelerinden oluşuyordu (Yakut, 2013, s. 381).

Harita 6.1. Batman’a Siirt ve Mardin illerinden bağlanan ilçeler ve Batman ilinin teşekkülü (Resmi Gazete, 1990)

Türkiye’de, Belediye kuruluşu önce Tanzimat devrinin sonlarında görülmektedir. Osmanlı’nın son dönemlerine rastlayan sistem önce İstanbul’da sonra ise ülkenin diğer

bazı vilayetlerinde kurulmuştur. Cumhuriyet devri sonrasında ise günümüzdeki şekline yakın bir sistemle 1930 tarih ve 1.530 sayılı belediyeler yasası ile teşkil olunmuştur. 2004 tarihinde çıkarılan, 5272 sayılı yasayla başka bir bölgede ya da yerleşkede belediye kurulması için o yerleşme biriminin nüfusunun 5.000 olması koşulu kabul edilmiştir.

Bilahare, 2012 senesinde yürürlüğe giren 6360 sayılı yasayla birlikte nüfusu 2000' in kişinin altına inen belediye olan yerleşim birimleri kapatılmıştır. Bu tertiple Batman'ın Gercüş kazasına merbut Hisar ile Kozluk kazasına merbut Tuzla göze belediye teşkilatları kapatılmış ve bundan sonra bu yerleşme birimleri köy statüsüne dönüştürülmüştür.

Batman şehri, merkez ilçe dâhil 6 ilçe ve 5 beldeyle birlikte toplam 11 idari teşkilat yapısıyla meydana gelmektedir. (Tablo 6). Bu idari sitem içinde 136 mahalle teşkil olunmuş, bu belirtilen mahallerin 45'i Batman'da, 28'i Sason'da, 25'i Kozluk' ta, 6'sı, Beşiri ve Hasankeyf ilçelerinde 4'dü Gercüş ilçesindedir. Ayrıca Sason ilçesinin Yücebağ Beldesi'nde 8, Bekirhan' da 5, Bal pınar' da 4, İki köprü' de 3, Kayapınar' da 2 mahalle teşkilatı bulunmaktadır. Bütün Batman idari yapısı içerisinde 531.193 kişilik bir nüfus barınmaktadır. Bu nüfus oranı aynı zamanda il topraklarının % 0,95'ni içeren yoğun bir nüfus miktarını oluşturmaktadır. Kentsel yönetsel alanda 452.157 kişi nüfusu, 45 mahallesi ve 32 km² yüzölçümü ile Batman şehir merkezi ilk sırada, 4.329 kişi nüfusu, 6 mahalle ve 0,46 km² yüzölçümü ile Hasankeyf ilçesi ise en küçük orana maliktir (Yakut, 2013, s. 381).

Tablo 6. 1. Batman'ın belediye kuruluşu bulunan yönetsel yapısı (2013).

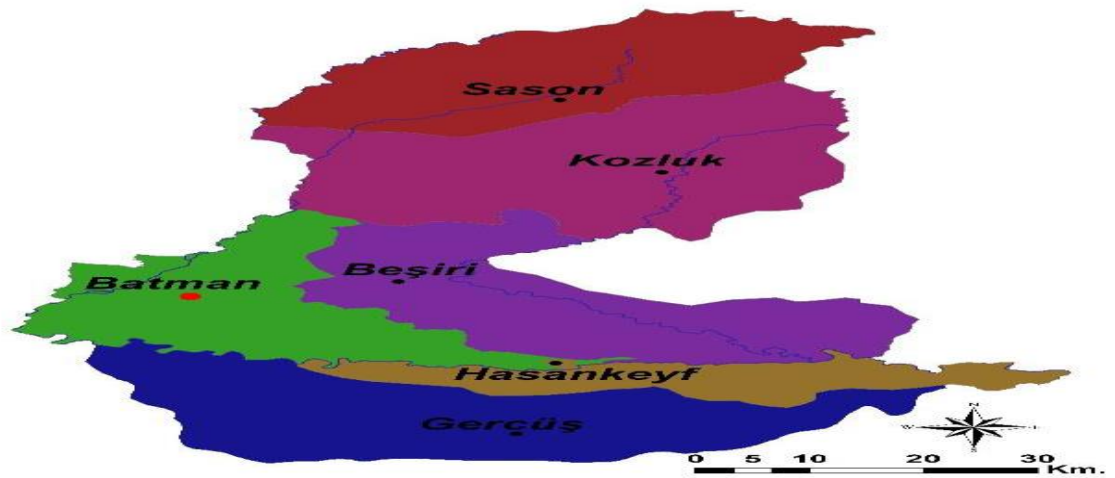
İlçe	Belediye İsmi	Belediy e Türü	Nüfusu (2021)	Kurulu ş Senesi	Mahall e Miktarı	Yüzölçüm ü Km2	Mücvai r Alan
Merkez	Batman	İl	452.157	1955	45	32,13	34,94
Merkez	Balıpınar	Belde	5.685	1999	4	0,71	0,72
Beşiri	Beşiri	İlçe	11.120	1929	6	1,48	3,02
Beşiri	İki Köprü	Belde	3.455	1992	3	0,95	0,67
Gercüş	Gercüş	İlçe	6.064	1926	4	0,72	0,35
Gercüş	Kayapınar	Belde	2.303	1987	2	0,43	0,18
Hasankey f	Hasankey f	Kaza	4.329	1972	6	0,46	2,90
Kozluk	Kozluk	Kaza	27.825	1938	25	4,21	1,00
Kozluk	Bekirhan	Belde	2.830	1992	5	0,77	0,30
Sason	Sason	Kaza	12.696	1945	28	0,84	0,13
Sason	Yücebağ	Belde	2.729	1991	8	0,11	0,53
Toplam			531.193	-	136	42,81	44,74

Batman ili coğrafi olarak kuzey-güney paralelinde yer almaktadır. İlin, Kuzeyin de Kozluk ve Sason, orta kesiminde şehir merkezi ve Beşiri, güneyinde ise Gercüş ve Hasankeyf kazaları bulunmaktadır. Bu kazalar, nüfus sayısı, yüz ölçüm, nüfus yoğunluğu, belediye ve köy sayısı ile kentsel ve kırsal nüfus yönünden birbirinden ayrı niteliklere sahiptirler (Tablo 1).

Tablo 6. 2. Batman kazalarının nüfus, belde ve köy miktarı (TÜİK, 2021).

İlçe İsmi	Nüfus Miktarı	Yüzölçüm ü (Km2)	Nüfus Yoğunluğ u	Belediy e Miktarı	Kent Nüfusu	Köy Miktarı	Köy Nüfus u
Merkez	477.456	653	731	2	452.157	33	25.299
Beşiri	30.928	809	38	2	11.120	53	19.808
Gercüş	19.304	914	21	2	6.064	58	13.240
Hasankeyf	7.496	293	25	1	4.329	21	3.167

Batman ilinin günümüzdeki idari yapısı, merkez ilçe dâhil toplam 6 kazadan teşekkül olmaktadır. Bu kazalar Merkez, Beşiri, Gercüş, Hasankeyf, Kozluk ve Sason kazalarıdır. Eski tarihlerden beri su taşımacılığında yöreyi şekillendiren Dicle Nehri Şehri kuzey ve güney olarak ikiye ayırmış nehrin kuzeyinde Kozluk, Sason ve Beşiri güneyinde ise Hasankeyf ve Gercüş kazaları bulunmaktadır (Tablo 2).

Harita 6.2. Batman'a Siirt ve Mardin illerinden Bağlanan İlçeler ve Batman İlının Teşekkülü (Resmi Gazete, 1990).

6.2. Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Batman’da Eğitim-Öğretim

Eskiden “İluh” adı verilen bu yerleşim birimi, petrolün bulunmasından sonra Batman hızlı büyüme ve şehirleşmesini, Cumhuriyetten sonra kurulan TPAO’ya borçludur (Akcan, 2018, s. 97). Bundan ötürü Cumhuriyet öncesinde Batman’da eğitim-öğretimden söz edemeyiz. Ancak Batman’ın genç bir şehir olması ve ilçelerinin tarihinin eski olmasından dolayı Hasankeyf başta olmak üzere Batman’ın ilçelerinde Cumhuriyet öncesi eğitimden söz edilebilir. Batman ilçesi olan Hasankeyf Ortaçağda bölgeye hâkim iki büyük ve önemli uygarlığı Artuklular ve Eyyübilere başkentlik yapmıştır. Bir Ortaçağ başkenti yaşantısında ne görülürse Hasankeyf’te de aynı yaşantılara rastlanmaktadır. Artuklular zamanında medreseler inşa edildiği, bu tahsil yerlerinin bilimin ve ilmin yuvası durumuna girdiği, Eyyübililer devrinde medreselerde İslam dinine ait ilimler dışında tıp, riyaziye ve felsefe derslerinin de talebelere verildiği, birçok ilim sahibi kişilerin de bu devirde zuhur edip hizmet yaptıkları kabul edilmektedir (Batman, İl Yıllığı, 2019).

Hem Ortaçağ’da hem Osmanlı devrinde, eğitim çoğunlukla dini derslerin öğretildiği camiler yakınında bulunan medreselerde ders okutanların denetiminde yapıldığı, bilinmektedir. Bu çeşit tahsil çalışmaları Cumhuriyet devrine değin devam etmiştir. Batman, bucak konumunda bulunduğu senelerde yalnız 1 ilkokul bulunurken, 1967 senesinde 4 ilkokul, 1 ortaokul ve 1 kız sanat okulu ve 1 akşam kız sanat mektebi ile eğitim de okullaşma oranında artış sağlanmıştır. Özellikle Batman yerleşim biriminde ilkokullaşma miktarında ciddi oranda artışlar Cumhuriyet sonrası dönemde gözükmektedir.

Batman ilinde eğitim hizmetlerinin sistematik bir şekilde sunulması, Cumhuriyet dönemiyle birlikte başlamış ve zaman içerisinde önemli bir gelişim göstermiştir. Bölgenin nüfus merkezi konumundaki İluh Bucağı’nda 1937-1955 yılları arasında açılan İluh İlkokulu, bu süreçteki ilk eğitim kurumu olma özelliğini taşımaktadır. İlkokul seviyesindeki eğitim faaliyetlerinin yaygınlaşmasıyla birlikte, sırasıyla 1955’te Atatürk İlkokulu, 1956’da Cumhuriyet İlkokulu ve 1961’de Devrim İlkokulu (Mehmet Akif) hizmete girmiştir. Bu gelişmeler, Batman’ın 1957 yılında ilçe statüsü kazanmasından önce bile eğitim alanında önemli adımlar atıldığını göstermektedir. (Batman Milli Eğitim Müdürlüğü, 2023).

Ortaöğretim düzeyinde ise ilk olarak 1968 yılında Batman İdadisi adı altında bir okul açılmıştır. Bu kurum, bölgedeki gençlerin daha üst düzey bir eğitim almalarına olanak sağlamıştır. Mesleki ve teknik eğitim alanında ise 1963 yılında kurulan Pratik Kız Sanat Okulu, Batman'ın bu alandaki ilk eğitim kurumu olmuştur. Sonrasında sırasıyla Endüstri Meslek Lisesi (1968), Kız Meslek Lisesi (1971), İmam Hatip Lisesi (1975), Ticaret Meslek Lisesi (1986) ve Sağlık Meslek Lisesi (1989) gibi çeşitli meslek liseleri açılarak, öğrencilerin farklı alanlarda mesleki bilgi ve beceri kazanmaları hedeflenmiştir.

Batman kaza statüsünde iken ilk Halk Eğitim Merkezi 1975 yılında, ilçe kaymakamlığında bulunduğu yapının alt katında faaliyette bulunmuştur. Halk Eğitim Merkezi daha sonra 1992 senesinde yeni inşa edilen binasına nakledilmiştir (Batman MEM, Stratejik Planı, 2019-2023).

6.2.1. Okullar

Batman'ın ilçe olduğu 1957 yılından, il olduğu 1990 yılına kadar Batman'da açılan ve faaliyet gösteren okullar;

6.2.1.1. İluh İlkokulu

Batman'ın ilk eğitim kurumlarından biri olan İluh İlkokulu, 1940'lı yıllarda, henüz köy statüsünde olan İluh Mahallesi'nde faaliyete geçmiştir. İlçe Jandarma Karakolu ve 10 Nisan Polis Karakolu arasında yer alan ve o dönemde mahallenin pazar alanı olarak kullanılan bir alanda inşa edilen okul, kerpiç duvarlara ve teneke çatısına sahip basit bir yapıydı (Günaydın, 2015).

1937-1957 tarihlerinde İluh Köyü'nde eğitim öğretim faaliyetlerinde bulunmuştur. Batman'ın eğitiminde önemli bir dönüm noktasıdır. Zira bölgede eğitim imkânlarının kısıtlı olduğu bir dönemde, basit koşullarda eğitim vererek, İluh halkına okuma yazma öğretme olanağı sunmuştur. Okul zamanla yoğun yağışlar nedeniyle çökme ve yıkılma tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştı. Batman'ın tanınmış birçok insanı da bu okuldan mezun oldu. Yine Batman ilinin tanınmış simalarından olan Batman'da 1968-1977 tarihlerinde belediye başkanlığı görevinde bulunan Mustafa Ramanlı'da bu mektepte okuyup mezun olan şahıslardandır.

Mektebin evvel öğrencilerinden birisi olan Hayrettin Tanık naklediyor; “10 Nisan Polis Karakolu’nun yan kısmındaki boşluk İluh İlkokul’uydu. Ziyaeddin Aksoy ve kardeşi Osman Aksoy muallimimizdi. İluh İlkokulu sel nedeniyle tahrip olunca bizi site içerisindeki Atatürk İlkokuluna naklettiler. 1960 tarihinde Devrim İlkokulu açılınca bu okula nakil gönderildik ve 5. Sınıfı bu okulda bitirdik” (Günaydın, 2015).

Görsel 6.1. İluh İlkokulu (Arslan, 2014).

6.2.1.2. Atatürk ilk ve ortaokulu

TPAO’nun eğitim alanındaki yatırımlarından biri olan Atatürk İlkokulu ile Atatürk Ortaokulunun tarihçesini incelemek ve bölgeye katkılarını irdelemektir. 1955 yılında inşa edilen ilkokul ve ortaokul, 1956 senesinde düzenlenen bir törenle eğitime başlamıştır. TPAO’ya tabi birçok sosyal kurum yapılmış ve TPAO’da görev yapan çalışanların da çocuklarının eğitim görmeleri için bir okul ihtiyacı ortaya çıkmış, ilk yıllarda TPAO personeline eğitim veren bu okullar zamanla bölgedeki diğer çocuklarında eğitim gördüğü bir kurum haline gelmiştir (Akcan, 2018, s. 72).

Zorunlu eğitimin 8 yıla çıkarılması ile ilkokul ve ortaokul birleştirilerek Atatürk İlköğretim Okulu adını almıştır. Ülkemizin ve ilimizin pek çok ünlü şahsiyetinin okuduğu, Batman’ın en eski ve köklü okuludur. Önce tek katlı olan tarihi binası yıkılıp günümüzde kullanılan yeni binası 2012-2013 eğitim öğretim yılında hizmete girdi. Atatürk İlkokulu 1 müdür (Abdulhakim Doğu), 3 müdür yardımcısı, 21 derslik, 33 öğretmen, 829 öğrenci ve 4 anasınıfı ile eğitim-öğretime devam etmektedir (Batman Sonsöz, 2015).

Atatürk Ortaokulu, Petrol Ortaokulu adıyla 1956 yılında TPAO yerleşkesi içerisinde eğitime açılmıştır. Okul, 1 müdür (Sabahattin Sincar), 2 müdür yardımcısı, 24 derslik, 43 öğretmen ve 768 öğrenci ile eğitim-öğretime devam etmektedir (Batman Atatürk Ortaokulu, 2023).

Görsel 6.2. Atatürk ilkokulu eski okul binası (1956).

Görsel 6.3. Atatürk ilkokulu yeni okul binası (2023).

6.2.1.3. Cumhuriyet İlkokulu

1956 yılında eğitim-öğretime açılmıştır. Konum olarak kent merkezinde bulunan okul günümüzde derslik sayısının yetersizliği ve öğrenci sayısının fazla olması nedenleriyle ikili olarak eğitim-öğretime devam etmektedir. Okul, 1 müdür (Fuat Kılınç), 3 müdür yardımcısı, 16 derslik, 53 öğretmen ve 1015 öğrenci ile eğitim-öğretime devam etmektedir.

6.2.1.4. Devrim İlkokulu

Devrim İlkokulu (M. Akif) 1961 yılında açılmıştır. Şimdiki Mehmet Akif Ersoy İlkokulunun yerinde eğitim-öğretim hizmeti vermekteydi. 1960 tarihinde Devrim İlkokulu evvelin, beş derslik ve eklentileri ile birlikte yapılmış ve 1960-1961 tarihinde

eğitim faaliyetine başlamıştır. Batman ilinin pek çok tanınmış, renkli siması bu okuldan mezun olmuştur.

1960-1961 eğitim-öğretim yılı mezunu Samet Adıyaman anlatıyor:

“Devrim İlkokulu, İluh Deresi batı yönünde, yukarısında eski dönemler Günümüzdeki İluh sahası yer alırdı. Düzlükte bugünkü çarşı merkezine kadarki alan boş bir düzlüktü. Ulu Camiinin etrafına serpilmiş birkaç ev vardı. Öğrenciler bu iki merkezden yaya olarak okula gelirlerdi. İluh’ tan gelenlerin dereyi geçmek gibi bir problemleri vardı. Derenin ıslahının olmadığı ve köprülerin yapılmadığı o zamanlarda öğrenciler pantolonlarını katlayıp çayı geçerlerdi. Petrolle kirlenmiş İluh çayını geçmeye çalışan talebelerin ayaklarına ve elbiselerine simsiyah petrol yağı bulaşırđı.

Bahsedilen devirlerde asil öğretmen bulmak çok zordu. Okuldaki muallimlerin çoğunluğu askerliğini yedek subay olarak ifa eden kişilerden oluşurdu. Mektebin en kıdemli muallimi Diyaeddin Aksoy’du. Sınıflar çok sıkışık olup, öğrenci miktarı 40’ın üzerindeydi. Kendi okuduğum sınıfın öğrenci miktarı 46 kişiydi. O dönemde kızlar okula gönderilmezdi bunun sonucu olarak da, kızlar çok okumazdı. Sınıfımda 4 kız vardı ve onlarda yerli değildi. Siyah önlük ve beyaz yaka kullanıyorduk. Yakalar bezden değil, plastikten malzemedен yapılırdı. Sitedeki öğrencilerin ailelerinin olanakları daha iyiydi ama dışarıdan gelen öğrenci aileleri ise ağır maddi sıkıntı yaşıyordu. Hayat şartları ağır ve zordu.

Okulda süt ve peynir dağıtılırdı. Süt, Amerikan malı sayılır, aileler tarafından içilmemesi konusunda tembih alınır ve dağıtılan o süt öğrenciler tarafından içilmezdi. Belirtilen dönemlerde muallimler çok kıymetliydi. Tecrübeli, alakalı ve gayretliydi. Bir muallimle konuşabilmek amacıyla, onu tanıyan kişilerden yardım alınır ve öyle iletişim kurulurdu. Bir muallimin bir talebenin hanesini ziyaret etmesi çok değerliydi. Bu durum mahalleli arasında konuşulan en ehemmiyetli konu sayılırdı. TPAO’dan elektrik sağlanırdı. Evlerde su ve elektrik bulunurdu. Yerler ve yollar topraktı insanlar gidecekleri yerlere genelde yürüyerek giderlerdi. Taksiler yerine faytonlar kullanılırdı. Kızlar çizgi oyunu oynar, erkekler hızlı koşma yarışı yaparlardı.

Futbol o zamanlarda vardı; ama top yoktu. Beslenme çantası diye bir şey yoktu. Evde karpuz çekirdeği cebe doldurulur ve okulda yenirdi. Kızların saçlarının örgü ördüğü, erkeklerin saçlarını üç numara makineyle kestiğı, erkeklerin önlüğü uzun arkadan düğümlendiğı, defterlerin sarı ve çizgisiz yapraklı ve kalemilerin ucu bıçak ve jiletle açıldığı bir zaman dilimiydi (Günaydın, 2015).

Görsel 6.4. Devrim İlkokulu (1960).

6.2.1.5. Batman Lisesi

Batman Lisesi dönemin başbakanı Süleyman Demirel tarafından 1968 yılında hizmete açılmış Batman'ın ilk lisesidir. 1968-1969 eğitim-öğretim yılında da şuanda TPAO'nun toplumsal kurumları dâhilinde yer alan ufak bir yapıda tahsile başlamıştır. Okulun ilk kurucu müdürü Gülpaşa Sezer olmak üzere Abdulkadir Çalışkan, Musa Yelken, Salih Günaydın, Şeyhmus Kalkan, Şeyhmus İşcan'ı sayabiliriz. Yine 1968-1969 yılında Cengiz Topel İlköğretim Okuluna verilen yapının inşasına başlanmıştır. Bu yapı 1970-1971 senesinde faaliyete girmiştir. 1970-1971 maarif senesinde, Batman lisesindeki eğitim öğretimini tamamlamış olanlar mektebin ilk mezun öğrencileriydi. Fakat devamlı ve süratli ilerleyen, Batman'ın nüfusu birde komşu şehirlerden ve kazalardan gelenlerle çok hızlı bir surette çoğalmış ve bunun sonucunda mevcut lise binası fiziki açıdan kısıtlı olmuş ve öğrencileri kaldıramamıştır. Batman Lisesi ihtiyaca binaen A,B,C,D bloklar şeklinde peyderpey yapılarak eğitim öğretim faaliyetini sürdürmüştür. Bugüne değin 1200 öğrenciden fazla mezunu olan mektep, her alanda husussan siyasette tanınan devletin farklı kademelerinde bulunan şahıslar, okulun tedrisinden geçirilerek mezun edilmiştir (Batman Sonsöz Gazetesi, 23 Eylül 2015). Günümüzde tam gün öğretim programı uygulanan okul, 1 müdür (Veysi Kansu), 3 müdür yardımcısı, 34 derslik, 63 öğretmen ve 991 öğrenci ile eğitim-öğretime devam etmektedir (Batman Lisesi Müdürlüğü, 2022).

6.2.1.6. Pratik Kız Sanat Okulu

Batman’da ilk meslek okulu Pratik Kız Sanat Mektebi 1963 tarihinde Akşam Sanat Okulu olarak eğitim öğretime açılmıştır. 1967 yılına kadar okulda eğitim süresi 2 yıl olarak devam etmiştir. 1995 yılından itibaren eğitim süresi 3 yıl olmuş, günümüzde de eğitim süresi zorunlu eğitimin 4 yıla çıkarılması ile 4 yıl olarak devam etmektedir. Devamlı olarak adı yenilenen mektep, 2001 tarihin de Anadolu Kız Meslek Lisesi ismini almıştır. Şimdi ise Kültür Mesleki ve Anadolu Lisesi ismi verilen mektep, Gültepe Mahallesi’nde ki yerinde, 1 müdür (Necati Tunç), 1 Müdür başyardımcısı, 7 müdür yardımcısı, 19 derslik, 61 öğretmen ve 3616 öğrenci ile eğitim-öğretime devam etmektedir.

6.2.1.7. Batman İmam Hatip Lisesi

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Kurulu tarafından inşa edilen mektebin ilk fiziki yapısı 1975 tarihinde eğitime başlamıştır. 8 yıllık zorunlu ilköğretime geçilmesi ile mektebin talebe sayısı çok azalmış ve bundan dolayı, 1978 senesinde Cumhuriyet Lisesine tahsil edilmiş, ancak 2001’den 2006’ya kadar olan süre zarfında her sene kayıtlar giderek artmaya başlayınca, ihtiyaç olan A blok binası geri alınıp bakım ve onarımı yapılmıştır. 1988-1999 senesinde okuldan 117 kız, 168 erkek talebe ile tahsilini tamamlayıp mezun olmuştur. Günümüzde ise, mektep Anadolu İmam Hatip Lisesi ismini almış halen eğitim öğretim faaliyetlerine devam etmektedir (Altıntaş, 2016, s. 79).

6.2.1.8. Batman Endüstri Meslek Lisesi (Sanat Okulu)

Pınarbaşı Mahallesi Turgut Özal Bulvarı üzerinde bulunan okul 1968 tarihinde okulda açılan ilk bölüm Torna Tesviye ve Elektrik Bölümü olmuştur. Daha sonra sırayla 1975 senesinde Motor Bölümü, 1980 senesinde Makine Ressamlığı Bölümü, 1983 senesinde Mobilya ve Dekorasyon Bölümü, 1984 senesinde Kimya Bölümü açılmıştır. Teknik Lise ise 1991 yılında Elektrik ve Makine Bölümleri açılmıştır. En sonunda da 1996 senesinde Bilgisayar Bölümü eklenmiştir. Mektep eğitime başladığı, 1968 senesinden 1990 senesine değin Batman’ın ilk sırada seçilen kaliteli mekteplerinden birisi olması, hafızalarda yer edinmiştir. 1990 yılından sonra Meslek liselerine uygulanan kat sayı adaletsizliği nedeniyle okul cazibesini yitirmiştir (Batman Sonsöz Gazetesi, 23 Eylül 2015). Öğretim şekli normal öğretim olan okul, 1 müdür (Mehmet Hanifi Gündüz), 1

müdür başyardımcısı, 6 müdür yardımcı, 30 derslik, 88 öğretmen ve 633 öğrenci ile eğitim-öğretime devam etmektedir (Batman Endüstri Meslek Lisesi, 2024).

6.2.1.9. Ticaret Meslek Lisesi

Okul, Seyitler Mahallesi'nde Hayvan Pazarı yanında 1986 yılında Ticaret Lisesi olarak eğitim-öğretime açılmış. Okul, 2011 senesinde Çarşı Mahallesi'ndeki Toprak Mahsulleri Ofisi'nin yıkılması sonucu yerine yapılan yeni binaya taşınmıştır. 2013-2014 eğitim-öğretim döneminde de okul günümüzdeki ismi olan Mezopotamya Mesleki ve teknik Anadolu Lisesi adını almıştır.

İlk dönemlerde okulda Muhasebe ve Finansman, Büro Yönetimi ve Bankacılık bölümlerinde eğitim-öğretim yapılırken okul, sonra ki zamanlarda Turizm Otelcilik Lisesine döndürülmüş ve okul bünyesinde açılan Konaklama-Seyahat, Yiyecek-İçecek bölümlerinde de eğitim-öğretim yapılmıştır.

Okul, tam gün tam yıl kapsamında öğretim şekli ile Mesleki Açık Öğretim yoluyla örgün eğitimden faydalanmayanları da mezun etmektedir. Okulda, 1 müdür (Mehmet Konak), 5 müdür yardımcısı, 21 derslik, 42 öğretmen ve 1000 öğrenci ile eğitim-öğretim vermektedir (Batman Ticaret Meslek Lisesi, 2024).

Tablo 6. 3. 1967 Siirt il yıllığı Batman Kazası öğretim çizelgesi (Ankara, 1968).

Mektebin İsmi	Açıldığı Yıl	Öğrenci Sayısı			Öğretmen Sayısı		
		Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam
Atatürk İlkokulu (Site)	1956	424	353	781	10	6	16
Devrim İlkokulu	1961	534	194	728	12	2	14
Cengiz Topel İlkokulu	1964	1.227	541	1.768	24	4	28
Hürriyet İlkokulu	1967	455	125	580	12	-	12
Batman Ortaokulu	1956	815	132	947	13	3	16
Akşam Kız Sanat Okulu	1963	-	122	122	-	7	7
Kız Sanat Okulu	1967	-	41	41	-		
Toplam		3.455	1.512	4.967	71	22	93

6.3. Batman'ın İl Olması ve Eğitim-Öğretim Durumu

6.3.1. Batman'ın il olması

Batman'ın il olması ve ilerleme aşaması, bulunduğu coğrafik bölgenin ve o bölgede ortaya çıkan olaylarla benzer doğrultuda ilişki göstermektedir. Tarihi vesika ve belgelere bakıldığında XX. yüzyılın ilk bölümünde kentin yerleştiği sahada, küçük çaplı kırsal bir yerleşme haricinde kentsel özellik gösteren bir alan gözükmemektedir (Sunkar & Tombul, 2010). Batman'ın ilk yerleşme sahası olan İluh Çayı ve civarında İluh Köyü yerleşmiş ve şimdiki, kentin meydana gelmesine neden olmuştur. Batman'ın ilk kuruluş merkezi ulan İluh Köyü'nün yeri bugünkü kentin mahallesini teşkil etmektedir.

İluh köy'ü Batman adıyla 1955 yılında belediye, 1957 yılında kaza statüsüne yükselmiştir. Daha sonrada, 16 Mayıs 1990 tarih ve 3647 sayılı yasayla da il yapılmıştır. Batman, idari yapısı merkez ilçe dâhil Kozluk, Sason, Beşiri, Hasankeyf ve Gercüş kazalarından teşkil olunmuştur. Hızlı bir büyüme gösteren İluh Köyü'de 28 Şubat 1955 senesinde Belediye olmuş ve bundan sonraki dönemde İluh Belediyesi diye anılmış ilk belediye başkanı da merhum Sait Ramanlı olmuştur (Günaydın, 2015).

6.3.2. Batman ilinde eğitim

Batman 1990'da şehir statüsüne kavuştuktan sonra, eğitimde de hızlı bir gelişim kaydetmiştir. Kaza olduğu sırada okul sayısı azken il olduktan sonra okul sayısında büyük artış olmuştur. Batman şehri, okullaşma oranı yönünden bütün okul türlerinde, Türkiye ortalamasının üstünde bir başarı yakalamıştır. Ancak, mesleki ve ortaöğretimde ise Türkiye ortalamasının gerisinde kalmıştır. Batman'ın ilk Anadolu Lisesi olarak 1989 yılında Batman Anadolu Lisesi eğitim-öğretim hayatına başlamıştır. Batman Fen Lisesi 2001 yılında Batman belde Mahallesinde eğitim-öğretim faaliyetlerine başlamış olup 2015 yılında bugünkü yerine taşınmıştır. 1990'dan sonra Batman'da okul öncesi eğitim ilköğretim okullarının içerisinde anasınıfları olarak eğitime başlamıştır. Batman ilinde ilk anaokulu 1998 yılında 3 derslikli olarak eğitim faaliyetlerine başlamıştır (Ekinci, 2015, s. 48) Okulöncesi eğitimin öneminin artması ile yapılan proje çalışmaları neticesinde okulöncesi eğitimde 2018-2019 eğitim öğretim döneminde, Türkiye genelinde okullaşma miktarını en çok arttıran şehirlerden olmuştur. Diğer okul türlerinde Batman il olmadan önce yapılan okul binaları tadilat ve güçlendirme çalışmaları yapılarak yenilenmiştir.

Batman ilinin 2012-2015 yılları okul türlerindeki okul, derslik, erkek öğrenci ve kız öğrenci sayısı istatistiksel verileri tablolarla gösterilmiştir.

Tablo 6. 4. Batman ili ve Türkiye Geneli Okul Öncesi Eğitimi Verileri (TÜİK, 2021).

	Yıl	Okul Sayısı	Derslik Sayısı	Erkek Öğrenci Sayısı	Kız Öğrenci Sayısı
Batman	2012	243	392	4.934	4.345
Batman	2015	278	497	4.991	4.483
Türkiye	2012	27.197	49.372	562.179	515.754
Türkiye	2015	27.793	58.265	633.349	575.757

Tablo 6. 5. Batman ili ve Türkiye Geneli İlkokul Eğitimi Verileri (TÜİK, 2021).

	Yıl	Okul Sayısı	Derslik Sayısı	Erkek Öğrenci Sayısı	Kız Öğrenci Sayısı
Batman	2012	413	2.756	33.215	31.910
Batman	2015	405	2.731	31.098	29.872
Türkiye	2012	29.169	234.920	2.862.730	2.731.180
Türkiye	2015	26.522	246.090	2.743.694	2.617.009

Tablo 6. 6. Batman ili ve Türkiye Geneli Ortaokul Eğitimi Verileri (TÜİK, 2021).

	Yıl	Okul Sayısı	Derslik Sayısı	Erkek Öğrenci Sayısı	Kız Öğrenci Sayısı
Batman	2012	173	401	31.827	30.993
Batman	2015	175	1.287	29.299	28.083
Türkiye	2012	16.987	124.584	2.815.534	2.751.452
Türkiye	2015	17.343	164.943	2.635.412	2.576.094

Tablo 6. 7. Batman ili ve Türkiye Genel Ortaöğretim Eğitimi Verileri (TÜİK, 2021).

	Yıl	Okul Sayısı	Derslik Sayısı	Erkek Öğrenci Sayısı	Kız Öğrenci Sayısı
Batman	2012	31	565	20.689	13.823
Batman	2015	44	808	20.637	16.057
Türkiye	2012	4.214	70.107	1.401.933	1.324.039
Türkiye	2015	5.311	90.806	1.574.584	1.472.919

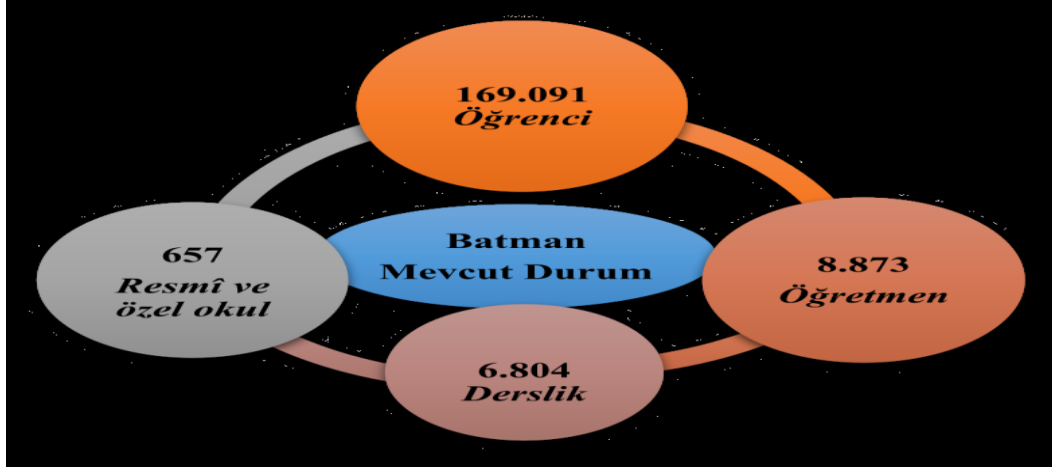
Tablo 6. 8. Batman ili ve Türkiye Geneli Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Verileri (TÜİK, 2021).

	Yıl	Okul Sayısı	Derslik Sayısı	Erkek Öğrenci Sayısı	Kız Öğrenci Sayısı
Batman	2012	24	210	5.756	6.294
Batman	2015	33	664	12.387	11.050
Türkiye	2012	6.204	59.459	1.241.481	1.028.170
Türkiye	2015	5.239	91.724	1.472.558	1.287.582

1990 yılında il olan Batman, eğitim alanında önemli bir dönüşüm süreci geçirmiştir. Bu dönüşüm, hem okul türlerinin çeşitlenmesi hem de eğitim kalitesinin artması yönünde meydana gelmiştir. 1990 öncesi Batman'da daha çok temel eğitim kurumları (ilkokul, ortaokul) bulunmaktaydı. İl olma süreciyle birlikte yeni okul türleri; Anadolu liseleri, fen liseleri, meslek liseleri, imam hatip liseleri gibi farklı alanlara yönelik okullar ile özel okullar, mesleki ve teknik okullar ve yüksek öğretim açılmıştır. Ayrıca okullaşma oranlarında büyük bir artış yaşanmıştır. Okul öncesi (5 yaş) eğitimde 2002 yılında %7,2 iken, 2021 yılında %80,58'e yükselmiştir. İlkokulda 2002'de %83,2 iken, 2021'de %92,55'e, ortaokulda ise 2002'de %87,41'e ulaşmıştır. Toplam ortaöğretimde ise 2002'de %34,5 iken, 2021'de %79,86 oranında bir artış olmuştur. (TÜİK, 2021).

Batman Milli Eğitim Müdürlüğü'nün 2020-2021 eğitim öğretim yılını içeren istatistikleri incelendiğinde örgün eğitimde 6.804 derslikte 657 resmi ve özel okulun eğitim hizmeti sunduğu, söz konusu okullarda 8.873 öğretmenin görev yaptığı ve 169.091 öğrencinin öğrenim gördüğü belirlenmiştir (Tablo, 11). Sunulan istatistiksel bilgilere ek olarak 2020-2021 eğitim-öğretim yılı itibarıyla Batman'da 9 özel eğitim okulu, 5 yatılı bölge okulu, 31 pansiyon, 222 taşıma merkezi olan okul ve 141 resmi ve özel okul bulunmaktadır (MEB, 2021).

Tablo 6. 9. Batman’a ilişkin öğrenci, öğretmen, resmi ve özel okul ile derslik sayıları (MEM, 2021).

Milli Eğitim Bakanlığının 2019-2020 yılına ilişkin eğitim-öğretim verileri incelendiğinde Batman’ın genel ve mesleki ortaöğretimdeki okullaşma oranı toplamda % 74,89 iken Türkiye genel ve mesleki ortaöğretim okullaşma oranı ortalamanın ise toplamda 85,01 olduğu görülmektedir (MEB, 2020). Söz konusu bu oranlar göz önüne alındığında Batman’ın genel ve mesleki eğitim okullaşma oranı toplamının dikkat çekici biçimde (% 10,12) Türkiye genel ve mesleki ortaöğretim okullaşma oranı ortalamasının altında olduğu görülmektedir.

Batman’ın ortaöğretimdeki okullaşma oranının düşüklüğü, şehrin sosyo-ekonomik bağlamda kalkınmasına yönelik bir problem olarak söylenebilir. Bundan dolayı ortaöğretimdeki okullaşma oranının artırılması gayreti kentin kalkınmasına ve gelişmesine yönelik yapılacak önemli adımlardan biri olarak değerlendirilebilir. Malum olduğu üzere birey için yapılan eğitim yatırımlarının aracılığıyla ilerleme süreci hız kazanmaktadır (Schultz, 1971, p. 165). Bilhassa eğitimin bireysel getirileri bireyin kendisinin yanı sıra içerisinde yer aldığı toplumu da direk derinden etkilemektedir (Ramazan, 2018, s. 128). Görüldüğü üzere eğitim ve kalkınma arasında pozitif bir ilişkinin olduğu ve kalkınmanın insana yapılan yatırım ile gerçekleştirilebileceği söylenebilmektedir.

Tablo 6. 10. Batman ili ve Türkiye okullaşma oranları (2021).

Türü	Batman							Türkiye						
	2019 - 2020	2018 - 2019	2017 - 2018	2016 - 2017	2015 - 2016	2014 - 2015	2013 - 2014	2013 - 2014	2014 - 2015	2015 - 2016	2016 - 2017	2017 - 2018	2018 - 2019	2019 - 2020
Okul Öncesi (5 Yaş)	85,00	75,12	70,67	50,02	38,41	38,31	28,81	42,54	53,78	55,48	58,79	66,88	68,3	71,22
İlkokul	91,84	93,12	92,67	92,49	96,87	98,2	99,85	99,57	96,3	94,87	91,16	91,54	91,92	93,62
Orta Okul	95,88	94,24	94,81	95,91	92,74	91,34	91,05	94,52	94,35	94,39	95,68	94,47	93,28	95,90
Genel Orta Öğretim	45,75	43,95	42,56	43,72	39,52	36,76	38,55	36,67	35,35	36,65	40,16	41,31	44,57	48,73
Mesleki Orta Öğretim	29,14	29,77	30,07	28,3	31,3	32,2	24,31	39,99	44,02	43,14	42,38	42,28	39,63	36,28
Toplam Orta Öğretim	74,89	73,72	72,62	72,02	70,85	68,96	62,86	76,65	79,37	79,79	82,54	83,58	84,2	85,01

Batman’da 1927 yılında okuma yazma bilenlerin sayısı % 10 kadarken, 2000 yılında bu oran % 87’ye çıkmıştır. Ancak bu oransal gelişme bölgelere ve cinsiyetlere göre muvazenesizlik göstermiştir. Türkiye’nin okuma-yazma oranı en düşük olan illerinden biri de % 70 oran ile Batman İlidir. 2022 yılı verilerine bakıldığında hızlı bir artış olduğu gözlenmektedir. Erkeklerde bu oran kadınlardan daha yüksektir. Ancak yine de Türkiye ortalamasının altında bir okuma- yazma oranına sahiptir.

Tablo 6. 11. Okuma Yazma Oranı (TÜİK, 2021).

	Toplam (%)	Erkek (%)	Kadın (%)
Türkiye	97,42	99,29	95,54
Batman	95,40	98,76	92,10

Batman’da TÜİK verilerine göre okuma-yazma bilmeyen 6 yaş ve üzerinin nüfusun miktarı % 6,2 iken, Türkiye’de bu miktar % 3,3 düzeyinde kalmıştır. Batman ili, Türkiye’de 6 yaş ve üzeri okuma yazması olmayan nüfus miktarı bakımından 18. sırada bulunmakta iken, Antalya, bahsedilen kategoride % 1,2 okuma yazması miktarı ile “en okur-yazar” şehir, Mardin ise % 8,8 okuma yazma miktarı ile en düşük şehir olmuştur (TÜİK, 2021).

Batman ilinde 2024 yılında kurum türlerine göre, 33 Anaokulu, 94 ilkokul, 61 ortaokul, 58 lise, 1 Rehberlik Araştırma Merkezi, 1 Halk Eğitim Merkezi, 2 Bilim Sanat Merkezi, 1 Özel Eğitim Anaokulu, 1 Batman Özel Eğitim Meslek Okulu, 8 adet I.II.III. Kademe Özel Eğitim Uygulama Okulu eğitim faaliyetlerini sürdürmektedir. Yine Batman’da 58 Milli Eğitim Bakanlığı Dışı Kurum, 149 Özel kurumlar olmak üzere eğitim-öğretim faaliyetinde bulunmaktadır (Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2022).

Batman ilinde 2024 yılı itibari ile bulunan idareci unvanına sahip personel sayıları tabloda gösterilmiştir.

Tablo 6. 12. Eğitim-öğretim yılı Batman ili kurum/mektep idareci sayısı (MEM, 2022).

Unvanı	Norm	Mevcut	İhtiyaç
Okul Müdürü	406	353	53
Müdür Başyardımcısı	41	35	6
Müdür Yardımcısı	740	627	113
TOPLAM	1.187	1.015	72

6.3.2.1. Okul öncesi eğitim

Gelişmiş ülkelerde okul öncesi eğitime katılım oranları % 90-100 bandında seyrederken, Türkiye de bu oran % 25 civarında kalmaktadır. Bu durum, ülkemizdeki okul öncesi eğitimin yaygınlaşması ve erişebilirliğinin artırılması gerektiği yönündeki ihtiyacı ortaya koymaktadır. Batman ili özelinde incelendiğinde, 65 resmi ve 3 özel olmak

üzere toplam 68 bağımsız anaokulu ile 281 anasınıfı bulunmaktadır. Ayrıca, Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde 10, Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde 15 olmak üzere toplam 25 kreş faaliyet göstermektedir. Bu veriler, ildeki okul öncesi eğitim hizmetlerinin çeşitlilik gösterdiği ancak yeterli olup olmadığı konusunda daha derinlemesine analizler yapılması gerektiğini göstermektedir (MEM, 2022).

Batman ilinde bulunan Okul Öncesi eğitimde, 74 kurum, 229 derslik, 681 muallim vazife yapmakta olup, toplam 17.867 talebe eğitimini sürdürmektedir. Batman ilinin, 10 yıllık Okulöncesi eğitim verilerinden bazılarına bakıldığında, mektep miktarında % 116, (18'den 39'a) kadar, derslik miktarında % 137, (78'den 185'e) kadar, muallim miktarında % 221, (189'dan 608'e) kadar, talebe miktarında ise % 63, (9.086'dan 14.845'e) oranlarında artışlar meydana gelmiştir. (MEM, 2022)

20 yıl öncesinde Okulöncesi eğitimde okullaşma oranı % 3,4 oranında iken, zamanla Okulöncesi eğitimde okullaşma miktarı % 99 düzeyine ulaşmıştır. Okulöncesi eğitimde 2001-2002 eğitim öğretim döneminde Batman'da 845 talebe eğitimini sürdürürken 20 yıl sonra okulöncesi eğitimde okuyan talebe sayısı 17.867 kişi olmuştur. Okullaşma oranlarında da gözle görülür artışlar yaşanmıştır. 2000'li yıllarda Batman ilinde 2 bağımsız anaokulu mevcutken, 2022 yılında 68 okula yükselmiştir. Eğitimci sayısında da gözle görülür bir artış yaşandı. 2000' li yıllarda okulöncesi eğitimde 113 öğretmen vazifeli iken, bu sayı 2022 senesinde 682 öğretmene ulaşmıştır (MEM, 2022).

Okul Öncesi eğitimde yaşanan bu artışlarda özellikle, 2016-2017 eğitim-öğretim döneminde Batman valiliğince yürütülen “Çocuğumu Seviyorum Ana Okuluna Gönderiyorum Projesi'nin” katkısıyla okulöncesi eğitiminin her alanda büyük barılar elde edilmiştir. Batman ili bu gözle görülür artış miktarıyla Türkiye genelinde Okul öncesi eğitimde okullaşmada oranında en çok artışa sahip şehir olmuştur. Bu başarı Batman'ın Bakanlık tarafından pilot şehir seçilmesini sağlamıştır.

Tablo 6. 13. Batman'da okulöncesi eğitiminde okul, derslik, öğrenci, öğretmen sayısı (MEM, 2022).

Öğretim Yılları	Okul sayısı	Derslik sayısı	Öğrenci sayısı	Öğretmen sayısı
2009-2010	18	78	9086	189
2010-2011	22	119	9380	409
2011-2012	24	130	9185	483
2012-2013	28	134	9191	473
2013-2014	31	145	8932	494
2014-2015	40	181	9700	469
2015-2016	38	187	9454	527
2016-2017	38	188	13273	506
2017-2018	39	197	15330	554
2018-2019	39	185	14485	608
2022-2023	80	262	17192	699

Tablo 6. 14. Okulöncesi, 4-5 yaş okullaşma oranı (MEM, 2018).

Öğretim Yılları	Batman Okullaşma Oranı (%)	Türkiye Okullaşma Oranı(%)
2009-2010	32,9	38,6
2010-2011	32,8	43,1
2011-2012	32,3	44,0
2012-2013	35,3	44,0
2013-2014	30,6	37,5
2014-2015	34,6	41,6
2015-2016	34,2	43,0
2016-2017	45,8	45,7
2017-2018	53,6	50,4

2018 yılında okulöncesi dönemde okullaşma oranı % 54 iken, sonraki yıllarda bu oranin devamlı artış göstermesi toplumun, okul öncesi eğitime teveccühünün arttığını göstermesi açısından kayda değerdir.

2021-2022 eğitim-öğretim yılında ise Batman'ın okul öncesi eğitimde okullaşma oranı % 99'dur (MEM, 2022).

6.3.2.2. İlköğretim

6.3.2.2.1. İlkokul

2012-2013 eğitim- öğretim döneminde Türkiye’de ilköğretimde derslik başına düşen talebe sayısı, 12 yıl mecburi eğitim sistemi ile ilköğretim okullarının fiziki şartlarının yetersizliği gibi etkenler nazara alınarak ilkokul ve ortaokul olarak iki kademeli eğitim sistemine geçilmiştir. “2018-2019 eğitim öğretim yılında Batman’da ilköğretimde (ilkokul + ortaokul) derslik başına yaklaşık 27 talebe düşerken, Türkiye’de bu oran derslik başına 25 talebedir.” Batman’da yıllar içerisinde ilköğretimde bir dersliğe düşen talebe sayısında azalma olmaktadır. Buna rağmen Batman Türkiye ortalamasının üzerinde bulunmaktadır. Dünyadaki gelişmiş ülkelere bakıldığında derslik başına düşen öğrenci sayısı, OECD ortalaması 21, AB ortalaması 20, olduğu düşünüldüğünde, bu durum ülkemizin, eğitimde ileri bir seviyede olan ülkelerle kıyaslandığında geride kaldığını göstermektedir.

Batman ilinde 2002-2023 eğitim-öğretim döneminde 552 resmi, 13 özel olmak üzere toplam 565 ilkokulda, 4.654 derslik, 5,145 öğretmen ve 110.459 öğrenciyle eğitim öğretim faaliyetleri sürdürülmektedir (MEM, 2022).

Tablo 6. 15. Batman ilinde ilkokul eğitiminde mektep, derslik, öğrenci ve öğretmen sayıları

Öğretim Yılları	Okul Saati	Derslik Saati	Öğrenci Saati	Öğretmen Saati
2009-2010	395	2655	117499	4065
2010-2011	405	2692	120244	3964
2011-2012	399	2570	113072	4884
2012-2013*	407	2598	64492	2685
2013-2014*	401	2446	63709	2572
2014-2015	402	2469	61767	2260
2015-2016	398	2495	59874	2391
2016-2017	393	2514	53320	2449
2017-2018	392	2668	53465	2412
2018-2019	376	2761	53621	2420
2022-2023	565	4654	110459	5145

* 2012-2014 yılları ortaokul, diğer yıllar ise ortaöğretime ait nicel verilerdir.

2018-2019 eğitim-öğretim döneminde resmi ilkokullarda okul başına düşen öğrenci sayısı Batman’da 142 iken, Türkiye genelinde ise 208’dir. Aynı dönemde ilkokulda öğretmen başına öğrenci sayısı Batman’da 22, Türkiye’de ise 18’dir. Grafik 15’de görüleceği üzere ilkokullarda Batman’da derslik başına 19 öğrenci düşerken ülke genelinde bu sayı 21’dir. Okul ve derslik başına düşen öğrenci sayısında Batman ülke

ortalamasının altında iken, öğretmen başına düşen öğrenci sayısında ise ülke ortalamasının üzerindedir.

2012-13 eğitim öğretim döneminde Batman ilkokul düzeyinde net % 99,5 okullaşma oranına sahipken, 2018 yılına kadar olan süreçte kademeli bir düşüş göstererek % 92,7 oranına gerilemiştir. Buna rağmen Türkiye geneli okullaşma oranının her zaman üstünde kalarak başarısını devam ettirmiştir. 2012-13 yılında ilkokullarda okullaşma oranının yüksek olması, diğer yıllarda ise azalma göstermesinin ilkokul dönemindeki çocukların, okulöncesi döneme geçişine izin verilen yönetmenliğin yayınlanması neden olarak gösterilebilir (MEM, 2019).

Tablo 6. 16. Yıllara göre ilkokulda okullaşma oranı karşılaştırması %. (MEM, 2019).

Öğretim Yılları	Batman (%)	Türkiye (%)
2012-13	99,5	98,9
2013-14	99,9	99,6
2014-15	98,2	96,3
2015-16	96,9	94,9
2016-17	92,5	91,2
2017-18	92,7	91,5

6.3.2.2.2. Ortaokul

Batman ilinde 2018-2019 eğitim-öğretim yılı verilerine göre 182 ortaokulda 1.515 derslik ve 3.012 öğretmen tarafından 60.144 öğrenciye eğitim verilmiştir. Bu dönemde ilde öğrenci başına düşen öğrenci sayısı Türkiye ortalamasının üzerinde (20 öğrenci) bulunurken, okul başına düşen öğrenci sayısı ise Türkiye ortalamasına yakın (335 öğrenci) seyretmiştir. Derslik başına düşen öğrenci sayısı ise hem Türkiye ortalamasının hem de il genelindeki okul ve öğretmen başına düşen öğrenci sayılarının üzerinde, 43 öğrenci olarak belirlenmiştir. 2009-2019 yılları arasında Batman ilindeki ortaokul kademesindeki okul, derslik, öğretmen ve öğrenci sayılarındaki değişim Tablo 6.19’da detaylı olarak sunulmuştur (MEM, 2022).

Tablo 6. 17. Batman ilinde ortaokul eğitiminde okul, derslik, öğrenci, öğretmen sayısı (2018).

Öğretim Yılları	Okul Sayısı	Derslik Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğrt. Sayısı
2009-2010	399	2727	118571	4161

2010-2011	409	2764	121417	4044
2011-2012	403	2659	114341	4577
2012-2013	169	411	58896	2502
2013-2014	169	667	59704	2497
2014-2015	170	1038	55480	2598
2015-2016	175	1287	54691	2851
2016-2017	179	1535	60844	2892
2017-2018	182	1536	60549	2937
2018-2019	182	1515	60144	3012

Batman’da ortaokul okullaşma oranı ile ilkokul okullaşma oranı benzer bir düzeye sahiptir. Batman ilinde yıllara göre düzenli bir artış gösteren okullaşma oranı, Batman ilinin ortaokul düzeyindeki okullaşma oranı, 2012-2013 eğitim öğretim yılında % 88,9 iken, 2017-2018 yılında % 94,8’e yükselerek anlamlı bir artış göstermiştir. Bu oran, aynı dönemde Türkiye genelindeki ortalama okullaşma oranı olan % 94,5’in üzerine çıkarak dikkat çekici bir başarıya işaret etmektedir. Türkiye genelinde yapılan bir değerlendirmede, okullaşma oranının en yüksek olduğu ilin ise % 62,3 ile Gümüşhane olduğu görülmektedir. Batman ilinin bu bağlamda Türkiye ortalamasının üzerinde yer alması, ilde yürütülen eğitim politikalarının olumlu sonuçlar verdiğini göstermektedir (MEM, 2022).

Tablo 6. 18. Yıllara göre ortaokulda okullaşma oranı karşılaştırması % (MEM, 2022).

Öğretim Yılları	Batman (%)	Türkiye (%)
2012-13	88,9	93,1
2013-14	91,1	94,5
2014-15	91,3	94,4
2015-16	92,7	94,4
2016-17	95,7	95,9
2017-18	94,5	94,8

6.3.2.2.3. Taşımali ilköğretim durumu

Batman’da 2021-2022 eğitim-öğretim yılında köy ve kasabalardaki, öğrenci taşınan yerleşim yeri bölge sayısı 659 olacak şekilde, Batman genelinde taşımali eğitime yönelik 217 okul taşıma merkezi olarak tespit edilip, 12.129 öğrenci ile taşımali eğitim

öğretim yapmıştır. İl merkezinde ise 118 okul taşıma merkezi olarak belirlenip 2.306 öğrenci taşınarak taşınmalı sistemde eğitim-öğretim yapılmıştır (MEM, 2022).

Beşiri ilçesinde taşıma merkezli okul sayısı 19, taşınan toplam öğrenci sayısı 750'dir. Gercüş ilçesinde taşıma merkezli okul sayısı 15, taşınan öğrenci sayısı 1070'dir. Hasankeyf ilçesinde taşıma merkezli okul sayısı 5, taşınan öğrenci sayısı 458'dir. Kozluk ilçesinde taşıma merkezli okul sayısı 33, taşınan öğrenci sayısı 4455'dir. Sason ilçesinde taşıma merkezli okul sayısı 27, taşınan öğrenci sayısı 3.090'dır (MEM, 2020).

Tablo 6. 19. Batman ili taşınmalı öğrenci bilgileri (MEM, 2020).

İLÇELER	TAŞIMA YAPILAN OKUL SAYISI	ÖĞRENCİ TAŞINAN BÖLGE SAYISI	TAŞIMA YAPAN SERVİS SAYISI	TAŞINAN ÖĞRENCİ SAYISI			
				ÖZEL EĞİTİM ÖĞRENCİLERİ	TEMEL EĞİTİM 1- 8.SINIFLAR	ORTA ÖĞRETİM 9-12. SINIFLAR	TOPLAM TAŞINAN ÖĞRENCİ SAYILARI
Batman/Merkez	118	109	235	555	998	753	2.306
Beşiri	19	72	66	4	685	61	750
Gercüş	15	66	112	13	455	602	1.070
Hasankeyf	5	25	42	3	295	160	458
Kozluk	33	158	204	31	1.921	2.503	4.455
Sason	27	229	297	9	1.625	1.456	3.090
Genel	217	659	956	615	5.979	5.535	12.129

İlköğretim Genel Müdürlüğü, taşınmalı ilköğretim uygulamasının başlıca gerekçelerini dört ana başlık altında toplamıştır. Bu başlıklar; eğitimde fırsat eşitliği ve kalitenin artırılması, nüfus hareketleri ve göçler, coğrafi koşulların eğitim hizmetlerine etkisi ve sekiz yıllık zorunlu eğitimin etkin bir şekilde uygulanmasıdır. Bu uygulama, özellikle kırsal ve ulaşım imkânlarının sınırlı olduğu bölgelerde yaşayan öğrencilerin eğitim hakkına erişimini kolaylaştırmayı ve eğitimde fırsat eşitliğini sağlamayı amaçlamaktadır.

"Milli Eğitim Bakanlığı Taşınmalı İlköğretim Yönetmeliği'nin temel amacı, ulaşım zorluğu yaşanan veya eğitim koşulları yetersiz olan bölgelerdeki öğrencilerin, daha iyi eğitim imkânlarına sahip okullara getirilerek kaliteli eğitim almalarını sağlamaktır. Bu sayede, tüm öğrencilerin eşit eğitim fırsatına ulaşması hedeflenmektedir. Yönetmelik,

öğrencilerin taşıma merkezleri olarak belirlenen okullara düzenli olarak taşınmasıyla, birleştirilmiş sınıflarda okuyan ve eğitimde yetersizlikler yaşayan öğrencilerin daha iyi eğitim koşullarına kavuşmalarını amaçlamaktadır (MEB, Değişik 2000: R.G. 24021; Değişik 2009: R.G.2626, 2009).

Taşınmalı ilköğretim uygulaması, bahsedilen bütün faydalı ve olumlu yönlerine rağmen çok sayıda problemi de ortaya çıkarmıştır. Ortaya çıkan bu problemler yapının planlı, düzenli ve sağlıklı çalışmasına mani olmaktadır. Bu problemlerin belirlenmesi, çözümlenmesi ve problemlere olumlu ve etkili çareler ortaya konulması, taşınmalı eğitim sisteminin sağlıklı ve daha faydalı çalışması bakımından çok önemlidir. Taşınmalı eğitim sisteminin etkinliği artırılarak öğrencilerin eğitimde fırsat eşitliğinden daha fazla yararlanması sağlanabilir (Recepoglu, 2009, s. 427).

Taşınmalı ilköğretim bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır. Taşınmalı eğitim yapılmasına neden olan unsurları; öğrenci taşınan yerleşim yerlerinde okul olmaması, öğrencilerin daha iyi bir okulda okuma isteği, doğal afetler vb. sayabiliriz. Bu verilere göre taşıma yapılan öğrenci sayısının fazla olduğu görülmektedir. Taşınmalı öğrencilerin masraflarının çoğunun devlet tarafından da karşılandığı düşünülürse hem masrafların azaltılması hem de öğrencilerin taşındıkları merkezlerde ve taşınma merkezlerine yakın yerlerde okul yapılması öğrenciler için daha faydalı olacaktır.

6.3.2.3. Ortaöğretim

Ortaöğretim bünyesindeki okulları; Genel Liseler, Mesleki ve Teknik Liseler ve İmam Hatip Liseleri olarak sayılabiliriz Batman'da ortaöğretimde 260 kurumda 2.185 derslik olup, 3.385 öğretmen tarafından 44.260 öğrenciye eğitim-öğretim verilmektedir (MEM, 2022). Tablo 3.13. Deki on yıllık döneme bakıldığında; okul sayısında % 151, derslik sayısında % 287, öğretmen sayısında % 176, öğrenci sayısında ise % 40 artış olduğu görülmektedir.

Tablo 6. 20. Batman ilinde ortaöğretimde okul, derslik, öğrenci, öğretmen sayısı (MEM, 2022).

Öğretim Yılları	Okul Adedi	Derslik Adedi	Öğrenci Adedi	Öğretmen Adedi
2009-2010	35	487	28850	974

2010-2011	39	615	32828	1058
2011-2012	42	648	31554	1202
2012-2013	52	790	34545	1597
2013-2014	61	913	36493	1760
2014-2015	64	1159	40050	2047
2015-2016	77	1472	42168	2588
2016-2017	81	1659	42310	2488
2017-2018	83	1663	41008	2455
2018-2019	88	1889	40182	2692
2022-2023	260	2185	44260	3385

Türkiye ile Batman'ın okullaşma oranlarını gösteren çizelgeye bakıldığında; Batman ilkokul eğitiminde % 93, ortaokul eğitiminde % 95 düzeyinde bir okullaşma sahip iken, lise eğitiminde bu miktarın % 72,6 düzeyinde kaldığı anlaşılmaktadır. Batman, 2008-2009 eğitim öğretim döneminde lise seviyesinde % 36,6 net okullaşma oranına sahip iken, 2017-2018 yılı öğrenimde lise seviyesinde okullaşma miktarı iki kat artış göstererek % 72,6 düzeyine yükselmiştir. Şu da var ki, kayda değer bir artışa rağmen Batman, okullaşma oranında Türkiye genelinin gerisinde kalmıştır. 2021-2022 eğitim-öğretim döneminde ise ortaöğretim lise % 83,52, Genel Ortaöğretim % 51,80, Mesleki ve Teknik ortaöğretim %31,72 seviyesindedir (MEM, 2022).

Tablo 6. 21. Yıllara göre ortaöğretimde okullaşma oranı karşılaştırması % (MEM, 2019).

Öğretim Yılları	Batman (%)	Türkiye (%)
2008-2009	38,6	58,5
2009-2010	45,6	65,0

2010-2011	47,4	66,1
2011-2012	50,1	67,4
2012-2013	54,2	70,1
2013-2014	62,9	76,7
2014-2015	69,0	79,4
2015-2016	70,9	79,8
2016-2017	72,0	82,5
2017-2018	72,6	83,6

2007-2008 yılı okullaşma oranları istatistikî verilerine bakıldığında Türkiye’de ortaöğretim talebelerinin okullaşma miktarı, genel liselerde % 64, mesleki ve teknik liselerde % 36’dır. Mesleki ve teknik eğitim okullarında okullaşma oranları diğer okullara göre daha düşüktür. Yine OECD ülkelerine baktığımızda ise mesleki ve teknik eğitimdeki okullaşma miktarı % 63’tür. Mesleki ve teknik eğitimde hem öğrenci hem okullaşma oranının düşük olması bu tür liselerin akademik eğitime ve kariyer yapmaya olanak sağlamaması, öğrencilerin bu okullara karşı ilgisiz kalmasına sebep olmaktadır. Ayrıca bir dönem bu okullarda uygulanan katsayı adaletsizliği de bu okulların tercih edilmeme sebeplerindendir.

Tablo 6. 22. Batman ilinde bir dersliğe düşen öğrenci sayısı (okulöncesi, ilköğretim, ortaöğretim MEM, 2020).

Öğretim Yılları	Okul Öncesi	İlköğretim	Ortaöğretim
2017-2018	25	27	24
2018-2019	32	27	23
2019-2020	31	26	21
2020-2021	31	25	19

2002-2008 yılları arasında Batman’da bir dersliğe düşen öğrenci sayısında Okul Öncesi eğitimde azda olsa artış gözlenirken ilköğretim ve ortaöğretimde ise ciddi manada düşüş gözükmemektedir. Buda verimli ve kaliteli bir eğitim ortamının oluşması açısından olumlu bir aşama olarak gözükmemektedir.

6.3.2.4. İl Milli Eğitim Müdürleri

Şahin Aksoy, Mehmet Özen, Tevfik Kale, Köksal Akalın, Fazıl Kardaş, Kadir Banlı, Şinasi Soyer, Şerif Akboğa, Mehmet Çelik, Hasan Aslan, Mahmut Kurtaran

Batman’da il Milli Eğitim Müdürlüğü yapmış şahıslardır (Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2022).

6.3.3. Batman’ın ilçelerinde eğitim öğretim

6.3.3.1. Beşiri ilçesinde eğitim öğretim

Beşiri kazasının kökenleri, arkeolojik bulgulara göre MÖ 3000 yıllarına kadar uzanmaktadır. Bu durum, bölgenin tarih boyunca yerleşim görmüş önemli bir merkez olduğunu göstermektedir (Ekinci, 2015, s. 261). MÖ 3000’li yıllarda Hurilerin yerleşim yeri olan Beşiri bölgesi, MÖ 12.yüzyılda Asur İmparatorluğu’nun egemenliği altına girmiştir. Bölge yaklaşık 1400 yıl boyunca Pers, Med, Makedonya, Part, Roma ve Bizans gibi çeşitli uygarlıkların hâkimiyetinde kalmıştır. 1243 yılında gerçekleşen Köseadağ Savaşı’nın ardında Moğol hâkimiyetine geçen Beşiri, 1514’teki Çaldıran Zaferi ile Osmanlı İmparatorluğu’nun sınırlarına dâhil olmuştur. Bu uzun ve karmaşık tarihsel süreç, Beşiri’nin coğrafi konumunun stratejik önemini ve bölgenin çeşitli kültürlerin etkisi altında şekillendiğini göstermektedir (Göyünç, 1969, s. 23); (Yılmazçelik, 2014, s. 17); (Nasıroğlu, 2020, s. 5).

Tanzimat’tan hemen sonra, Beşiri kazası yönetsel yapıda meydana gelen değişimlerin etkisi altında kalmıştır. 1864 Vilayet Nizamnamesinden evvel ilçe statüsünde, idareciler tarafından yönetilen Beşiri kazası, bu tüzüğün ardından nahiye statüsüyle idarecilerin teftişine bırakılmıştır. Belirtilen durum 1894 senesine değin bunun gibi devam etmiştir. Fakat 1894 senesinde Beşiri’nin nahiye olarak yönetilmesinin bundan böyle olanaklı olmadığı anlaşılmıştır. Bu duruma farklı nedenlerin etki ettiği düşünülmektedir. Nitekim zaman gösterdi ki, Diyarbekir Vilayeti İdare Meclisinin, Dâhiliye Nezaretine iletlediği, 10 Mayıs 1894 tarihli mazbata da Beşiri ilçesinin nahiye statüsünde yönetilmesini zorlaştıran bir takım sebeplerden söz edilmiştir.

Beşiri’de yaşanan iç çatışmaların temel nedenlerinden biri, Receban ve Sinikan adlı iki aşiret arasında uzun yıllardan beri süre gelen husumettir. Bu aşiretler arasındaki rekabet, bölgeye yerleştirilen Reşkotan aşiretinin varlığı ile daha da derinleşmiştir. Ayrıca, nahiyenin idaresinin, mali durumu zayıf ve yönetim becerileri yetersiz bir kişiye verilmesi, sorunların çözümünde önemli bir engel teşkil etmiştir. Osmanlı Devleti, Devlet-i Aliye Defterleri’ndeki kayıtlar (BOA, t.y., s. 247-248). bu hususları detaylı bir şekilde ortaya koymaktadır.

Beşiri nahiyesindeki iç çatışmalar ve yönetimdeki yetersizlikler, bölgenin daha güçlü bir idareye ihtiyaç duyduğunu ortaya koymuştur. Osmanlı Devleti Devlet-i Aliye Defterleri'ndeki kayıtlara göre nahiyedeki aşiretler arasındaki rekabet ve yöneticinin yetersizliği, bölgenin yönetilmesini imkânsız hale getirmiştir. Bu sorunlara çözüm olarak, Behramki nahiyesinin de dâhil edilmesiyle birlikte Beşiri'nin kaymakamlık statüsüne yükseltilmesi kararlaştırılmıştır. Merkezi Elmedin köyü olarak belirlenen yeni kaza için ilk kaymakam Şehirpazarı'ndan Abdullah Münir Efendi atanmıştır (BOA, t.y. s. 244-272).

Cumhuriyet döneminde, 1926 yılında yaşanan sel felaketi sonucu, Diyarbakır'a bağlı Elmedin'e kazasının Beşiri'ye taşınmasıyla birlikte bölge, Siirt ilinin bir kazası olmuştur. Daha sonra, 18 Mayıs 1990 tarihinde ise Batman ilinin bir ilçesi haline gelmiştir. Beşiri, konum olarak Batman'ın orta bölümünde doğuya nazır kuzey-güney yönünde dar ve ırak bir çizgi gibi uzamaktadır. Doğusunda Kurtalan İlçesi, batısında Batman İl merkezi, kuzeyde Kozluk ve güneyde Hasankeyf ve Gercüş, ilçeleri ile sınırdır (Ekinci, 2015, s. 261).

Beşiri kazası, 889 km² yüzölçümüyle Batman'ın Kozluk kazasından sonra 2. sırada bulunmaktadır. 2021 senesinde yapılan ADNKS neticelerine göre Beşiri'de 30.928 kişi bulunmaktadır. Beşiri'nin Nüfusunun % 36'sı ilçe merkezinde, % 64'ü ise köylerde kalmaktadır. Metre kareye düşen insan sayısına göre Batman'ın merkez ve Sason ilçelerinden sonra 3. sırada yer almaktadır. 53 köyü bulunan Beşiri, ilde 4. sırada bulunmaktadır. Beşiri kazasında iki belediye teşkilatı, bir belde, dokuz mahalle mevcuttur. Beşiri, şehir merkezine 16 km mesafede Batman ile arasında Kıra Dağı'nın bulunduğu, 680 m. yükseltisi olan, genellikle düz bir bölgede kurulmuş Batman'a en yakın konumda bulunan ilçedir (Yakut, 2013, s. 390).

Batman'ın tarihi geçmişi eskiye dayanan ilçelerinden biri olan Beşiri'nin eğitim açısından da zengin bir kültür yapısı mevcuttur. Kadim torakların sahibi olan Batman birçok medeniyete de beşiklik yapmıştır. Kent'in birçok noktasında bu eski uygarlıkların işaretleri de bulunmaktadır. Bu tarihi işaretlerden biride bir dönem mühim bir dini merkez durumunda bulunan Beşiri'nin Ayrancı (Zercel) köyünde yer alan rahip ve papazların yetiştirildiği Mor Kuryakus Manastırıdır. Bölgenin en eski manastırı olan Mor Kuryakus Manastırı ile birlikte bölgede çok sayıda irili ufaklı manastırlar kurulmuştur. Manastırın, 5. asırda yapıldığı kayıtlarda mevcuttur.

20. yüzyılda Beşiri İlçesi'ni de içine Turabdin bölgesinde sadece Midyat ilçesinde bulunan Süryani metropolitliği günümüze kadar devam etmiş ancak diğerleri varlığını

sürdürememiş ve tarihi süreç içerisinde kaybolup gitmişlerdir. Çok sayıda Süryani'ye ev sahipliği yapan Beşiri'de günümüzde Süryani kalmamıştır. Böylece Süryanilere ait olan Mor Kuryakus manastırı terk edilmiş ancak tarihi bir yapıt olarak varlığını şimdiye kadar devam ettirmiştir. Halk arasında "Dera Kira" olarak isimlendirilmiştir. Dera, Kürtçede kilise, dağ ise kira anlamına gelmektedir. Beşiri'nin Zerce köyünün kuzeyinde yer alan dağa ise kira dağı denildiğinden "Dera Kira" dağın kilisesi manasına gelmektedir.

Batman ilinde evvel olarak ortaya çıkan eğitim kurumları denilince akla gelen geleneksel eğitim kurumları olan medreselerden de söz edilebilir. Bu kurumlar zamanla ortadan kalsana halen çok azda olsa il merkezinde ve ilçelerde varlığını devam ettirenler mevcuttur.

2021- 2022 eğitim-öğretim döneminde Beşiri İlçesi'nde 4 anaokulu, 5 ilkokul, 21 ortaokul, 1 İmam Hatip Ortaokulu, 1 Anadolu İmam Hatip Lisesi, 1 Anadolu Lisesi, 1 Çok Programlı Anadolu Lisesi, 1 Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, 1 Halk Eğitim Merkezi, 1 Öğretmen Evi ve ASO, 1 Milli Eğitim Müdürlüğü olmak üzere toplam 83 tane resmi okul ve kurum vardır. Yine, 1 Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, 1 Özel Muhtelif Kurslar, 2 Özel Motorlu Taşıtlar Sürücü Kursları, 2 Özel Rehabilitasyon Merkezi, olan özel okul ve kurum sayılarının sayısı ise 6 olmak üzere, ilçede resmi ve özel toplam okul ve kurum sayısı 89'dur.

2022 yılı verilerine göre Beşiri ilçesinde Okul Öncesi eğitimde 865, İlkokulda 2269, ortaokulda 2234, ortaöğretimde 2.122, olmak üzere, toplamda 7.490 öğrenci, Özel mektep statüsünde bulunan Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde ise 1.019 öğrenci, olmak üzere resmi ve özel okullarda toplam öğrenci sayısı 8.509'dur.

Beşiri ilçesinde anaokulu 14, ilkokul 233, ortaokul 116, Genel lise 24, meslek lisesi 35, Anadolu İmam Hatip Lisesi 17, Halk Eğitim Merkezi 6, olmak üzere resmi okullarda kullanılan derslik sayısı 445'dir. 72 derslikte özel okullarda kullanılmakta olup resmi ve özel okul toplam derslik sayısı 517'dir. İlçe merkezinde ve köylerinde 395 kadrolu, 3 sözleşmeli, 84 ücretli öğretmen olmak üzere toplam 482 öğretmen eğitim öğretim hizmeti yürütmektedir. İlçe genelinde okur-yazar oranını % 81'dir. Okuma yazma oranının yüksek olmasının nedeni okulların erken açılmasıdır (Beşiri İlçe Milli Eğitim müdürlüğü, 2022).

Beşiri kazasının eğitim-öğretimine ait bir bazı nicel veriler aşağıdaki çizelgede gösterilmiştir.

Tablo 6. 23. Beşiri ilçesinin okulöncesinde okul, öğretmen, öğrenci ve derslik durumu MEM, 2022).

Öğretim Yılları	Okul ve Kurum Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı	Derslik Sayısı
2021-2022	4	12	865	14
2022-2023	4	14	880	24

Tablo 6. 24. Beşiri ilçesinin ilkokulda okul, öğretmen, öğrenci, derslik sayısı (MEM, 2022).

Öğretim Yılları	Okul ve Kurum Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı	Derslik Sayısı
2021-2022	50	217	2269	226
2022-2023	50	223	2335	233

Tablo 6. 25. Beşiri ilçesinin ortaokulda okul, öğretmen, öğrenci, derslik durumu

Öğretim Yılları	Okul ve Kurum	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı	Derslik Sayısı
2021-2022	22	228	2234	116
2022-2023	22	233	2895	116

Tablo 6. 26. Beşiri ilçesinin ortaöğretimde okul, öğretmen, öğrenci ve derslik durumu (MEM, 2022).

Öğretim Yılları	Okul ve Kurum Âdeti	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı	Derslik Sayısı
2021-2022	4	110	2122	148
2022-2023	4	115	2667	148

Tablo 6. 27. Beşiri ilçesinin taşınmalı eğitim bilgileri (MEM, 2022).

Öğretim Yılı	Taşıma Merkezli Okul Sayısı	Öğrenci Taşınan Yerleşim Yeri Sayısı	Taşınan Öğrenci Sayısı
2018-2019	21	69	1245
2019-2020	18	74	1096
2020-2021	20	78	856
2021-2022	19	72	750

Tablo 6. 28. Beşiri ilçesinin öğrenci ve derslik sayıları

Öğretim Yılları	İlkokul ve Ortaokul	Genel Ortaöğretim	Mesleki ve Teknik Eğitim
2021-2022	20	15	14
2022-2023	19	14	14

6.3.3.1.1. Beşiri organize sanayi bölgesi meslek yüksek okulu

Batman Üniversitesi Beşiri Organize Sanayi Bölgesi Meslek Yüksekokulu Elektrik ve Enerji Bölümü, Ülkemizin ve bölgemizin enerji sektöründe nitelikli teknik eleman ihtiyacını karşılamak amacıyla 2020 yılında kurulmuştur. Bölüm, Elektrik ve Enerji, Elektronik ve Otomasyon, Makine ve Metal teknolojileri ve Tekstil, Giyim, Ayakkabı ve Deri olmak üzere dört farklı programla eğitim vermektedir. Akademik kadrosu dört öğretim üyesinden oluşan bölüm, enerji sektörünün ihtiyaç duyduğu nitelikli mezunlar yetiştirmeyi hedeflemektedir (Batman Üniversitesi, 2023).

6.3.3.2. Hasankeyf ilçesinde eğitim-öğretim

Hasankeyf İlçesi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Batman ilinin, Dicle Nehri kıyısında kurulu tarihi bir yerleşim yeridir. İl merkezine yaklaşık 37 km uzaklıkta bulunan ilçe, Raman Dağları'nın güney eteklerinde konumlanmıştır. Bölge, genel olarak karasal iklim özelliklerini göstermekle birlikte, yağış dağılımı bakımından Akdeniz iklimine benzerlikler taşımaktadır. Sıcak ve kurak geçen yaz ayları ile ılıman ve yağışlı kış ayları, ilçenin iklim koşullarını belirleyen başlıca faktörlerdir.

Hasankeyf'in tarihi, arkeolojik bulgulara göre Paleolitik Çağa kadar uzamaktadır (Taşkiran, 2009, s. 6) Bölgede yapılan kazılarda elde edilen veriler, ilk yerleşimin Neolitik Dönem'e ait olduğunu ve Çanak-çömleksiz Neolitik kültürün izlerini taşıdığını göstermektedir. Hasankeyf Höyüğü, bu erken dönem yerleşimin en önemli örneklerinden biridir (Miyake, 2012). Dicle Nehri üzerindeki stratejik konumu sayesinde Hasankeyf, Mezopotamya ve Anadolu arasındaki kültürel ve ticari etkileşimlerin merkezi olmuştur. Bu coğrafi avantaj, şehri tarih boyunca Diyarbakır ve Cizre gibi önemli merkezlerle bağdaştırarak bölgesel bir güç merkezi haline getirmiştir (Zengin, 2005, s. 19).

Hasankeyf tarihte bulunduğu konum itibarıyla önemli bir ortaçağ şehridir (Kaya, 2009, s. 383). Bulunduğu coğrafyada sanat, ticaret ve üretim merkezi olarak mühim bir konuma sahiptir (Erpolat, 2009, s. 58). Bu yörenin ismi Arami dil grubunda (Süryanice, Asurca, İbranice, Arapça gibi diller) "Kaya" manasına gelen "kepa, kipas, kefa ve kaifa" gibi köken biliminden çoğalmıştır (Arık, 2004, s. 13). Aslında "Hısnkeyfa" denilen bu antik yerleşim alanının ismi "Kaya Hisarı" biçiminde çevirisi yapılmaktadır. Eski tarih ve uygarlıklarda bu sözcüğün "korunmaya müsait" bölge manasına geldiği de söylenmektedir. Kale bütün kaya üstünde yapılmış olması sebebiyle "Taş Kalesi" olarak da bilinmektedir. Birçok uygarlık döneminde farklı isimlerle adlandırılan şehir en son olarak Osmanlı devletinin son dönemlerinde ise bugünkü ismi olan "Hasankeyf" olarak isimlendirilmiştir (Uluçam, 2021, s. 30).

Aşağı-yukarı, 4200 kale, mağara ev, kabirler, camiiler, türbeler ve höyüklerle haiz olan tarihi Hasankeyf şehri, Devlet Su İşleri (DSİ) tarafından 1954 senesinde faaliyetleri başlatılan Ilısu Barajı Projesi kapsamında barajın suları altında bırakılma riskine maruz kalmıştır. Bundan ötürü Hasankeyf'teki kültürel zenginliklerin DSİ tarafından "*Hasankeyf Yeni Kültürel Park Alanı'na*" nakledilmesi çalışmaları öncelikli olarak başlatılmıştır. "*Ilısu Barajı Hes Projesi Kültürel Varlıkları Koruma Kurtarma Çalışmaları*" çerçevesinde 2018 yılının aralık ayı içerisinde Zeynel Bey Türbesi, Artuklu Hamamı, Hasankeyf Kalesi Orta Kapısı, İmam Abdullah Zaviyesi ve Sultan Süleyman Külliye Minaresi gibi bölgenin tarihine ışık tutan önemli eserler Hasankeyf'in yeni yerleşkesinde bulunan yerlerine nakledilmiştir. Ayrıca, Eyyubi Camii, Er-Rızk Camii Minaresi ile bir kısım değerli zatların türbelerinin taşınma çalışmaları devam etmektedir.

Hasankeyf ilçesi, Batman ilinin en küçük yüz ölçümüne sahip ilçesi olma özelliği taşımakla birlikte, nüfus yoğunluğu bakımından ilginç bir durum sergilemektedir. 293 km² lik dar bir alana sıkışmış olmasına rağmen, komşu ilçelerden biri olan Gercüş'e kıyasla daha fazla nüfusa ev sahipliği yapmaktadır. 2021 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

(ADNKS) verilerine göre, ilçede toplam 7.496 kişi yaşamaktadır. İlçe nüfusunun yaklaşık % 58'i merkezde, geri kalanı ise 21 köyde dağılmıştır. Bu demo grafik yapının oluşumunda, ilçenin tarihsel ve coğrafi konumu önemli bir rol oynamaktadır. Dicle Nehri kıyısında yer alan Hasankeyf, uzun yıllar boyunca bölgenin önemli bir ticaret ve kültür merkezi olmuştur. Bu durum, ilçenin nüfusunu arttıran önemli bir faktör olmuştur. Ancak, son yıllarda meydana gelen göçler ve kırsal kesimden kentlere doğru olan göç hareketleri, ilçenin demografik yapısını etkilemiştir. İlçenin idari sınırları da zaman içerisinde değişikliğe uğramıştır. 2017 yılında, Siirt merkez ilçeye bağlı olan Güneşli, Kayıklı ve Kelekçi köyleri, Hasankeyf ilçesine katılmıştır. Bu durum ilçenin hem nüfusunu hem coğrafi alanını arttırmıştır (Yakut, 2013, s. 395).

Hasankeyf ilçesinin idari yapısı, uzun ve karmaşık bir tarihsel süreç içerisinde önemli değişimler yaşamıştır. 1867 yılından itibaren Midyat'a bağlı bir nahiye olarak yönetilen ilçe, 1926 yılında Gercüş ilçesine Batman'ın 1990 yılında il statüsü kazanmasıyla birlikte Hasankeyf, ilçe olarak Batman'a bağlanmıştır. İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü ise, batman'ın il olmasıyla birlikte bir yıl sonra, 1991 yılında kurulmuştur.

Bu tarihsel süreç, Hasankeyf'in idari yapılanmasının siyasi ve coğrafi koşullar tarafından şekillendiğini göstermektedir. İlçenin farklı dönemlerde farklı merkezlere bağlanması, bölgenin idari yapısındaki genel eğilimleri yansıtmaktadır. Özellikle 20. yüzyılda yaşanan idari düzenlemeler, Hasankeyf'in günümüzdeki konumunu belirleyen önemli dönüm noktaları olmuştur.

İlçede ilk zamanlarda yalnızca bir ilkokul bulunmaktaydı. İlçeye tabi köylerde ise takriben 5- 6 tane mektep eğitim-öğretim faaliyetlerini devam ettirmekteydi. İlçenin tek ilkokulu olan Hasankeyf İlkokulu 1945 yılında açılmış olup, eğitim- öğretim hizmeti 1983-1984 senesine değin sürmüştür. Daha sonraki zamanlarda da 60.yıl ilköğretim mektebi eğitim-öğretime açılmıştır. 1995-1996 yıllarında açılan eski Hasankeyf İlkokulu yeni yerleşkesinde Atatürk adıyla eğiti-öğretim çalışmalarını sürdürmüştür.

Hasankeyf Lisesi, 1993 senesinde 45 talebeyle eğitim-öğretim çalışmalarına başlamıştır. Talebe sayısının artmasıyla yetersiz kalan okul Hasankeyfli iş adamı Beşir Tutuş tarafından okuldaki derslik sayıları arttırılmış ve bundan sonra okul, Hasankeyf Beşir Tutuş Lisesi adıyla öğretim faaliyetlerini sürdürmüştür. 1993 senesinde kazada Halk Eğitim Merkezi açılmış sonraki dönemlerde ise köye dönüş çalışmaları ile köylerdeki açık olmayan mektepler eğitim-öğretime açılmıştır. 2014 senesinde 60. yıl Ortaokulun ismi Hasankeyf ortaokulu olarak değiştirilmiş ve ilçenin yeni alanına nakledilmiştir. 2015 yılında Hasankeyf Ortaokulu açılmış ve iki sınıfla eğitim faaliyetine başlamıştır.

2022-2023 eğitim-öğretim döneminde, Hasankeyf İlçesinde 12 ilkokul, 2 ortaokul, 1 Ç.P.L. Anadolu Lisesi, 1 Hasankeyf Anadolu İmam Hatip Lisesi, 1 Halk Eğitim Merkezi bulunmaktadır. 2022-2023 eğitim-öğretim dönemi içinde ilçe genelinde 13 kurum, 124 derslik, 101 öğretmen, 1.308 öğrenci ile eğitim öğretim faaliyetleri sürdürülmektedir. Derslik başına düşen öğrenci sayısı ilkokul ve ortaokulda 11, Mesleki ve Teknik Lisede 1 olarak gözükmemektedir (Hasankeyf İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, 2023).

Hasankeyf İlçesinin öğretim durumuna ait muhtelif malumat, aşağıdaki tablolarda açıklanmıştır.

Tablo 6. 29. Hasankeyf ilçesinin okul, öğretmen, öğrenci, derslik sayısı (2022).

Öğretim Yılları	Okul ve Kurum Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı	Derslik Sayısı
2021-2022	18	97	1458	109
2022-2023	18	101	1308	124

Tablo 6. 30. Hasankeyf ilçesinin okullaşma oranları (Stratejik plan, 2019).

	İlkokul	Ortaokul	Ortaöğretim
Türkiye	91,54	94,47	83,58
Batman	92,67	94,81	72,62
Hasankeyf	99,1	99,1	95,57

Tablo 6. 31. Hasankeyf İlçesi'nin yıllara göre okuma-yazma oranları (2018).

Yıllara Göre Okuma Yazma Oranları	Erkek	Kadın	Toplam
	Genel		
2015-2016	0	20	14
2016-2017	100	100	100
2017-2018	40	60	57

Tablo 6. 32. Hasankeyf İlçesi'nin taşınalı eğitim bilgileri (2021).

Öğretim Yılı	Taşıma Merkezi Okul Sayısı	Öğrenci Taşınan Yerleşim Yeri	Taşınan Öğrenci Sayısı
2018-2019	7	40	857

2019-2020	5	23	689
2020-2021	5	30	388
2021-2022	5	25	458

6.3.3.2.1. Hasankeyf Meslek Yüksekokulu

Hasankeyf Meslek Yüksekokulu, köklü bir geçmişe sahip olan Hasankeyf ilçenin adını taşıyan ve bölgenin turizm potansiyelini göz önünde bulundurarak kurulmuş bir eğitim kurumudur. Yaklaşık 12.000 yıllık bir geçmişe dayanan Hasankeyf'in tarihi ve kültürel zenginlikleri, yüksekokulun kuruluşunda önemli bir isteklendirme kaynağı olmuştur. Yüksekokul, 11 Ocak 2018 tarihinde, bölgenin turizm sektörü başta olmak üzere, gelişme potansiyeli yüksek diğer meslek alanlarında nitelikli iş gücü ihtiyacını karşılamak amacıyla faaliyete geçmiştir. Bu amaçla, Toki tarafından inşa edilen ve Batman Üniversitesine devredilen yeni hizmet binasında eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdürmektedir.

Hasankeyf Meslek Yüksekokulu, bölgenin turizm potansiyelini göz önünde bulundurarak, Otel Lokanta ve İkram Hizmetleri Bölümü ve Seyahat Turizm ve Eğlence Bölümü olmak üzere iki ana bölümde eğitim vermektedir. Bu bölümler altında sunulan programlar, bölgenin turizm sektörüne nitelikli insan kaynağı yetiştirmeyi amaçlamaktadır (Batman Üniversitesi, 2023).

Otel Lokanta ve İkram Hizmetleri Bölümü

Bu bölümde, turizm ve otelcilik sektörünün temel bileşenleri olan konaklama ve beslenme hizmetleri üzerine ilgi gösterilmektedir. Bölümde yer alan iki program şu şekildedir:

- **Turizm ve Otel İşletmeciliği Programı:** Bu program, öğrencilere otel işletmeciliği, konaklama hizmetleri, müşteri ilişkileri gibi konularda teorik ve pratik bilgi ve beceriler kazandırmayı hedeflemektedir.
- **Aşçılık Programı:** Aşçılık programı, öğrencilere mutfak sanatları, besin hazırlama teknikleri, menü planlama gibi konularda kapsamlı bir eğitim vererek, sektöre nitelikli aşçılar yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu program, hâlihazırda bir eğitim-öğretim yılında 80 öğrenci kapasitesi ile faaliyet göstermekte olup, bölgenin turizm sektörünün önemli bir ihtiyacını karşılamaktadır.

Seyahat Turizm ve Eğlence Bölümü

Seyahat Turizm ve Eğlence Bölümü, turizm sektörünün diğer önemli bir bileşeni olan seyahat hizmetleri üzerine yoğunlaşmaktadır. Bölümde şu anda tek bir program bulunmaktadır:

- **Turist Rehberliği Programı:** Bu program, öğrencilere farklı kültürler, tarihi ve doğal miras alanları hakkında bilgi vererek, turizm sektöründe rehber olarak görev alabilecek nitelikli bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır.

Hasankeyf Meslek Yüksekokulu, öğrencilerine etkin bir eğitim-öğretim ortamı sunmak amacıyla çeşitli fiziksel ve akademik imkânlarla sahiptir. Yüksekokulda, öğrencilerin teorik bilgilerini pekiştirmelerine ve pratik becerilerini geliştirmelerine olanak sağlayan geniş bir altyapı bulunmaktadır. (Batman Üniversitesi, 2023).

Fiziki Altyapı

- **Derslikler:** Yüksekokulda bulunan 20 derslik, öğrencilerin derslere katılımını ve etkileşimli öğrenme süreçlerini desteklemektedir.
- **Konferans Salonu:** Konferans salonu, seminer, panel ve diğer akademik etkinliklerin düzenlenmesi için uygun bir ortam sunmaktadır. Bu sayede öğrenciler, alanında uzman kişilerden bilgi alabilir ve farklı bakış açıları kazanabilirler.
- **Uygulama Mutfakları:** İki adet uygulama mutfağı özellikle Aşçılık programı öğrencilerinin pratik yapmalarına olanak tanıyarak, mesleki becerilerini geliştirmelerine katkı sağlamaktadır.
- **Bilgisayar Laboratuvarı:** Bilgisayar laboratuvarı, öğrencilerin bilişim teknolojilerini kullanarak araştırma yapmalarına, proje geliştirmelerine ve güncel bilgilere ulaşmalarına imkân vermektedir.
- **Kütüphane:** Kütüphane, öğrencilerin ve öğretim üyelerinin ihtiyaç duyduğu çeşitli kaynaklara ulaşabilecekleri bir merkezdir.
- **Yemek Salonu ve Kantin:** Öğrencilerin ve personelin beslenme ihtiyaçlarının karşılanması için yemek salonu ve kantin hizmetleri sunulmaktadır (Batman Üniversitesi, 2023).

Akademik Kadro

Yüksekokulda, alanlarında uzman 4 öğretim üyesi görev yapmaktadır. Öğretim üyeleri, öğrencilere teorik bilgi vermenin yanı sıra, onların kişisel gelişimlerine de katkıda bulunarak, mesleki hayata hazırlanmaları sağlanmaktadır.

6.3.3.3. Gercüş ilçesinde eğitim-öğretim

Mardin Sancağının Midyat kazasına tabi bir köy olan Gercüş, 30 Mayıs 1926 senesinde İlçe statüsüne yükselmiştir. Sonrada 16 Mayıs 1990'da Batman iline dâhil olmuştur. Geçmişte, Anadolu'daki Süryanilerin yoğun olarak yaşadığı Midyat ve mıntıkasında “kefer” le başlayan birçok köy adı görülmektedir Süryanicede “kefer” köy manasını içermektedir. Kefercevs'in belli bir zaman sonra telaffuzu değişerek Kercevs; daha sonraki dönemlerde günümüzdeki Gercüş ismini aldığı ifade edilmektedir. Tarihi M.Ö' sine ait Hisar, Arıca, Kırkat ve yamanlar gibi ilçeye bağlı yerleşim yerleri mevcuttur (Gercüş İlçe Kaymakamlığı, 2023).

Gercüş ilçesi 1070 km² yüzölçümüyle Batman'ın Kozluk ilçesinden sonra 2. sırada yer almaktadır. 2021 yılı ADNKS sonuçlarına bakıldığında Gercüş ilçesinde 19.304 kişi yaşamını sürdürmektedir. Nüfusu en az olan 2. ilçedir. Nüfusun % 31,4 Gercüş merkezinde, % 68,6 ise köylerde yaşamını sürdürmektedir. İlçede iki belediye teşkilatı faaliyette bulunmaktadır (Yakut, 2013, s. 395).

İlçe, 1100 m. Yükseklikteki Mardin- Midyat bölümündeki dağların kuzeye nazır 950 m. yükseltili bir platoda kurulmuştur. Batman'ın Güneydoğusunda bulunan ilçenin İl merkezine mesafesi 59 km' dir. Kazanın, güneyinde Midyat, kuzeyinde Hasankeyf doğusunda Dargeçit, batısında Savur ve Bismil ilçeleri yer almaktadır. 1070 km² yüzölçümüne sahip olan ilçede ortalama sıcaklık 20 C° dir. Yıllık yağış ortalaması ise 500-600 kg' civarındadır (Gercüş İlçe Kaymakamlığı, 2023).

Gercüş ilçesinin eğitim öğretim durumuna ait çeşitli bilgiler, aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 6. 33. Gercüş ilçesinin okul, öğretmen, öğrenci ve derslik bilgileri (MEM, 2022).

Öğretim Yılları	Okul ve Kurum Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı	Derslik Sayısı
2021-2022	60	310	4.087	308
2022-2023	60	374	4.289	312

Tablo 6. 34. Gercüş İlçesi'nin taşınalı eğitim bilgileri (MEM, 2021).

Öğretim-Yılı	Taşıma Merkezli Okul sayısı	Öğrenci Taşınan Yerleşim Yeri Sayısı	Taşınan Öğrenci Sayısı
2018-2019	21	49	1044
2019-2020	21	49	1303
2020-2021	15	101	1136
2021-2022	15	66	1070

Tablo 6. 35. Gercüş ilçesinin yıllara göre okuma-yazma oranları (2019).

	Türkiye	Batman	Gercüş
Okuma-Yazma Bilmeyenlerin	3,3	6,2	11,0
Yüksekokul veya Fakülte Mezunu Oranı	15,3	11,8	6,1

Gercüş ilçesi ise, % 11'lik okur-yazar oranı ile Batman'ın en düşük okur-yazar oranına sahip ilçesidir.

6.3.3.4. Kozluk ilçesinde eğitim-öğretim

Eski ismi Hazo olan Kozluk ilçesinin kuruluşunun, Selçukluların Anadolu'ya gelmesinden çok önceye rastladığını göstermektedir. Bugünlerde yapılan arkeolojik kazı çalışmaları ile bölgenin bilinenden daha eski bir yerleşim yeri olduğunu kanıtlamıştır. Cumhuriyetin ilk dönemlerinde Muş'a tabi bir yerleşim yeri iken, Sonraları Sason kazasına bağlı bir nahiye olmuştur. Nüfusu hızla artan nahiye, 1938 yılında Kozluk adını alarak Siirt iline bağlanmıştır. 3647 sayılı kanunun 2. Maddesi gereğince 1990 yılında il olan Batman'a bağlanmıştır (Kozluk İlçe Kaymakamlığı, 2023).

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan Kozluk, Batman şehrine bağlı bir ilçedir. Kozluk, Güneyinde Beşiri ve Kurtalan ilçeleri kuzeyinde Sason, doğusunda Baykan ilçesi, kuzeydoğusunda Bitlis il sınırı ve Batısında Silvan ilçesiyle kuşatılmıştır. İlçe merkezi Sason dağlarının güneye bakan kısmında, bir vadi zemininde kurulmuştur (Tuncel, 2009).

Batman'ın yüzölçümü en büyük ilçesidir. 2021 yılında yapılan ADNKS sonuçlarına göre Kozluk kazasında toplam 60.963 kişi yaşamaktadır. Kozlukta km² düşen kişi sayısı 55'dir. Nüfusun % 45,6 ilçe merkezinde, % 54,4 ise köylerde hayatını sürdürmektedir. 69 köyü bulunan ilçe ilk sıradadır. Kozluk' ta iki belediye teşkilatı faaliyette bulunmaktadır (Yakut, 2013, s. 385).

Kozluk ilçesinin eğitim-öğretim durumuna ait çeşitli bilgiler, aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 6. 36. Kozluk ilçesinin okul, öğretmen, öğrenci ve derslik sayısı (MEM, 2022).

Öğretim Yılları	Okul ve Kurum Sayısı	Öğretmen Sayısı	Talebe Sayısı	Derslik Sayısı
2021-2022	173	936	16.765	987
2022-2023	164	1.168	16.978	1008

Tablo 6. 37. Kozluk ilçesinin taşınalı eğitim bilgileri (MEM, 2021).

Öğretim Yılı	Taşıma Merkezli Okul Sayısı	Öğrenci Taşınan Yerleşim Yeri Sayısı	Taşınan Öğrenci Sayısı
2018-2019	41	252	4.876
2019-2020	45	255	5.001
2020-2021	41	339	4.134
2021-2022	33	158	4.455

Tablo 6. 38. Kozluk ilçesinin okullaşma oranları (2021).

	İlkokul (%)	Ortaokul (%)	Ortaöğretim (%)
Türkiye	91,54	94,47	83,58
Batman	92,67	94,81	72,62
Kozluk	100	100	55,81

Tablo 6. 39. Kozluk ilçesinin yıllara göre okuma-yazma oranları (MEM, 2018).

Yıllara Göre Okuma Yazma Oranları	Erkek	Kadın	Toplam
	Genel		

2015-2016	124	201	325
2016-2017	216	187	403
2017-2018	215	1369	1584

6.3.3.4.1. Kozluk Meslek Yüksekokulu

Kozluk Meslek Yüksekokulu, 05.01.2012 tarihli Yükseköğretim Genel Kurulu Toplantısında 2547 sayılı kanunun 2880 sayılı kanunla değişik 7/d-2 maddesi gereğince alınan karar ile kurulmuştur. Batman Üniversitesi Merkez yerleşkesinde Eğitim-Öğretime başlayan Meslek Yüksekokulumuz 2018-2019 Eğitim-Öğretim yılından başlayarak Kozluk kazasında bulunan Kozluk MYO binasında faaliyetlerine devam etmektedir. Yüksekokul, 2012-2013 Eğitim-öğretim senesinde Çocuk Gelişimi Bölümüne talebe alınması ile eğitime başlamıştır. 2014-2015 yılında Yapı Denetimi Programına, 2020-2021 yılında Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Programına talebe kayıtları yapılmaya başlanmıştır.

9 akademisyene sahip yüksekokul, Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü, İnşaat Bölümü, Muhasebe ve Vergi Bölümü, Büro Hizmetleri ve Sekreterlik Bölümü, Yönetim ve Organizasyon Bölümü olmak üzere beş bölüm ile faaliyetlerini sürdürmektedir (Batman Üniversitesi, 2023).

6.3.3.5. Sason ilçesinde eğitim-öğretim

Güneydoğu Anadolu bölgesinde yer alan Sason, Batman iline bağlı beş ilçeden biridir. Günümüzdeki Sason ilçesiyle eski Sason, coğrafi alan olarak tarih süresince çok sayıda değişikliklere uğramıştır.

Sason'a tarih boyunca birçok isim takılmıştır. Sanasana, Sanasine, Sanasyane, Sanasun, Sanasunk, Sasunk, Sanasank tarih boyunca rastlanılan isimlerdendir. İslam ordularının Arabistan dışı fetihlere yönelip el-Cezire bölgesinde ilerlemeye başladığı dönemlerde yazılan İslam kaynaklarında bölgeyi tanımlarken; Sanasin, Sanasun, Al-sanasana, Senasine, El-Senasine gibi isimler kullanılmıştır. 19. yüzyıl ortalarından günümüze doğru ise Sasun, Sason, Gabelceviz, Kabilceviz, ve kabilcovz biçiminde yörenin isimlendirildiği görülmektedir (Çiftçi, 2015, s. 15).

Birçok tarihi kaynaktan anlaşıldığı gibi Sason isminin tarihte birçok defa değişik kültürler tarafından çok farklı şekilde kullanıldığı görülmektedir. Sason isminin tarihi

dönemler içerisinde kullanımı ve yüklendiği anlamlar yukarıda kısaca aktarılmıştır. Görüldüğü gibi tarih boyunca Sason isminin kullanımı konusunda sürekli bir değişim yaşanmıştır.

Günümüzde Batman'ın en ırak ilçesi konumunda olan Sason için halk arasında kullanımı en yaygın olan adlar, Sason, Sasun ve Kabilceviz'dir. Ancak bunlar bir anlamda eksik kalmaktadır. Günümüzde ilçe merkezinin kurulmuş olduğu alan yeni bir yerleşim yeridir. Sason'un tarihi yerleşkesi günümüz ilçe merkezinden kuzey doğu yönünde yer alan bugün Kaleyolu, eski ismiyle Bozıkan diye bilinen Muş sınırında bulunan köydür.

Sason yöresinde insanlara ait ilk yerleşim, günümüz Sason merkezine yaklaşık 25 km mesafede bulunan Hallan Çemi Höyüğünde tespit edilmiştir. Sason çayı kenarında bulunan bölgede 1991 ve 1994 yılları arasında, Batman Barajı'nın yapımıyla ilişkili olarak bir kurtarma kazısı niteliğinde dört sezonluk bir kazı çalışmasına sahne olmuştur. Günümüzde Hallan Çemi Höyüğü mevcut olmayıp baraj gölünün altında kalmıştır. Araştırmacı, Michael Rosenberg ve H. Togul başkanlığında bölgede yürütülen çalışmalar neticesinde önemli bilgi ve belgeler elde edilmiştir. Elde edilen arkeolojik bulgular üzerinde yapılan tarihlendirme neticesinde, Hallan Çemi yerleşim biriminin günümüzden yaklaşık olarak 11.700- 11.270 yıl öncesine istinat ettiği belirlenmiştir. Gün yüzüne çıkarılan yeni bilgi ve belgeler arkeoloji dünyasında eski dönemlere ait bilinenlerin değiştirilmesini netice verecektir. Hallan Çemi, Akeramik (Çanak Çömleksiz) Neolitik Dönemin başlangıcı, insanların ilk önce köylerde yerleşmeye başladığı vakte tarihlenir. Buda bize Hallan Çemi yerleşkesinin Anadolu bilinen en eski yerleşim yeri olduğu fikrini güçlendirmektedir (Çiftçi, 2015, s. 16).

Osmanlı İmparatorluğu XIX. yüzyıl sonunda Sason bölgesinde ortaya çıkan Ermeni ayaklanmalarını durdurmak için, ilçeyi engebeli ve dağlık olan yerinden düz olan yeni yerleşim yerine taşınması sağlanarak ayrılıkçı Ermeni hareketlerinin önü kesilmeye çalışılmıştır. Sason yöresinin tarih boyunca bilinen en belirgin özelliği fiziki yapısıdır. Geçit vermez engeli dağlar ve bu dağları kesen derin vadiler tarih boyunca bölgeye gelen insanlar için doğal bir sığınak olanağı sunmuştur. Dicle'nin kuzey yönünde gidildikçe doğal bir kale görünümünde yükselen dağları ve bol su kaynaklarına sahip olması, insanların tarih boyunca bu yöreye yerleşmesine sebep olmuştur (Çelik, 2016, s. 21).

1864 senesinde Osmanlı devletinde eyaletlerin yerine vilayetler almaya başlayınca, Sason, Siirt Sancağı ile birlikte Diyarbakır Vilayetine bağlanmıştır. Nitekim 1871 tarihli Diyarbakır Salnamesinde Sason İlçesinin Siirt Sancağına bağlı olduğu belirtilmektedir. Sırasıyla, 1844'lerden sonra Siirt Sancağının Bitlis Vilayetine sonrada

Cumhuriyete değin, Muş Vilayetine bağlanmıştır. Cumhuriyetten sonra Sason İlçesi kesin olarak Siirt Vilayetine bağlı bir kaza durumuna getirilmiştir. Sason İlçesi 16 Mayıs 1990 tarih ve 20522 sayılı Resmi (Mükerrer) gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 3647 Sayılı Kanunun 2. Maddesine göre Batman İlçesi vilayet olması sebebiyle, Sason kazası Siirt'ten ayrılarak Batman'a bağlanmıştır (Sason ilçe Kaymakamlığı, 2023).

Sason İlçesi, 706 km² yüzölçümüyle 4.sıradır. 2021 yılı ADNKS sonuçlarına göre Sason ilçesinde toplam 30.182 kişi yaşamaktadır. Sason'da km² ye 42 kişi düşmektedir. Nüfusun % 42'si ilçe merkezinde, % 58 ise köylerde yaşamaktadır. Kendisine bağlı 54 köy ile Kozluk ve Gercüş ilçelerinden sonra 3.sırada yer almaktadır. Sason'da Sason ve Yücebağ olmak üzere 2 belediye teşkilatı bulunmaktadır (Yakut, 2013, s. 392).

Tarihi, Batman ilinden daha eski zamana dayanan Sason İlçesinin eğitim tarihinde eskidir. Osmanlı'nın son döneminde Sason kazasında modern eğitimin geliştirilmesi için atılan en önemli adımlar temel eğitim alanında olup II. Abdülhamit zamanında gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde Sason kazası dâhilinde yer alan köylerde sekiz adet iptidai mektebi açılmıştır. Modern mekteplerin yanı sıra cami ve mescit açılmış olup, halkın itikadı açıdan irşadı için vaizler görevlendirilmiştir. Böylece bölgede asayişin temini cehaletin yok edilmesi amacıyla fen ve din eğitiminin birlikte verilmesi amacına gidilmiştir. Ortaöğretim alanında ise Maarif Nezareti 1910 yılında Sason kazasının yeni merkezi olan Kabilceviz köyünde bir rüştiye mektebi açılmasını bildirmiş. Ancak Bitlis Maarif Müdürlüğü merkezin bir köyden ibaret olduğunun ve bir mektep açılmasına uygun olmadığını belirtmiştir. Bunun üzerine mektebin Hazro kasabasında açılmasına karar verilmiştir (Yıldız, 2010).

2022-2023 eğitim-öğretim yılı itibariyle Sason İlçesinde; 1 Halk Eğitim Merkezi, 1 Öğretmen Evi ve Akşam Sanat Okulu, 1 Anaokulu, 77 ilkokul, 27 ortaokul, 4 lise bulunmaktadır (Sason İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, 2023).

Sason ilçesinin eğitim-öğretim durumuna ait farklı bilgiler aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 6. 40. Sason ilçesinin okul, öğretmen, öğrenci ve derslik durumu (MEM, 2022).

Öğretim Yılları	Okul ve Kurum Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı	Derslik Sayısı
2021-2022	105	462	6.985	524
2022-2023	107	514	7.707	603

Tablo 6. 41. Sason ilçesinin taşınalı eğitim bilgileri (MEM, 2021).

Öğretim Yılı	Taşıma Merkezli Okul Sayısı	Öğrenci Taşınan Yerleşim Yeri Sayısı	Taşınan Öğrenci Sayısı
2018-2019	38	221	4.794
2019-2020	43	235	3.742
2020-2021	29	217	3.479
2021-2022	27	229	3.090

Tablo 6. 42. Sason ilçesinin okullaşma oranları (2021).

	İlkokul (%)	Ortaokul (%)	Ortaöğretim (%)
Türkiye	91,54	94,47	83,58
Batman	92,67	94,81	72,62
Sason	99,5	99,1	99,1

6.3.3.5.1. Sason Meslek Yüksekokulu

Yüksekokul, 01.02.2013 tarihinde Yükseköğretim Genel Kurulu kararıyla 2547 Sayılı Kanunun 2880 Sayılı Kanunla değişik 7/d-2 maddesi gereğince, Batman Üniversitesi bünyesinde kurulmuştur.

14 akademisyeni bulunan yüksekokul, Bitkisel ve Hayvansal Üretim Bölümü, Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü, El Sanatları Bölümü, Görsel İşitsel Tercihleri ve Medya Yapımları Bölümü, Kamu Yönetimi ve Uluslararası İlişkiler bölümleri ile eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdürmektedir.

6.3.4. Batman ilinde yaygın eğitim

6.3.4.1. Halk Eğitimi Merkezleri

Genel eğitim, Herhangi bir alanda düzenli, yöntemli ve planlı eğitim görememiş ya da bir tahsil basamağını tamamlayamamış vatandaşlara örgün eğitimle birlikte yapılan bütün tahsil çalışmalarını kapsayan bir tahsil nevi olarak belirtilmektedir. Genel eğitim sayesinde okul veya okul niteliğinde olan kuruluşlarda eğitim alanlar dışında kalan

topluluklara erişilmekte ve bu toplulukların mesleki malumat marifetleri, okuma-yazma düzeyi çoğalmakta ve binaenaleyh iyileşme ve gelişme halkın tamamını kapsayacak surette ehemmiyetli ve muteber bir vaziyete sahip olmaktır (Türkoğlu, 2005, s. 166).

Yaygın öğrenme içeriğinde; Batman ilinde 6 tane Halk Eğitim Merkezinde hayat boyu öğrenme çalışmaları yapılmaktadır. Batman’da hayat boyu öğrenme kapsamında 2016-2017 eğitim ve öğretim senesinde toplam 3 sahada 1.968 kurs faaliyette bulunmakta ve 25.880 kursiyer bu eğitim etkinliğine girmiştir. Ayrıca 2018-2019 eğitim ve öğretim devrinde 3.301 kurs faaliyette bulunmuş, açılan bu eğitim etkinliklerine 43.249 kişi girmiş ve 8.820’si öğrencelerde muvaffakiyet göstererek vesika almaya muvaffak olmuştur. Eğitim etkinliklerine giren öğrenci miktarı ile belge alan öğrenci miktarı arasındaki farklılık; öğrencelerin bir bölümünün de hali hazırda aktif olarak eğitimlerin devam etmesinden dolayı olmaktadır. Batman Halk Eğitim merkezi günümüzde 2023-2024 eğitim öğretim senesinde 17 derslik, 30 öğretici ve 3.727 eğitim alan kişi ile tedris çalışmalarını devam ettirmektedir (Batman Halk Eğitim Merkezi, 2023).

Tablo 6. 43. Batman’da halk eğitim merkezinde yapılan kurs bilgileri (BHEM, 2018).

Kurs Adı	Açılan Kurs Miktarı	Kadın	Erkek	Toplam
Meslek Kursları	425	4.111	2.560	6.671
Yaygın Kurslar	1.291	7.867	9.496	17.363
Okuma-Yazma Kursları	252	1.288	508	1.796
Toplam	1968	13.266	12.564	25.880

6.3.4.2. Çıraklık Eğitimi Merkezleri

İlk çıraklık eğitimi, Batman Mesleki Eğitim Merkezi (Çıraklık Eğitim Merkezi) 1988 tarihinde Batman Endüstri Meslek idadisinin B blok kısmında başlamıştır. Bu okul zamanla artan öğrenci sayısına cevap vermediğinden Çıraklık Eğitim Merkezi Batman Ticaret Meslek Lisesi içerisine nakledilmiştir. Daha sonra 2006 senesinde Batman Eğitim Araçları Merkezi kurumunun kapanması neticesi bu kurumun, boşalan binasına Batman Çıraklık Eğitim Merkezi taşınmıştır. Bu okul Çırak, kalfa ve usta namzetlerine ait eğitim çalışmalarını yeni kurum binasında sürdürmektedir.

Çıraklık Eğitim Merkezi, 2023-2024 senesinde 17 derslik, 29 muallim, 2010 talebe ile eğitim çalışmalarını yürütmektedir (Batman Mesleki Eğitim Merkezi, 2023).

6.3.5. Özel okullar, dershaneler ve kurslar

6.3.5.1. Özel okullar

Batman'ın eğitimin durumunu anlamak için özel eğitime de bakmak gerekiyor. Özel kurum ve kuruluşlar; Özel Anaokulları, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı kurumlar, iş kanununa göre işletmelerde açılan Kreşler, Özel dershaneler, Özel Öğretim Kursları, Motorlu Taşıt Sürücüleri Kursu, Muhtelif Kurslar, Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi, Özel Eğitim Okulu, (Yaygın Eğitim), Özel Etüt Eğitim Merkezini hususi kurum ve mekteplerdendir. Batman'da 2018-2019 eğitim-öğretim senesinde, özel öğretim mektebi olarak 40 özel okul, 34 özel Rehabilitasyon merkezi, 28 özel motorlu taşıtlar sürücü kursu, 18 çeşitli kurs (bilgisayar ve İngilizce gibi), 22 özel öğretim kursu çalışma yapmaktadır.

Batman ilinde eğitim öğretim faaliyetlerini aktif olarak devam ettiren hususi mektep, kurum ve kuruluşlarla alakalı malumatlar aşağıdaki çizelgede ayrıntılı olarak gösterilmiştir.

Tablo 6. 44. Batman ili özel okul/kurum sayıları (2021-2022).

Okul/Kurum Türü	Merkez	Beşiri	Gercüş	Hasankeyf	Kozluk	Sason	Toplam
Anaokulu	2	0	0	0	0	0	2
İlkokul	7	0	0	0	0	0	7
Ortaokul	6	0	0	0	0	0	6
Anadolu Lisesi	8	0	0	0	1	0	9
Akşam Lisesi	1	0	0	0	0	0	1
Fen Lisesi	3	0	0	0	0	0	3
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	5	1	0	0	1	0	7

Özel Muhtelif Kursu	42	0	0	2	0	1	45
Özel Öğr. Krs.	10	0	0	0	0	0	10
Özel Motorlu Taşıt Sür. Krs.	24	2	2	0	3	2	33
Özel Rehabilitasyon Merkezi	44	2	1	0	3	1	51
Toplam	152	6	3	0	10	3	174

Tablo 6. 45. Batman ili özel mektep/kurum talebe miktarı (2021-2022).

Okul Türü	Merkez	Beşiri	Gercüş	Hasankeyf	Kozluk	Sason	Toplam
Okul Öncesi	675						675
İlkokul	1.272						1.272
Ortaokul	1.037						1.037
Anadolu Lisesi	1.262				72		1.334
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	2.964	1.019			610		4.594
Fen Lisesi	144						144
Toplam	7.354	1.019	0	0	682	0	9.055

Tablo 6. 46. Batman ili özel mektep/kurum derslik miktarları (2021).

Okul Türü	Merkez	Beşiri	Gercüş	Hasankeyf	Kozluk	Sason
Anaokulu	15	0	0	0	0	0
İlkokul	97	0	0	0	0	
Ortaokul	78	0	0	0	0	0
İmam Hatip Ortaokulu	0	0	0	0	0	0
Genel Lise	181	0	0	0	12	0
Meslek Lisesi	170	72	0	0	33	0

Toplam	541	72	0	0	45	0
---------------	------------	-----------	----------	----------	-----------	----------

Engelli Eğitimi

2017 tarihinde çıkarılan “Engelli Dostu Şehirler İnceleme Bildirisi” bilgilerine göre engelli nüfusun oransal aşırı olduğu şehirlerde, şehirlerin engelli dostu bildirisi yetersiz olduğu ortaya çıkmaktadır. Batman nüfusunda % 2,91 engelli birey mevcuttur. Batman şehri bu engelli miktarı ile Türkiye’de 18. sırada yer alırken, engelli dostu şehir tertibinde ise 7. sırada olması dikkat çekmektedir. İlde engelli vatandaşların hayatını kolaylaştırmaya yönelik kamu ve özel kurum ve kuruluşların yaptığı çalışmalar ile Batman halkının engelli bireylerle sağlıklı iletişimi ve onlara yardımcı olmaları raporda ortaya çıkan sonucun tezahürüdür.

Batman ilinde Engelsiz Hayat Hizmeti, Rehabilitasyon Aile Danışma Merkezi; 2011 senesinde hizmete açılmıştır. Merkez, toplam 60 engelli kadın bireyin hizmetini sağlayacak kapasiteli olup, 11 zihinsel, 48 ruhsal engelli olmak üzere 60 kadına hizmet sunmaktadır. Devlet Personel Başkanlığı 2018 bilgilerine göre Batman’da kamu kurum ve kuruluşlarında 365 engelli memur çalıştırılmaktadır (Devlet Personel Başkanlığı, 2018).

Batman’da 7 özel eğitim aplikasyon mektebinde, 448 talebe tahsiline devam etmektedir. Özel işletme tarafından işletilen 51 özel Rehabilitasyon uygulama yerinde toplam 5 bin 474 talebe iyileştirme eğitimi almaktadır. Engelli çalıştırma miktarında Türkiye ortalamasının gerisinde kalan Batman özellikle 2022-2023 senesinde bu durumun üzerinde durulması sonucu, ortaya konulan yeni planlama ve faaliyetlerle büyük bir atılım yaparak, Türkiye’de ilk sıraya yerleşmiştir (T.C. Batman Valiliği, 2022).

6.3.6. Batman ilinde basın-yayın hayatı ve eğitimle ilgili yayınlanan dergiler

Batman ilinde mahalli basın tarihi 1960’lı senelere istinat eder. Batman aşağı yukarı 60 yıllık bir basın mazisine maliktir. Önceleri bir iki gazete ile basın yayın hayatına girilmiş haftalık ve aylık yayınları olan gazeteler çıkarılmış ancak zamanla kentin nüfus, ekonomik ve sosyal yönden ilerlemesi ile beraber mahalli basında da iyileştirme ve ilerlemeler olmuş ve bunun neticesinde çok miktarda gazete, radyo ve televizyon açılmıştır. Demokrasinin olmazsa olmazı konumunda olan yerel basın insanların hem sesi hem de haber alma menşeidir. Batman’da özellikle yazılı ve yerel basının toplum nazarında etkisi çok kuvvetli bir yapıya sahiptir. Batman ilinde faaliyet gösteren basın yayın organları 4 büyük cemiyete bağlı olarak çalışmaktadır. Bunlar: Batman Gazeteciler

ve Yayıncılar Cemiyeti, Mezopotamya Havzası Gazeteciler Cemiyeti, Batman Gazeteciler Derneği ve Batman Çalışan Gazeteciler Derneği olmak üzere, faaliyet gösteren basın yayın dernekleridir (Ekinci, 2015, s. 12).

Batman’da basın ve yayın hayatının ilerlemesi ilkin matbaacılık işi ile yapılmıştır. Batman’da 1958 tarihinde yayınlanan ilk gazete Batmanın Sesi Gazetesidir. Gazetenin maliki Nihat Emrak, başyazarı ise Mukdim Sümer’dir. Şehrin yerel basın yaşamında bu ilk gazete tecrübesinden sonra, şehrin basın yayın hayatı kapsamında çıkarılan ikinci gazetesi de Haluk Yargıcı tarafından 29 Ekim 1959 senesinde, Raman Postası Gazetesi ismiyle yayınlanmıştır. Daha sonra el değiştiren gazeteyi, 1976 tarihinde Batman’ın Sesi Gazetesinin sahibi Nihat Emrak devralarak yayın hayatını devam ettirmiştir.

Batman’ın basın yayın yaşamının başka bir gazetesi ise 1963 senesinde yayın hayatına başlayan ve Nazım Sökmen’in çıkardığı Batman Gazetesidir. Batman Gazetesi Batman’ın yerel basın alanında yayınlanan üçüncü gazetesi olup, 1969 senesinde gazetenin yeni sahibi Nizamettin İzgi olmuştur. Bu iki gazetenin ardından 1975-1984 tarihleri arasında Enver Arslan tarafından çıkarılan gazeteler ise Yeni Zaman Gazetesi, 1975-1978, Batman Doğu Gazetesi, 1978-1980, Ancak Batman yerel basınına damgayı vuran olay, 1984 yılında çıkarılan ilk günlük gazete olan Batman Çağdaş Gazetesinin basın yayın hayatına başlamasıdır. Günümüzde ise Çağdaş’ın genel yayım yönetmenliğini Barış Arslan yapmaktadır. İldeki yerel basın hayatı 19 Haziran 1989 tarihinde M. Kemal Çelik tarafından çıkarılan Batman Postası Gazetesi ile toplumun sesi olmaya devam etmektedir (Ekinci, 2015, s. 63).

İl merkezinde 16 tane günlük, 5 tane haftalık, ilçelerde ise 4 tane haftalık olmak üzere toplam 25 tane yerel gazete mevcuttur (Batman İl Yıllığı, 2019)

Tablo 6. 47. Batman’da yayınlanan yerel gazeteler

	Gazete adı	Süresi
1	Batman Gazetesi	Günlük
2	Çağdaş Gazetesi	Günlük
3	Batman Son Söz Gazetesi	Günlük
4	Medya Gazetesi	Günlük
5	Batman Yön Gazetesi	Günlük
6	Batman Rehber Gazetesi	Günlük
7	Express Gazetesi	Günlük
8	Gap Gazetesi	Günlük

sunan Yüksel TV. ve İnternet TV. İsimli kanallar yayın hayatını devam ettirmektedir (Ekinci, 2015, s. 164).

Batman ilinde yazın hayatına yönelik de birçok dergi çıkarılmıştır. Eğitimle alakalı yayımlanan ilk dergi (Batman Milli Eğitim Dergisi, 1992). 24 Kasım 1992 tarih ve Yıl:1 Sayı:1 ile yayım hayatına başlamıştır. Kalem yar, Genç Nazar ve 81 Çalıkuşu Batman dergileri ise Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğünün katkı ve çabalarıyla eğitim alanıyla alakalı çıkarılan ve yayım hayatını sürdüren dergilerdir. “81 Çalıkuşu Batman” Dergisi İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından iki aylık periyotlar halinde bir e-dergi olarak çıkarılmaktadır.

Batman’da vazifeli olan muallimlerin yazılarından oluşan (Kalemyar Kültür ve Sanat Dergisi. Yıl:3, Sayı: 5, 2023). Şiirden, öyküye, denemeden, makaleye, eğitimden, sinemaya, söyleyişten, eleştiriye birçok alanla ilgili yazılardan terekküp etmektedir. Kalemyar Kültür ve Sanat Dergisi Yıl:1 Sayı:1 – 2021 tarihli ilk sayısı ile yayım hayatına başlamış ve Kalemyar, Kültür ve Sanat Dergisi Yıl:3 Sayı:5 – 2023 tarihli son sayısı ile yayım hayatına katkı sunmaya devam etmektedir. (Genç Nazar, 2019). Edebiyat, Kültür ve Sanat Dergisi Yıl:1 Sayı:1- 2019 sayısı ile yayım yaşamına başlamış Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü bünyesinde çıkarılan ve yayımını devam ettiren bir başka dergidir.

Batman ilinde çıkarılan başka bir dergide “Batman Akademi Dergisi”dir. (Batman Akademi Dergisi, 2019). Tarihli ilk sayısı ile yayım hayatına başlamıştır. Bu dergi 30 Aralık ve 30 Haziran tarihlerinde senede iki sayı olarak Batman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi katkılarıyla yayımlanan bir akademik dergidir. Derginin, uluslar arası arenada bilinmesi ve tanınması sağlayan durum, derginin 01.01.2022 tarihinden itibaren Uluslararası Alan İndeksi olan EBSCO tarafından taranmakta olmasıdır. (Dergipark, 2012).

Yine, Batman Üniversitesi Rektörü, Prof. Dr. İdris Demir ve ekibi tarafından 2021 tarihinde “Almanak” dergisi çıkarılmaya başlanmıştır. Derginin içeriği daha çok Batman Üniversitesin de yapılan çalışmaları konu edinen senede bir çıkarılan dergidir (Demir, 2021, s. 48). Batman Üniversitesi tarafından çıkarılan bir başka dergide “Yaşam Bilimleri Dergisi” 2012 senesi ocak ayından itibaren sistemli ve düzenli olarak yayımlanan uluslar arası hakemli bir dergidir. Dergi senede iki sayı, her sayı da Fen Bilimleri ve Sosyal Bilimler olmak üzere iki cilt suretinde çıkarılmaktadır. Dergideki makalelerin yazım dilinin zenginliği; Türkçe, İngilizce, Almanca veya Fransızca olması derginin okur sayısını ve önemini artırmaktadır (Dergipark, 2012).

6.3.7. Batman’da eğitime gönül verenler ve eserleri

Ebu-i Lutf Haskefi; 854 yılında Hasankeyf’te doğdu. Şafii mezhebi âlimlerindendir. İsmi Muhammed Ali b. Mansur b. Zeynelarap el- Haskefi el- Makdesi’dir. Çok iyilik ve lütuf sahibi bir zevat olduğu için Ebu-i Lutf müsemması ile meşhur olmuştur. Fars-Arap Edebiyatı ve şiir alanında ileri düzeyde maarif sahibi oldu. 1455 tarihinde Kudüs’te vefat etmiştir (Zengin, 2005, s. 69).

Mehmet Hilmi Efendi; Duyun-u umumiye komiseri el- Hac Osman Ağa’nın oğlu olup, 1287 senesinde Batman’ın Sason kazasında dünyaya gelmiştir. İlçenin önceki kaza merkezi olan Hazo kasabasında ilk mektebini bitirip Siirt’e gitmiştir. Oradaki meşhur Hacı Mehmet Ağa ve Müftizadelerin Salihyye Medreselerinde tahsilini tamamlayıp 1911 tarihinde Sason kazası Müftüsü olarak atanmış, Bu görevini ifa ederken 1916 senesinde dünyadan göç eylemiştir (Zengin, 2005, s. 69).

Mahmut Baksi; 1944 senesinde Batman’ın Kozluk Kazası’nın Suphi köyünde dünyaya geldi. Diyarbakır Dicle Öğretmen Okulu’ndaki öğrenimini tamamlayamadan okulu terk etmek zorunda kaldı. 1967 senesinde Batman Gazetesi’nde köşe yazarlığı yapmaya başlamıştır. Daha sonraları ise yurtdışına İsveç’e gider ve burada çalışmalarına devam eder. En meşhur yapıtları; ilk romanı Mezra Botan, Helin ve son romanı Serhildana Mala Eliye Unis” dir.

A. Vahap Akbaş; 1954 senesinde, Batma’nın Yakıtlı köyünde dünyaya gelen şair ve yazar A.Vahap Akbaş, yazın hayatına Mehmet Çınarlı’nın sahibi olduğu Hisar dergisinde yayınlanan “Ey Çerh-i Sitem” isimli hikâyesiyle giriş yapmıştır. A.Vahap Akbaş’ın kişiliğinin oluşumunda dedesinin tesiri büyük olmuştur. Çocukluğunda dedesinin okuduğu bostan, Gülistan Şehname’den, Bin Bir Gece Masalları’ndan, öyküler dinlemiş olan Akbaş, eski şark kültürünün ve eski Yunan felsefecilerinin isimlerini ve felsefi düşüncelerini çocukluk zamanında öğrenmiştir (Çetin, 2020, s. 55). Evvel de şiir olmak üzere, roman, deneme, öykü, çocuk kitapları, antoloji-derleme, sadeleştirme ve kaynak ders kitapları çeşidinde yapıtlar ortaya koymuştur.

Sanat ve Eğitim Vakfın müessisleri arasında bulunan müellif, Türk Edebiyatı, Maverâ, İslami Edebiyat, Düş Çınarı ve Ümran (Azlal, 2015, s. 58-59). Tarzı İslami duyarlılığa dikkat eden yayın kuruluşlarında, şiir ve yazılarını çıkarmaya çalışmıştır. Birinci şiiri Efgan, birinci masalı, Bir Demet Masal, birinci romanı, Alevler ve Güller müellifin en mühim romanlarındandır. Yine ilk denemesi Göge Çizilmiş Resimler’ dir. Yazar bütün şiirlerini “İnşirah” adlı kitapta derlemiştir.

Prof. Dr. İdris Demir; 1976 senesinde Batman’da dünyaya geldi. İlköğrenimini Batman Atatürk İlkokulu’nda; orta ve lise tahsilini ise Diyarbakır Anadolu Lisesi’nde yaptı. Gazi Üniversitesi İngilizce Öğretmenliği Bölümünden 1999 senesinde mezun oldu. Ortadoğu Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında tamamladığı yüksek lisans eğitiminin akabinde, University of Dundee Enerji, Petrol, Maden Hukuku ve Politikası Merkezi’nde ikinci yüksek lisansını yaptı. 2007 senesinde Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı’nda doktorasını bitirdi. 2014 senesinde doçent, 2019 senesinde profesör sıfatını kazandı. Halen Batman Üniversitesi Rektörlüğü görevini ifa eden Demir’in Ulusal ve uluslararası yayınevi ve hakemli dergilerde çıkarılan çok miktarda makalesi ve yapıtı yer almaktadır. Batman Dün Bugün Yarın, Nehir Millet ve Aydın Menderes, “Batman Vizyon-2030 Arama Konferansı” kitapları ile birlikte çok miktarda araştırma ve inceleme yazısı kaleme almıştır.

Ahmet Güneştekin; 1966 senesinde Batman’da dünyaya geldi. Küçük yaşlarda resim yapmaya meraklı olan sanatçı, 5 yaşından beri resim etkinliği yapmıştır. 16 yaşına girdiğinde ilk kişisel resim sergisini bitirdiği, Batman Lisesi’nin kütüphanesinde sergiledi. Ressamın, 1997-2003 tarihlerinde Türkiye’nin birçok şehrinde yaptığı alan faaliyetleri TRT için çekimi yapılan Güneşin İzinde (2005) isimli sanat düşünceli belgesel filmlerine menşee teşkil etmiştir. Ayrıca Atatürk Kültür Merkez’inde açılan “Karanlıktan Sonraki Renkler” isimli birinci bireysel sergisi renklerin ve masalların yapıtları üstündeki işaretlerini belirtir.

Uluslararası platformdaki seyahati, tanınması ve iştiharı ise İstanbul Karaköy Antrepo 3’te 2012 senesinde yapılan “Yüzleşme” adlı sergisi ile meydana gelmiştir. Bugüne değin gerçekleştirdiği birçok projeye çocukları dâhil etmiş ve çocuklarla resim çalışması yapmıştır.

Görsel 6. 6. (a)

Görsel 6. 7. (b)

Görsel 6. 8. (c) Ahmet Güneştekin resim arşivinden alınmıştır (a.b.c).

Necat Nasıroğlu; 1940 senesinde Batman’da dünyaya geldi. Toplumun daha ileri seviyeye çıkmasının ancak eğitim ve okumakla olacağını idrak eden hayırsever iş adamı Necat Nasıroğlu, eğitim yatırımlarına büyük önem verirdi. Bu sebeple Batman’da Milli Eğitim Bakanlığına bağışladığı kendi adı verilen 18 derslikli Necat Nasıroğlu İlkokulunu ve şirketinin adı verilen 24 derslikli Fernas Ortaokulunu Batman eğitimine kazandırdı. Ayrıca Batman Üniversitesinin Batı Raman yerleşkesin de yer alan toplam 17 bin 137 metrekare kapalı alana sahip 7 adet bölümden oluşan Batman Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesini yaptırdı.

2007 senesinde Necat Nasıroğlu Eğitim ve Kültür Vakfını kurdu. Vakıf, kültür, eğitim, spor ve sanat alanlarında birçok çalışmaya destek vermeye devam etmektedir. Ayrıca binlerce talebeye karşılıksız eğitim bursu olanağı da sağlamaktadır. Batman’a her alanda yatırım yapan Batman sevdalısı hayırhah iş insanı, 9 Ocak 2018 tarihinde vefat etmiştir.

Prof. Dr. Şemsettin Dursun; 1959 senesinde Siirt ili, Kurtalan ilçesinde dünyaya geldi. Orta ve Lise öğrenimini Batman ilinde yaptı. 1985 senesinde Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Matematik Bölümünden bölüm birinci olarak mezun olmuştur. 1986 senesinde Dicle Üniversitesi Siirt Eğitim Fakültesi Matematik Öğretim Görevlisi olarak çalışmaya başladı. Fen Bilimleri Enstitüsü’nde “Fourier Serileri ve Bazı Uygulamaları” isimli savı ile yüksek lisans, “Sonsuz Matrisler Yardımıyla Tanımlanmış Nonarchmedean Dizi Uzayları ve Matris Dönüşümleri” isimli savı ile doktorasını yaptı. Bilahare Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesinde Yrd. Doç. Dr. olarak görev aldı. 2011 senesinin ocak ayında Doçent unvanı aldı. 2011 senesinin haziran ayında Batman Üniversitesin de Öğretim Üyesi olarak çalışmaya başladı. 8 Haziran 2016 senesinde Batman Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ekonometri Bölümü Yöneylem Anabilim Dalına Profesör olarak kabul edildi.

Emanet ve Ehliyet, Ben İdraki ve Akıl, Dua, Hayata Bakış Açımız, Kibir ve Tevazu, Zaman Tasavvurumuz, Seçme ve Seçilme, Aidiet Duygusu Akademisyen yazarın yazı ve makalelerinden bir kısmıdır (Batman Üniversitesi, 2023).

Prof. Dr. Zeki Argunhan; 1966 senesinde Batman'ın Sason Kazası'nda dünyaya geldi. 1987 senesinde Orta Doğu Teknik Üniversitesi Gaziantep Yerleşkesi Mühendislik Fakültesi, Makine Mühendisliği Departmanından mezun oldu. Bitlis Eren Üniversitesinde Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dekanı olarak çalışan Prof. Dr. Zeki Argunhan, halen rektör yardımcılığı görevine devam etmektedir. Araştırmacı Akademisyenin birçok konuda makale ve yazıları mevcuttur (Batman Üniversitesi, 2023),

Doç. Dr. Davut Okçu; 1955 senesinde Batman'ın Gercüş Kazası'nda dünyaya geldi. Ankara İlahiyat Fakültesini bitirdi. Yüksek Lisansını Van Yüzüncü Yıl Üniversitesinde, Doktorasını Harran Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde tamamladı. Daha sonra Siirt İl Milli Eğitim Müdürlüğü görevinde çalıştı. Siirt Eğitim Fakültesinde Öğretim Üyesi olarak çalıştı. 2015 Mart tarihinden itibaren ise Batman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesinde Öğretim Üyesi olarak Görev yapmaktadır.

Akademisyen yazarın, İslam Hukukunda Eğitim ve Öğretim Hakkı, Yezidiler ve Yezidilik, Karakter ve Değerler Eğitimi ismiyle üç kitabı bulunmaktadır.

Arif Aslan; 1960 senesinde Diyarbakır'ın Bismil Kazası'nda dünyaya geldi. Ortaöğrenimini Batman Lisesi'nde tamamladı. Batman Doğuş ve Yeni Zaman Gazetelerinde gazetecilik görevi yaptı. 1984 senesinde çıkarılan, Batman Çağdaş Gazetesinde Yazı İşleri Müdürlüğü görevini üstlendi halen bu görevi sürdürmektedir. En yaygın yapıtları Redür ile Uzak Yol'dur.

Selim Temo; 1972 senesinde Batman'ın Merina köyünde dünyaya geldi. İlkokulu köyünde ortaöğretimini Batman'da bitirdi. 2000 senesinde Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Sosyal Antropoloji ve Etnoloji Bölümünü bitirdi. Yüksek Lisansını “Cemal Süreya Şiirinde Bedenin Yazınsallaşması” başlığıyla Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı. “Türk Şiirinde Taşra” tezi ile doktorasını tamamladı. 2009 senesinde Mardin Artuklu Üniversitesi'nde Yardımcı Doçent Doktor olarak çalıştı. O Deniz ve İntihar (Oyun), Ah! Tamara (Şiir), Çiftlere Cinayet Dersleri (Roman), Sere Şeve Çirokek (Çocuk masalları), yapıtlarından bir kısmıdır (Ekinci, 2015, s. 72).

Behçet Yani; 1979 senesinde Batman'ın Gercüş İlçesinin Düzmeşe Köyü'nde doğan Yani, Dicle Üniversitesi Siirt Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği bölümünü

bitirdi. Batman’da birçok okulda görev yapan yazar, sınıf öğretmeni olarak çalışmaya devam etmektedir. Şiir, roman ve deneme türlerinde yapıtları olan yazarın yazın hayatının birinci şiir kitabı 2000’li yıllarda kaleme aldığı “Sana İstemediğin Güllerden Birini Gönderiyorum” yapıtıdır. 2017 yılında, Elma Isırığı, roman dalında, Gülmek Bedava, fıkra alanındaki yapıtlarıdır.

Yavuz Ekinci; 1979 senesinde Batman’da dünyaya geldi. Siirt Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği bölümünü bitirdi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde Türk Dili ve Edebiyatı sahasında Yüksek Lisans çalışmasına devam etmektedir. Halen İstanbul’da bir mektepte muallimlik mesleğini ifa etmektedir.

Meyaser’in Uçuşu, Sırtımdaki Ölüler, Bana İsmail Deyin, Tene Yazılan Ayetler, Bir Dersim Hikâyesi, Cennetin Kayıp Toprakları, Rüyası Bölünenler, Günün Birinde, Amar ve Sara, Peygamberin Endişesi, Ravan Bir At Masalı, Eğitimci yazarın yapıtlarıdır.

Faysal Soysal; 1979 senesinde Batman’da dünyaya geldi. Eğitimci yazarın gençlik döneminde şiir merakı ortaya çıktı. Yazarın şiire ilgisi çok ileri derecedeydi. Şöyle ki 2000 senesinde, şiir ve sinema ile daha yakından ilgilenmek için Tıp Fakültesini 2.sınıfta iken yarıda bıraktı. Daha sonra ise 2003 senesinde İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesini bitirdi. Sinema sektöründe, 2003-2007 tarihlerinde Tahran Sanat Üniversitesi’nde sinema yönetmenliği görevi yaparken aynı yıllarda Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi’nde Yeni Türk Edebiyatı bölümünde Yüksek Lisansını tamamladı. İran’ın başkenti, Tahran’daki eğitim sürecinde ise festivallerde gösterime giren 4 tane kısa film çekmiştir.

Üç Yol Sinema Filmi, Umut Apartmanı TV Filmi, Ceviz Ağacı, Filistin, Yeryüzü Doktorları Belgeseli, Şarkılar Değişti Önce, Kayıp Zamanlar, Yeryüzü Hikâyeleri, Srebrenitsa Anneleri, Bir Ölünün Defteri yazarın şiir, sinema, belgesel ve film dalındaki yapıtlarıdır

Şefik Sevim; 1964 senesinde Batman’da dünyaya geldi. Samsun 19 Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesini bitirdi. Eğitim, din ve modernizm sahalarında müelliflik yapan Sevim’in Çocuk Eğitimi ve Aile, İlm-i Halimiz ve Kırık Ayna kitapları bilinen yapıtlarıdır.

Nihat Ekinci; 1966 senesinde Batman’ın Kozluk kazasında dünyaya geldi. Yüksek öğrenimini İstanbul Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu Radyo Televizyon bölümünde yaptı. Batman Çağdaş Gazetesi ve Hürbakiş haber sitesinde köşe yazarlığı işini yürütmektedir. 2011 tarihinde yazdığı, Petrolün kenti Batman, Batman Basın Tarihi

ve 2012 tarihinde kaleme aldığı, Batmanda Derin Cinayetler kitaplarından bazılarıdır. Yazar, her üç kitabında da doğum büyüdüğü şehir ile alakalı konulara yer vermiştir.

7. BATMAN İLİNDE YÜKSEK ÖĞRETİM VE BATMAN ÜNİVERSİTESİ

7.1. Batman Üniversitesi Kurulmadan Önce Batman’da Yükseköğretim

Batman Teknik Eğitim Fakültesi ve Meslek Yüksekokulu, 1975-1976 eğitim öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde kurulmuştur. 1982 yılında ise Diyarbakır Dicle Üniversitesine bağlanmıştır. Batman Üniversitesi'nin kurulmasının ardından yüksekokulun kütüphanesi, üniversitenin ilk yerleşkesinde hizmet vermeye başlamıştır. 2013 yılında tamamlanan Batı Raman Kampusu’na taşınan kütüphane, burada öğrencilere daha iyi hizmet verebilmek için genişletilmiş ve güncel kaynaklarla donatılmıştır. (Batman İl Yıllığı 2019)

2019 senesinde Meslek Yüksek Okulu Batman Üniversitesi Rektörlüğünün tavsiyesi ile Yüksek Öğretim Teşekkülü’nce Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu ve Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu diye ikiye ayrılmıştır. Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu, 1975 tarihinden şimdiye kadar eğitim faaliyetlerinde bulunarak çok

sayıda talebe mezun etmiş ve haledde mezun etmeye devam etmektedir. (Batman Üniversitesi, 2023).

7.2. Batman Üniversitesi

7.2.1. Batman Üniversitesinin kurulması

2007 yılına kadar Dicle Üniversitesi'ne bağlı bir birim olarak faaliyet gösteren Batman Üniversitesi, 2007 yılında kabul edilen 2809 sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanunu'ndaki değişiklikle bağımsız bir üniversite olmuştur. Bu yasal düzenlemeyle Batman'da yükseköğretim hizmetleri güçlenmiş ve bölgeye önemli bir katkı sağlanmıştır (Batman Üniversitesi, 2023).

Batman Meslek Yüksekokulu, 2007 yılında Batman Üniversitesine çevrilmiş ve İnönü Üniversitesi Rektörü tarafından tedviren idare edilmiştir. Bilahare, 9 Eylül 2008 tarihi itibarıyla Prof. Dr. Abdüsselam Uluçam'ın müessisi olduğu üniversiteye Rektör olarak atanmasıyla öz idaresine sahip olmuştur. Prof. Dr. Abdüsselem Uluçam'dan sonra Prof. Dr. Aydın Durmuş ve şimdi ise Prof. Dr. İdris Demir Rektörlük vazifesini ifa etmektedir (Batman Üniversitesi, 2023).

Batman Üniversitesi; aşağı yukarı 50 dönümlük alana sahip, şehir merkezindeki merkez yerleşkesi ile şehrin güneybatı yönünde bulunan Kuyubaşı Köyü'ndeki 7.353 dönüme sahip, Batı Raman yerleşkesi ile Kozluk, Sason ve Hasankeyf'te bulunan Meslek Yüksekokulları yerleşkesinden meydana gelmektedir.

2007 senesinde teşekkül olunan Batman Üniversitesi 15,862 öğrenci, 537 akademik, 364 idari personel, 10 Fakülte, 7 Meslek Yüksekokulu, 2 Yüksekokul, 1 Enstitü, 18 Araştırma ve Uygulama Merkezi ile eğitim-öğretim çalışmalarını sürdürmektedir (Batman Üniversitesi, 2023).

7.2.2. Fakülteler

"Batman Üniversitesi, kuruluşunda temel olarak Fen Edebiyat Fakültesi ve Mühendislik Mimarlık Fakültesi olmak üzere iki fakülteyle yola çıkmıştır. Daha sonra, Dicle Üniversitesine bağlı olan Teknik Eğitim Fakültesi, Meslek Yüksekokulu ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, üniversitenin akademik yapısını zenginleştirmek amacıyla Batman Üniversitesine dâhil edilmiştir. Ayrıca, yine Dicle Üniversitesinden

devralınan Sosyal Bilimler Enstitüsü ve Fen Bilimleri Enstitüsü ile üniversitenin lisansüstü eğitim faaliyetleri desteklenmiştir." Bundan sonraki dönemde yeni fakülte ve yüksekokullar teşekkül ettirilerek, üniversite çatısı altında eğitim öğretim faaliyetlerinde bulunmaktadır (Demir & Aydın, 2022, s. 10).

Batman Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi; İlk olarak Dicle Üniversitesi Rektörlüğüne bağlı olarak Batman ilinde Teknik Eğitim Fakültesi kurulması; Milli Eğitim Bakanlığı'nın 12.09.1997 tarihli ve 23871 sayılı yazısı üzerine, 28.03.1983 tarihli ve 2809 sayılı Kanunun Ek 30'uncu maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 12.09.1997 tarihinde kurulmuştur. Cumhuriyet Arşivi (BCA).

Öğrenim süresi 4 yıl olan fakülte, 13.11.2009 tarih ile 27405 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Bakanlar Kurulu Kararıyla bağımsız olarak teşekkül olmuştur. Fakülte Eğitim Bilimleri, Elektrik Eğitimi ve Makine Eğitimi bölümleri olmak üzere eğitim öğretim faaliyetlerini sürdürmektedir.

Batman Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi; 3940 karar sayılı Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin 01.05.2022 tarihli ve 31471 sayılı Resmi Gazete'de neşredilip çıkarılması ile teşekkül olmuştur. Henüz dekanı olmayan Diş Hekimi Fakültesi Dekanlığına Rektör Prof. Dr. İdris Demir Vekâlet etmektedir. Fakültede Klinik İlimler ve Temel İlimler Bölümü olmak üzere iki ana sahada eğitim sunulması planlanmaktadır (Demir, 2021, s. 23).

Fen Edebiyat Fakültesi; 17 Mayıs 2007 tarihinde 5662 Sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Yasasında ve Yükseköğretim Kurumları Öğretim Elemanlarının Kadroları Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye İlave Edilmiş Cetvellerde düzenleme yapılmasına Dair Yasanın 93. maddesi işlettirilerek teşekkül olmuştur. Fakültede, Fizik, Biyoloji, Kimya, Matematik, İstatistik, Türk Dili ve Edebiyatı, Psikoloji, Tarih, Coğrafya, Batı Dilleri ve Edebiyatları, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümleri ile eğitim öğretim hizmeti verilmeye devam etmektedir.

Batman Üniversitesi Rektörlüğü'nün tavsiyesi ile 22.07.2009 tarihli Yükseköğretim Yürütme Kurulu toplantısı ve 2547 sayılı Kanun'un 2880 sayılı Yasa ile farklı 7/d-2 bendi gereğince, Fakültede Kültür Mallarını Koruma ve Onarım Bölümü ile Sosyoloji Bölümünün teşekkülü uygun görülmüştür. Üstelik 2012 senesinde de Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümleri teşekkül olunmuştur. Fakülte de halen Fizik, Kimya, Biyoloji, Matematik, Tarih, Sanat Tarihi, Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım, Türk Dili ve

Edebiyatı, Sosyoloji, Arkeoloji ve İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümleri olmak üzere 11 bölümde eğitim-öğretim faaliyetleri devam etmektedir (Batman Üniversitesi, 2023).

Turizm Fakültesi, Turizm Sektörü, Gastronomi ve Mutfak Sanatları, Turizm Rehberliği Bölümü ve Rekreasyon Yönetimi Bölümleri 2021 teşekkül olmuştur. Üniversitenin, 2014-2015 eğitim öğretim yılı Turizm İşletmeciliği Lisans Programına talebe kaydı yapılmış ve halen tahsil çalışmaları devam etmektedir.

Üniversitenin, Mühendislik Mimarlık Fakültesi ise 17 Mayıs 2007 tarihinde teşekkül olmuştur. Fakülte bünyesinde, Bilgisayar Mühendisliği, Elektrik-Elektronik Mühendisliği, Jeoloji Mühendisliği, Makine Mühendisliği, İnşaat Mühendisliği, Petrol ve Doğalgaz Mühendisliği ve Mimarlık bölümleri yer almaktadır. Fakülte 2008-2009 eğitim-öğretim devrinde Makine Mühendisliği Bölümüne talebe kaydıyla fiilen eğitim-öğretime başlamıştır (Batman Üniversitesi, 2023).

Üniversite bünyesinde, Eğitim süresi 4 sene olan Teknoloji Fakültesi, 13.11.2009 tarih ile 27405 sayılı Resmi Gazete’de neşredilen Bakanlar Kurulu Kararıyla Teşekkül etmiştir. Fakülte bünyesinde; Enerji Sistemleri Mühendisliği, Otomotiv Mühendisliği, Elektronik ve Haberleşme Mühendisliği Bölümleri ile eğitim öğretim faaliyetleri sürdürülmektedir.

Üniversitenin, Sağlık Bilimleri Fakültesi; 28.07.2010 tarihli 2010/778 sayılı bakanlar Kurulu onayı ile 22.08.2010 tarih ve 27680 sayılı Resmi Gazete’de neşredilen kararına istinaden yüksekokul; 28 Haziran 2021 tarihli ve 4180 sayılı Cumhurbaşkanı kararı ile Sağlık Bilimleri Fakültesine çevrilmiştir. Fakülte, içerisinde bulunan Hemşirelik Bölümüne 2013-2014 öğretim yılında, 2020-2021 tarihli Sağlık Yönetimi Bölümüne ise ilk defa öğretim süreleri normal olacak surette talebe alımı yapılmıştır. Eğitim öğretim süresi 4 yıl olan Teknik Eğitim Fakültesi 13.11.2009 tarih ile 27405 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Bakanlar Kurulu onayı ile teşkil olunmuştur.

Üniversitenin, İslami İlimler Fakültesi; Üniversite’nin ana ünitelerinden biri olan İslami İlimler Fakültesi, Milli eğitim Bakanlığının 21.06.2013 tarihli ve 1469638 sayılı yazısına istinaden, 28.03.1983 tarihli ve 2809 sayılı Yasanın 30. Maddesi ilave yapılarak Bakanlar Kurulunca 02.07.2013 tarihinde eğitime başlamıştır. Fakülte bünyesinde Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, Temel İslam Bilimleri Bölümü yer almaktadır (Batman Üniversitesi, 2023).

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi; Batman Üniversitesi Rektörlüğü’nün tavsiyesi mütedair olmak üzere Yükseköğretim Kurulu’nun 17.12.2010 tarihli toplantısında kabul edilen onay ile teşekkül etmiştir. Fakülte bünyesinde İktisat, İşletme,

Uluslararası İlişkiler, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümleri mevcuttur. İşletme Bölümü 2013-2014 eğitim öğretim senesinde, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü 2015-2016 eğitim öğretim senesinde, İktisat bölümü 2016-2017 eğitim öğretim senesinde, Uluslararası İlişkiler Bölümü 2018-2019 eğitim öğretim senesinde, eğitim faaliyetlerine başlamıştır.

Güzel Sanatlar Fakültesi; Bakanlar Kurulu'nun 01.02.2010 tarih ve 2010/103 sayılı onayı ile 26.02.2010 tarihli ve 27505 sayılı Resmi Gazete'de neşredilerek teşekkül olunmuştur. Fakülte bünyesinde Sinema ve Televizyon, Resim, Müzik, Seramik Grafik, Heykel ve Geleneksel Türk El Sanatları Bölümleri mevcuttur. Heykel bölümü hariç diğer bölümler fakülte eğitim öğretime başladığında, Heykel Bölümü ise 2014 tarihinde teşekkül edilmiştir (Batman Üniversitesi, 2023).

7.2.3. Yüksekokullar

Batman Üniversitesi bünyesindeki Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, 24 Mayıs 2012 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla kurulmuş ve 13 Haziran 2012 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak faaliyete geçmiştir. Yüksekokulda Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği, Antrenörlük Eğitimi ve Spor Yöneticiliği bölümleri bulunmaktadır. Şu an itibarıyla yüksekokulda lisans ve lisansüstü programlarda toplam 773 öğrenci eğitim görmektedir. Bu öğrencilerden 727'si lisans, 46'sı ise lisansüstü öğrencisidir.

Yabancı Diller Yüksek Okulu T.C. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığının 22.04.2014 tarih ve 24739 sayılı mutabık kararı ile Bakanlar Kurulu'nca 16.02.2015 tarihinde teşekkül olmuştur. Yüksekokul bünyesinde Yabancı Diller Bölümü, İngilizce Mütercim-Tercümanlık Bölümü, Arapça Mütercim-Tercümanlık olmak üzere 3 bölümde eğitim çalışmaları yapılmaktadır. Yüksekokul Fen Edebiyat Fakültesi Binasında 2016-2017 eğitim öğretim senesinin ikinci dönemi yani bahar döneminde açılmış ve 9 akademisyen, 2 idari personel ile faaliyetlerini sürdürmektedir (Batman Üniversitesi, 2023).

7.2.4. Meslek Yüksekokulları

Batman Meslek Yüksek Okulu, 1975 senesinde Milli Eğitim Bakanlığı Örgün Eğitim Dairesi Başkanlığı'na tabi olarak teşekkül etmiştir. Yüksekokul, 1982 senesinde 41 sayılı Yasa Hükmünde Kararname ile Dicle Üniversitesi'ne tabi olarak eğitim faaliyetlerine devam etmiştir. Daha sonra Batman Meslek Yüksekokulu 8 Mayıs 2007 tarihinde teşekkül olunan, Batman Üniversitesine Meslek Yüksekokulu olarak bağlanmış ve 2019 senesine değin, Meslek Yüksekokulu olarak eğitim öğretim çalışmalarına devam etmiştir. 2019 tarihinde Meslek Yüksekokulu Batman Üniversitesi Rektörlüğünün tavsiyesiyle Yüksek Öğretim Kurumu onayı ile Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu ve Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu ikiye ayrılmıştır. Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu 1975 senesinden günümüze kadar öğretimine kesintisiz devam ederek binlerce mezun vermiş ve vermeye devam etmektedir.

Batman Üniversitesi Batı Raman Yerleşkesi'nde bulunan Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, bünyesindeki Büro Hizmetleri ve Sekreterlik, Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri, Finans, Bankacılık ve Sigortacılık, Muhasebe ve Vergi, Mülkiyet Koruma ve Güvenlik, Pazarlama ve Reklamcılık bölümleriyle öğrencilere eğitim vermektedir. Yüksekokulda otuz iki akademisyen ve altı idari personel görev yapmaktadır. Bölümlerdeki güncel program bilgileri için üniversitenin resmi web sitesi (www.batman.edu.tr) ziyaret edilebilir.

Dicle Üniversitesi yapısında Batman Meslek Yüksekokulu olarak eğitim öğretime açılmış olan 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu'nun 2880 sayılı yasayla değişik 7/d-2 maddesine istinaden 2019 tarihinde Teknik Bilimler MYO ve Sosyal Bilimler MYO olarak iki farklı kuruluşa ayrılarak; Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulumuz eğitim öğretim faaliyetlerine devam etmektedir. Meslek Yüksekokulu'nun yapısında şu bölümler bulunmaktadır. Elektrik ve Enerji, Gıda İşleme, İnşaat, Kimya ve Kimyasal İşleme Teknolojileri, Motorlu Araçlar ve Ulaştırma Teknolojileri, Makine ve Metal Teknolojileri, Tekstil, Giyim, Ayakkabı, Deri, Bilgisayar Teknolojileri, Bitkisel ve Hayvansal Üretim, El Sanatları, Madencilik ve Maden Çıkarma Teknolojisi, Elektronik ve Otomasyon, Veterinerlik ve Tasarımdır.

Dicle Üniversitesine tabi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu, 1993-1994 öğretim senesinde tahsil müddeti iki sene olan Hemşirelik Programı ismiyle eğitim öğretim faaliyetlerine başlamıştır. Y.Ö.K. Yürütme Teşkilatının 20.08.1997 tarihinde onay verdiği karar kapsamında Yüksekokul bünyesinde bulunan Hemşirelik programı kapatılarak yerine Yükseköğretim Teşkilatının 20.08.1997 tarih ve E.B.Ö 1602/15869 sayılı onayı ile Yüksekokulda, Tıbbi Dokümantasyon ve Sekreterlik Programları iki yıllık

öğrenim süreleriyle öğretime başlamıştır. Bunda sonraki süreçte ise 28 Mayıs 2007 tarihinde Batman Üniversitesinin kurulmasıyla Dicle Üniversitesine bağlı olan Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Batman Üniversitesine dâhil olmuştur (Batman Üniversitesi, 2023).

Beşiri ilçesinin yükseköğretim kurumu olan, Beşiri Organize Sanayi Meslek Yüksekokulu, Batman Üniversitesine tabi olarak, Beşiri Organize Sanayi Bölgesinde teşekkül edilmiştir. Yüksekokulun özellikle sanayi bölgesinde teşkil olmasının gayesi, üniversite-sanayi dayanışma ve iş birliği ile sanayi sektörün gereksinim duyacağı ara insan gücünü eğitmektir. Yüksekokulun bulunduğu sanayi bölgesinde en popüler ve revaçta olan tekstil sektörüdür. Bu nedenle yüksekokulu bitirenlerin birçoğu tekstil sektörüne dayalı eğitim çalışmalarından geçirilmektedir (Batman Üniversitesi, 2023).

Sason Meslek Yüksekokulu, 01.02.2013 tarihinde Yüksek Öğretim Genel Kurulu Kararıyla 2547 sayılı yasanın 2880 sayılı yasayla değişik 7/d-2 maddesi gereğince, Batman Üniversitesi çatısı altında kurulmuştur. Kozluk Meslek Yüksekokulu, 05.01.2012 tarihli Yüksek Öğretim Genel Kurulu toplantısında 2547 Sayılı Yasanın 2880 sayılı yasayla değişik 7/d-2 maddesi gereğince verilen onay ile teşkil olmuştur. Batman Üniversitesi yerleşkesinde eğitim öğretime başlayan Meslek Yüksekokulu, 2018-2019 eğitim öğretim senesinden beri Kozluk Kazasında yer alan MYO yapısında faaliyetlerine devam etmektedir. Yüksekokul, 2012-2013 eğitim öğretim döneminde Çocuk Gelişim Bölümüne talebe kaydı yapılarak tahsil hayatına başlamıştır. 2014-2015 eğitim öğretim senesinde Yapı Denetimi Programına 2020-2021 eğitim öğretim senesinde Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Programına talebe kaydı yapılarak eğitim öğretim çalışmaları başlamıştır (Batman Üniversitesi, 2023).

Hasankeyf Meslek Yüksekokulu, ismini bulunduğu yere ait belge ve kaynaklara göre 12.000 senelik tarihi olan Hasankeyf kazasından almıştır. Hasankeyf Yüksekokulu 11 Ocak 2018 tarihinde başta bölgenin turizm kuruluşu olmak üzere ilerleme ve gelişme potansiyeli yüksek olan meslek alanlarında, gereksinim görülen nitelikli iş gücünün eğitilmesi gayesiyle teşkil olmuş ve yeni Hasankeyf yerleşim yerinde eğitim öğretim faaliyetlerine devam etmektedir. HMY’ de Otel Lokanta ve İkram Hizmetleri Bölümü ile Seyahat Turizm eğlence Hizmetleri Bölümleri mevcuttur.

Batman Üniversitesi Lisans Üstü Eğitim Enstitüsü, 29.06.2021 tarih ve 31526 sayılı Resmi Gazetede neşredilip hizmete sunulan 28.06.2021 tarih ve 4180 sayılı Cumhurbaşkanlığı onayı ile teşkil olunmuştur. Enstitüde otuz beş, Ana Bilim Dalında, on

bir doktora programı, tezli ve tezsiz Yüksek lisans programları ile birlikte eğitim öğretim çalışmalarına devam edilmektedir (Batman Üniversitesi, 2023).

7.2.5. Araştırma Merkezleri

Batman Üniversitesi, belirli öğretim faaliyetlerinin yanı sıra, kapsamlı incelemelerin yapıldığı on sekiz adet Uygulama ve Araştırma Merkezi'ne ev sahipliği yapmaktadır. Üniversite içerisinde faaliyet gösteren bu merkezler şunlardır: Batman Toplum Bilimleri Merkezi, Batman Dil Araştırmaları Merkezi, Batman Enerji Teknolojileri Merkezi, Batman Gıda Güvenliği Laboratuvarı, Batman Teknoloji Transfer Ofisi, Batman Kadın ve Aile Çalışmaları Merkezi, Batman Kariyer Geliştirme Merkezi, Batman Obezite ile Mücadele Merkezi, Batman Petrol Araştırmaları Merkezi, Batman Psikolojik Danışmanlık Merkezi, Güneydoğu Anadolu Sert Kabuklu Meyveler Araştırma Merkezi, Batman Siber Güvenlik Merkezi, Batman Sürekli Eğitim Merkezi, Tarımsal Uygulama ve Araştırma Merkezi, Batman Teknoloji Transfer UAM, Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi, Batman Üniversite-Sanayi İşbirliği Merkezi, Deneye Dayalı İnceleme Merkezi, (Batman Üniversitesi, 2023)

8. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Batman ilinin kuruluşuna ortaya çıkmasına neden olan petrolün bulunmasının ve bölgeden geçen demiryolu yolunun, şehrin hızlı gelişmesinde çok önemli etkisi olmuştur. Petrolle ilgili sanayi faaliyetlerinin çoğalması ve iş gücü ihtiyacı sebepleri mucibince kent hızlı bir göç unsuruna maruz kalmış ve binaenaleyh hızlı bir nüfus artışı neticesinde düzensiz bir şehirleşme meydana gelmiştir. Ayrıca kentleşme yaşantısına bağlı olarak insanların kendisini ve dünyayı anlamasını ve tanımasını sağlayan en önemli unsurlardan biri olan eğitim ihtiyacı zuhur etmiş ve toplumun bu ihtiyacının giderilmesi için çalışmalar yapılmaya başlanmıştır.

Batman şehrinin en eski yerleşim biriminin ismi İluh'tur. Batman ili bugün de varlığını devam ettiren ilk yerleşkesi olan İluh Mahallesi'nin bulunduğu yerde teşekkül olmuştur. Daha sonra bölgede yer alan El-Medine kazasının Batman Çayı'nın taşması sebebiyle sular altında kalmasından ötürü El-Medine kazasında ikamet edenlerin Batman şehrinin ilk yerleşkesi olan İluh'a göç etmesi neticesinde, bahsedilen kaza da Siirt iline tabi olan Beşiri'ye dâhil edilmiş ve böylece İluh'ta doğal olarak Beşiri'ye bağlanmıştır.

1940'lı yıllarda El-Medine, kırsal özelliklere sahip İluh'a bağlı bir köy olarak bilinmekteydi. El-Medine'den göç edenlerle birlikte İluh'un nüfusu artmaya başladı. Petrolün keşfi ve çıkarılması, İstanbul Haydarpaşa-Siirt Kurtalan demiryolunun inşa edilmesi ve seferlere başlaması, düz ve verimli tarım arazilerinin bolluğu, çevre şehir ve

ilçelere ulaşımın kolaylaşması gibi faktörler, yerleşim yerinin hızlı bir şekilde gelişmesini ve kalkınmasını sağladı.

İdari yapılanma açısından, 1936'da bucak statüsünde olan İluh Köyü, 1955'te belediye, 1957'de ilçe ve nihayet 1990'da il statüsüne yükseltildi. Batman isminin kökeni konusunda çeşitli görüşler bulunsa da, ilin içerisinden akan Batman Çayı'ndan geldiği yönündeki görüş, birçok kaynakça tarafından kabul görmektedir.

Batman'ın geçmişten günümüze eğitimi, Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet sonrası dönemler şeklinde ele alınmış ve incelenmiştir. Cumhuriyet öncesi devirde, Batman eğitimi ile ilgili verilere pek rastlanmamıştır. Medrese temelli eğitim uygulamalarının, şehirde kısmen de olsa yapıldığının izleri bulunmaktadır. Cumhuriyetten önce eğitimin camilere yakın medreselerde müderrislerin denetiminde yapıldığı ve dini ilimlere öncelik verildiği görülmektedir.

Cumhuriyet sonrası eğitim ve öğretimle alakalı kaynak ve doküman ise Cumhuriyet öncesine nazaran daha çoktur. Kentte ilkokullaşma Cumhuriyetten sonraki süreçte ortaya çıkmıştır. Kentin merkezini teşkil eden İluh Bucağı'nda, ilk faaliyete açılan eğitim müessesesi İluh İlkokulu'dur. Bu okulda 1937-1955 tarihleri arasında eğitim-öğretim faaliyetleri verilmiştir. İlk açılan mektepten sonra, 1955 senesinde Atatürk İlkokulu, 1956 senesinde Cumhuriyet İlkokulu, 1961 senesinde, Devrim İlkokulu (Mehmet Akif) eğitim öğretime açılmıştır. 1957 senesinde ilçe statüsü kazanan Batman yerleşim biriminde, ilçe olmadan evvel iki tane mektep açılmış olduğu görülmektedir. Batman'da okullaşma oranı şehrin ilçe statüsüne dönüşmesinden sonra daha da artmıştır.

Batman'da öncelikli olarak İlköğretimde, sonra Ortaöğretimde ve daha sonra Yaygın eğitim alanında mektepler inşa edilerek eğitime açılmış, bilhassa Batman il olduktan sonra, 1990 senesinden itibaren eğitimde her alanda hızlı gelişmeler yaşanmıştır. Batman'da eğitim düzeyi Türkiye ile mukayese edildiğinde oran olarak Türkiye ortalamasının gerisinde kaldığı görülmektedir. Neticede düşük bir okur-yazar oranı ortaya çıkmaktadır. Eğitim alanında iyileşme olan durumlarda gözükmemektedir. Mekteplerin yapısal fiziki olarak iyi durumda olması, derslik başına düşen talebe miktarı 2022-2023 senesi temel alındığında, Okul Öncesi 31, İlkokul 24, Lise ve dengi okullarda ise 19 talebe sayısı ile istendik seviyelere yakın miktarlara ulaşıldığı görülmektedir.

Batman'da okul öncesi eğitimde okullaşma miktarı % 99'dur. İlköğretim de ise okullaşma miktarı % 92.55'dir. Ortaöğretimde okullaşma miktarı % 87.93'dür. Okullaşma miktarlarında öğretim kademelerinde Batman Okul Öncesi de Türkiye ortalamasının üstünde bir miktara, İlköğretim ve Ortaöğretim de ise Türkiye ortalamasına

yaklaşan bir değere maliktir. Ancak Mesleki ortaöğretimde Türkiye genelinin altında bir miktarla gerilerde bulunmaktadır. Batman ilinin ortaöğretimdeki okullaşma miktarının aşağılarda kalması özellikle şehrin toplumsal ve ekonomik olarak kalkınması açısından bir problem teşkil ettiği ifade edilebilir. Dolayısıyla ortaöğretimdeki okullaşma miktarının yükseltilmesi şehrin gelişimine ve kalkınmasına hizmet eden ehemmiyetli bir girişim olarak söylenebilir.

Yükseköğretim de Batman Üniversitesi'nde talebe miktarında hızlı bir yükseliş olmasına rağmen, akademisyen başına düşen talebe miktarı açısından ülkemizdeki diğer yükseköğretim kurumlarının gerisinde bulunduğu gözlemlenmektedir. Üniversite talebe miktarı tedrici olarak düzenli bir artış göstermiş, 2021-2022 senesinde % 88 talebe miktarı oranına malikken, 2022-2023 senesinde bu miktar % 98'2 olmuştur. Bu oranlara bakıldığında üniversitenin talebeler tarafından çok tercih edilen bir kurum olduğu söylenebilir.

Batman yerleşim birimi bucak statüsünde bulunduğu dönemlerde, yalnızca 1 ilkokul mevcut iken, 1967 senesinde farklı öğretim kademelerinde olmak üzere yeni mekteplerin sayıları artmaya başlamıştır. Bahsedilen dönemde 4 ilkokul, 1 ortaokul, 1 Kız Sanat Okulu ve 1 Akşam Kız Sanat Okulu ile okullaşma miktarında büyük aşama kaydedildiği görülmektedir.

Ortaöğretimde ise 1968 senesinde ilk eğitim faaliyetine başlayan okul, Batman Lisesi olmuştur. Ayrıca Mesleki ve Teknik Öğretim alanında Batman'da ilk meslek mektebi, 1963 senesinde eğitim faaliyetine başlayan, Pratik Kız Sanat Mektebi olmuştur. 1968 senesinde Endüstri Meslek Lisesi, 1971 senesinde Kız Meslek Lisesi, 1975 senesinde İmam Hatip Lisesi, 1986 senesinde Ticaret Meslek Lisesi ve 1989 senesinde Sağlık Meslek Lisesi olmak üzere öğretimin her düzeyine yönelik okullar açılmıştır.

Batman'da ilk yaygın eğitim faaliyetleri planlı ve programlı bir şekilde 1975 senesinde Halk Eğitim Merkezi'nin kaymakamlık binasının zemin katında eğitim öğretime açılması ile başlamıştır. Halk Eğitim Merkezi 1992 senesinde ise kentin Kültür Mahallesinde inşa edilen binasına taşınmıştır. Yetişkin eğitimi, örgün eğitimin dışında kalan büyük miktarda bir kitleyi içine alan heterojen bir yapıya sahip olması nedeniyle, toplumun topyekûn kalkınmasının hem örgün hem yetişkin eğitiminin kapsamındaki bireylerin tümünün nitelikli bir eğitimden geçirilmeleri ile mümkün görülmektedir.

Geçmişten günümüze Batman eğitimi ile ilgili kaynak taraması yapıldığın da Batman'ı inceleyen ve anlatan yapıtlar içinde eğitime yeteri kadar ehemmiyet verilmemiş, eğitimin, düzenli bir şekilde geçmişten günümüze kadar kronolojik bir

yaklaşım ile ele alınmaması, kolay ulaşılabilirlikten ve bütünlük gösteren bir çalışmadan yoksun olunması gibi eksikliklerin olmasıdır. Ayrıca, eğitim ve öğretim müesseseleriyle alakalı güvenilir belge ve evrakların temini ve sayısı mukaddime ve gelişme dönemlerinin ilk zamanları için yetersizdir.

Cumhuriyetin ilanından sonra, eğitim teşkilatı, eğitim alanında yapılan inkılaplarla yeni bir yapılanmayla ele alınmış ve düzenlenmiştir. 1924 senesinde medreselerin kapatılmasıyla okullardaki dini eğitim zayıflamıştır. Bu devirde temel eğitime büyük ehemmiyet verilmiş ve okullar kendi içerisinde öğrencilerin yaş gruplarına göre; İlköğretim, Ortaöğretim ve Yükseköğretim suretinde tanzim edilmiştir.

Batman’da, Cumhuriyetin ilanı ile birlikte okul ve öğrenci miktarı devamlı yükselmiş ve böylece yeni ilkokullar, ortaokullar ve liseler açılmış ama okur-yazar oranı yönünden Batman ili, Türkiye ortalamasının gerisinde kalmıştır. Erkeklere nazaran kızlarda, okuma-yazma oranının daha düşük olması, kız çocuklarının okula gönderilmemesinden dolayıdır.

Türkiye genelinde okur-yazarlık oranı % 97.42 iken Batman’da okur-yazar miktarının % 95.40 ile gerçekleştiği görülmektedir. Özellikle kırsal kesimde yaşayan nüfus ile cinsiyete dayalı nüfus içerisinde kızların okur-yazar oranının daha düşük olması bu sonucun ortaya çıkmasında önemli bir faktördür. Kırsalda yaşayanların ve kızların okuma yazma imkânlarından yararlanmaları ve eğitime ulaşılabilirliklerini artırmaya yönelik projeler yapılarak okuma yazma oranları artırılabilir.

Batman ili eğitim alanında altın çağını, 1990 senesinde il olduktan sonra yaşamıştır. Bu dönemde eğitim öğretim alanında hızlı gelişim görülmüş ve birçok yeni mektep yapılarak eğitime açılmıştır. Bunun sonucunda Batman ili mesleki ve ortaöğretim hariç, diğer okul türlerinde okullaşma miktarı yönünden Türkiye ortalamasının üzerine çıkmıştır. Bilhassa, 2018-2019 eğitim-öğretim senesinde okul öncesi eğitimde, okullaşma miktarını en çok yükselten kentlerden birisi olmuştur. Batman’ın hızla gelişen ve büyüyen genç potansiyel bir nüfus yapısına sahip olması, eğitim yatırımlarının giderek artmasını sağlamaktadır. Ayrıca genç ve dinamik bir muallim miktarına malik olması da eğitimin kuvvetli olan yönlerinden birisi olarak ortaya çıkmaktadır.

Batman Üniversitesi’nde yükseköğretim sahasında birçok alanla alakalı ön lisans, lisans ve lisansüstü eğitim programların olması ve programların miktarının daha da yükseltilmesi ve farklı türler teşkil olunacak şekilde çoğaltılması, Batman eğitiminin kuvvetli cihazlarından biridir. Batman’ın eğitim müesseselerinde okul-aile dayanışmasının

eksik olması eğitimdeki başarıyı düşüren etmenlerden birisidir. Bilindiği gibi ebeveynlerin, çocuklarının eğitim süreçlerine aktif biçimde katılımlarının ve çocukların eğitimine ilişkin ailelerin ilgisinin, çocukların akademik başarısını arttırdığını ortaya koymaktadır.

Batman’da ve ilçelerinde Halk Eğitim Merkezi örgün ve yaygın eğitim alanında hizmet vermektedir. Mesleki tahsillerle alakalı farklı türlerde kurslarda eğitim çalışması yapılmaktadır. Ayrıca, Batman’da okul dışı öğrenme ortamlarından yeterli miktarda yararlanılmadığı gözükmemektedir. Bu durum da bilgiyi uygulamalı bir şekilde içselleştirerek öğrenmeleri azaltmaktadır.

Yükseköğretim de Batman Üniversitesi’nde talebe miktarında hızlı bir yükseliş olmasına rağmen, akademisyen başına düşen talebe miktarı açısından ülkemizdeki diğer yükseköğretim kurumlarının gerisinde bulunduğu gözlemlenmektedir. Üniversite talebe miktarı tedrici olarak düzenli bir artış göstermiş, 2021-2022 senesinde % 88 talebe miktarı oranına malikken, 2022-2023 senesinde bu miktar % 98’2 olmuştur. Bu oranlara bakıldığında üniversitenin talebeler tarafından çok tercih edilen bir kurum olduğu söylenebilir.

Batman’ın Yüksek Öğretim Kurumları imtihanlarında talebe başarı durumlarının düşük olması nedeniyle Türkiye geneli başarı ortalamasının gerisinde kaldığını göstermektedir. 2022 senesinde yapılan YKS’ de Türkiye genelinde imtihana kayıt yaptıran talebe miktarı 874.304 kişi iken, Batman ilinde bu oran 7.011 kişidir. Sınavı kazanan toplam talebe miktarı ise ön lisans, lisans programlarında Türkiye genelinde 292,499 kişi iken, Batman ilinde kazanan toplam talebe miktarı 1061 kişidir. Sınavın akabinde üniversitelere yerleştirme miktarı Türkiye geneli % 33,46 kişi iken, Batman ilinde bu miktar, % 15,13 kişidir. Bu durum da bize Batman’ın YKS’ yi kazanma oranında, Türkiye ortalamasının çok altında kaldığını ifade etmektedir.

Geçmişten günümüze Batman eğitimi üzerine yeni veriler elde edilmesi amacıyla yeni araştırmalar yapılması lüzumludur. Batman’ı ve eğitimi ile ilgili yapılan araştırmaların ve Batman’ı anlatan çalışmaların az olması yapılanların da mükerrer niteliğinde olması amacıyla akla ve bilime dayalı yöntemler kullanılmalıdır. Üniversite, Milli Eğitim, okullar, müzeler ve kütüphanelerin arşivlerinin muhafaza edilmesi de istikbalde yapılacak çalışmaların birinci elden güvenilir kaynaklardan elde edilmesi bakımından önemlidir.

Eğitime gönül vermiş geçmiş dönemlere tanıklık etmiş eğitimcilerin de yaşantı ve hatıraları Batman eğitimine yön verecek önemli çalışmalar olarak istikbaldeki nesillere

ve araştırmacılara kaynak olacaktır. Yüksek Öğretim Kurumlarına giriş imtihanlarına yönelik talebe muvaffakiyet ve yerleştirme miktarlarının yükseltilmesi muhtevasında; MEB tarafından talebelere verilen yardımcı kaynak kitap ve materyallerindeki müktesebata dikkatin verilmesi ve Eğitim Bilişim Ağı (EBA)’ dan faydalı bir surette istifade etmek ve EBA ders platformunun kullanma oranlarının arttırılması amacıyla yeni çalışmalar yapılmalıdır. Batman Üniversitesi, Milli Eğitim Müdürlüğü ve eğitimin diğer paydaşlarıyla koordineli olarak talebe başarısını yükseltecek proje ve faaliyetlerin yapılması elzemdir. Yüksek öğrenime yönelik LGS, YKS gibi imtihanlarda başarılı olan illerin yaptığı çalışmalarla ilgili görüş-alışverişinde bulunulması ve sahada bu çalışmaların eğitim paydaşları tarafından organizeli bir biçimde takip edilmesi ve uygulanmasının sağlanması gerekmektedir. Ayrıca, Muallim ve talebelerin bilimsel ve şahsi gelişimlerine ait eğitsel hizmet içi eğitimler ve seminerler yapılması, talebelere yardımcı olacak rehber öğretmen yönteminin yaygınlaştırılması ve fiili olarak uygulanması gerekmektedir.

Mesleki ve teknik eğitimin gayelerinden birisi de iş âlemindeki kuruluşlara bulunduğu iş alanında ihtisas sahibi, kaliteli iş gücü kazandırmaktır. Genç, enerjik ve üretken bir nüfusa sahip olan Batman’ın bu yüksek gücünü istihdam sahalarında, üretim faaliyetlerini arttıracak sektörlerde değerlendirmek elzemdir. Ülkelerin kalkınmasında ehemmiyeti ön planda olan çalışma alanlarında nitelikli ara eleman ihtiyacını karşılayan mesleki ve teknik eğitim merkezlerindeki okullaşma miktarları ve talebe sayılarının yükseltilmesine ait faaliyetler yapılmalıdır.

Bu mekteplerin talebeler tarafından seçilmesi amacıyla bu mekteplerin girdi ve çıktılarının, eğitimin paydaşları olan, Batman Üniversitesi ve Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından iyi analiz edilerek talebelere bu alanlarda yardımcı olunması gerekmektedir. Ayrıca, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde eğitim öğretim gören talebelerinin sanayi ve iş kollarındaki firmalara ziyarette bulunmaları, bu tür okullardan mezun olan öğrencilerin mesleklerini yerinde uygulamalı olarak yaparak yaşayarak öğrenmeleri için, sanayi ve iş kollarında staj yapmaları sağlanmalıdır.

Eğitim niteliğinin ve kalitesinin yükseltilmesi için eğitimle alakalı her alanda yapılan proje ve çalışmaların desteklenmesi gerekir. Eğitim alanında yapılan “Çocuğumu Seviyorum Ana Okuluna Gönderiyorum” Projesiyle Okul Öncesi eğitimde okullaşma miktarı ve talebe miktarı yüksek oranlara çıkarılmıştır. Yine bunun gibi ilköğretim, ortaöğretim ve özellikle mesleki ve teknik eğitimde de bu ve benzeri proje çalışmaları yapılarak desteklenmelidir.

Batman eğitiminde izlenebilir bir başka noksanlıkta okul-aile dayanışmasının istendik düzeyin altında kalmasıdır. Bunun için okullarda velilere yönelik hizmet içi eğitimlerin verilmesi ve öğretmenler tarafından ev ziyaretlerinin yapılması gerekmektedir. İdeal bir eğitim için okulların öncelikle fiziki altyapı ve donanım ihtiyaçlarının giderilmesi, derslik sayılarının artırılarak öğrenci sayılarının azaltılması gerekmektedir.

Öğrencilerin sosyal ve duyuşsal gelişimlerine yönelik yapılan yatırımlar, geleceğin daha iyi bir dünya için atılmış önemli adımlardır. Bu bağlamda, drama atölyelerinin okullarda yaygınlaştırılması ve Bilim Sanat Merkezleri modelinin diğer okullara uyarlanması, öğrencilerin hem bireysel hem de toplumsal anlamda daha başarılı olmalarına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Acar, A. (2008). *Elmedin: Batman Nehri'nin Haritadan Sildiği Şehir*. 1: Ofset Matbaacılık.
- Ada, S. (2003). Halk Eğitim Merkezlerindeki Kurslara katılan Bayan Kursiyerlerin Çevre ve İnsan Sağlığı İle İlgili Uygulamalarının Saptanması. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 17(17), 1-12.
- Akcan, S. (2018). *Batman'da Petrolün Bulunması, Kente Sosyoekonomik ve Sosyokültürel Etkileri*, *Batman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı*, [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Batman 2018. Batman Üniversitesi.
- Akcan, S. (2018). *Batman'da Petrolün Bulunması, Kente Sosyoekonomik ve Sosyokültürel Etkileri*, *Batman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı*, [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Batman 2018. Batman: Batman Üniversitesi.
- Akçay, C. (2006). *Türk Eğitim Sistemi*. Anı yayıncılık.
- Akyüz, Y. (1982). *Türk Eğitim Tarihi. (Başlangıçtan 1982'ye)*. Kültür Koleji Yayınları.
- Akyüz, Y. (2020). *Türk Eğitim Tarihi. (Başlangıçtan 1993'e)*. Pegem Akademi Yayınları.
- Albayrak, M. (1994). Millet Mekteplerinin yapısı ve çalışmaları. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 471-482.
- Alpagut, L. (2010). *Modernleşme Projesinin Temsilinde Önemli Bir Yapı*.
- Altıntaş, E. (2016). *Öğrencilerde İmam-Hatip Lisesi Algısı, Batman Örneği*.
- Altunışık, İ. (2009). 'Coğrafi Bakımdan Batman İli Yer Adları' *Ankara Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya (Türkiye coğrafyası)*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. *Anabilimdalı*, Ankara.
- Ankara. (1968). *Siirt İl Yıllığında Geçen Batman Kazasına Ait Eğitim Öğretim Çizelgesi*.
- Arık, M. O. (2004). *Hasankeyf: üç dünyanın buluştuğu kent*. İş Bankası Kültür Yayınları.

- Arslan, A. (2014). *Yüz Yüze Batman*. Batman Yayınevi.
- Atılğan, G. (2015). *Osmanlı'dan günümüze Türkiye'de siyasal hayat*. Yordam Kitap.
- Ayas, N. (1948). *Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitimi Kuruluş ve Gelişimi*. Milli Eğitim Basım Evi.
- Azlal, E. (2015). *Maveranın meçhul Şairi a. vahap akbaş, A. vahap akbaş kitabı*,. Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları.
- Balkan, Y. (2014). *Kırıkkale Eğitim Tarihi. [Yüksek Lisans Tezi]. Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı*.
- Baskan, Ö. (1971). Türkiye Köy Adları Üzerine Bir Deneme. *Türk Dil Kurumu Belleten Dergisi*, 237-251.
- Başar, H. (1988). *Öğretmenlerin Değerlendirilmesi Eğitim ve Bilim*.
- Başaran, F. (1994). *Türkiye Eğitim Sistemi*. Ankara: Pegem A yayıncılık. Kadioğlu Matbaası.
- Başgöz, İ. (2016). *Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk*,. Pan Yayıncılık.
- Başkan, Ö. (2001). Türkiye'de Yükseköğretimin Gelişimi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 21 (1)., 21-32.
- Batman Akademi Dergisi. (2019). *Batman Akademi Dergisi.Yıl:1, Sayı:1*.
- Batman Atatürk Ortaokulu*. (2023, 12 Kasım). Batman Atatürk Ortaokulu Güncel Eğitim Bilgileri: <http://batmanataturkortaokulu.meb.k12.tr>.
- Batman Endüstri Meslek Lisesi*. (2024, 12 Kasım). Batman Endüstri Meslek Lisesi'nin Kuruluşu ve Eğitim Faaliyetleri: <https://batmanmtal.meb.k12.tr>.
- Batman Halk Eğitim Merkezi*. (2023, 18 Aralık). Batman İlinde Halk Eğitim Çalışmaları: <http://batmanhem.meb.k12.tr>.
- Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü*. (2022, 12 Aralık). Batman İl Milli Eğitim Müdürleri Listesi: <http://www.batman.meb.gov.tr>.
- Batman İl Yıllığı*. (2019). *Batman İl Merkezinde Bulunan Günlük ve Haftalık Yerel Gazeteler*. T.C. Batman Valiliği.
- Batman Lisesi Müdürlüğü*. (2022, 12 Temmuz). Batman Lisesi'nin Geçmişten Günümüze Tarihçesi ve Eğitim faaliyetleri: <http://www.batmanlisesi.meb.k12.tr>.
- Batman MEM, Stratejik Planı*. (2019-2023). *Halk Eğitim Merkezinin Yeni Binasına taşınması*.

- Batman Mesleki Eğitim Merkezi.* (2023, 18 Aralık). Batman İlnde Çıraklık Eğitim Faaliyetleri.: <http://batmanmesem.meb.k12.tr>.
- Batman Milli Eğitim Dergisi.* (1992, 24 Kasım). Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü. Yıl:1, Sayı 1.
- Batman Milli Eğitim Müdürlüğü.* (2023, 23 Temmuz). İlçe Statüsü Kazanmadan Önce Batman İlnde Açılan Okullar: <http://batman.meb.gov.tr>.
- Batman Sonsöz.* (23 Eylül 2015). Batman Sonsöz Gazetesi/haber/ilk-mektepler <http://www.batmansonsöz.com>.
- Batman Ticaret Meslek Lisesi.* (2024, 12 Haziran). Batman Ticaret Meslek Lisesi'nin Kuruluşu ve Eğitim Faaliyetleri. <http://www.batmanmezopotamya-mtal.meb.k12.tr>.
- Batman Üniversitesi.* (2023, 12 Kasım). Kozluk Meslek Yüksekokulu Kuruluşu ve Faaliyetleri: <http://batman.edu.tr>.
- Batman Üniversitesi.* (2023, 29 Temmuz). Batman İlnde Yükseköğretim ve Batman Üniversitesi/[http://batman.edu.tr/tarihçe/stratejik plan](http://batman.edu.tr/tarihçe/stratejik-plan).
- Beşiri İlçe Milli Eğitim müdürlüğü.* (2022, 5 Aralık). *Beşiri İlçesinin Eğitim-Öğretimine Ait nicel istatistiki veriler.*
- Binbaşioğlu, C. (2014). *Cumhuriyet Döneminde İlkokul Programlarının Tarihsel Gelişimi. Türk Eğitim Düşüncesi Tarihi*,. Anı Yayıncılık.
- BCA. (1997). BCA, Bakanlar Kurulu Kararı, Dicle Üniversitesine Bağlı Batman'da Teknik Eğitim Fakültesi, 23871 sayılı yazısına istinaden Kurulmuştur. Dosya No: 196-274/1272, Gömlek No:97.
- BOA. (t.y.). *BOA, Dahiliye Nezareti, Mektubi Kalemi, ŞD,1469-21 VE BOA, DH.MKT, Dosya No: 248, Gömlek No: 47.*
- BOA, (1936). Siirt'in Beşiri İlçesi'nde İluh ve Şimis Adlarıyla iki Yeni Nahiye Kurulmasına İlişkin Reisicumhura Yazılmış Kararname. *Bakanlıklar Arası Tayin Daire Başkanlığı, Dosya No: 4726, Gömlek No: 9.*
- Budak, S. (2014). *Türkiye'de Eğitim Tarihi*. Literatür Yayıncılık.
- Can, S. (2006). *Cumhuriyet Döneminde Adana'da Eğitim (1923-1950)*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.*
- Celep, C. (2003). *Halk Eğitimi*. Anı Yayıncılık.
- Çeçen, A. (2010). *Halkevleri Kurumsal Kimlik, Faaliyetler ve Toplumsal Etki*. İmge Kitabevi.

- Çelebi, N., ve Asan, T. (2013). Cumhuriyet'in İlk Yıllarındaki (1923-1946) İnsan/Birey Yetiştirme Paradigmasının Son Osmanlı Birikimi İle Karşılaştırmalı Analizi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 140-148.
- Çelik, N. (2016). *XIX. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda Sason Ermenileri ve Sason Ermeni isyanları*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Batman Üniversitesi.
- Çetin, N. (2020). *A. Vahap akbaş, Türk edebiyatı isimler sözlüğü*.
- Çiftçi, B. (2015). "*Sason İsminin Kökeni ve Tarihsel Değişimi*".
- Çınar, S. (2005). *Eskişehir Eğitim Tarihi (1876-2004)*. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Eskişehir.
- Demir, İ. (2021). *Almanak.Dergisi*, Batman Üniversitesi Yayınları.
- Demir, İ. ve Aydın, H. (. (2022). *Batman Vizyon-Arama Konferansı*. Batman Üniversitesi Yayınevi.
- Demircan, C. ve İnandı, Y. (2008). Köy enstitüleri programlarında anadilinin önemi ve Türkçe öğretimi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1)., 1-13.
- Dergipark. (2012, 30 Aralık). *Yaşam Bilimleri Dergisi*. Dergipark.org.tr: <https://dergipark.org.tr> adresinden alınmıştır
- Devlet Personel Başkanlığı. (2018, 12 Kasım). Engelli Memurların İstihdam sayıları: <http://dpb.gov.tr/engelli-memurlarin-182>).
- Duman, T. (2003). *Cumhuriyet eğitimi ve Atatürk. Cumhuriyetin 80. yılı kongresi*, 23, 24.
- Dursunoğlu, H. (2003). Cumhuriyet Döneminde İlköğretime Öğretmen Yetiştirmenin Tarihi Gelişimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 160., 64-74.
- Ekinci, N. (2015). *Her Yönüyle Petrolün Kenti Batman ve İlçeleri Tarihi*. Batmane Yayınları -14.
- Erdoğan, H. (1998). *Cumhuriyet Döneminde Ankara'da Okur-yazarlık, Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Alanında Gelişmeler*.
- Ergin, O. (1977). *Türkiye Maarif Tarihi*. Eser Yayınları.
- Erpolat, M. S. (2009). *Tahrir Defterlerindeki Kayıtlara Göre Hasankeyf Sancağı'nda İskân ve Nüfus, I. Uluslararası Batman ve Çevresi Tarihi ve Kültürü Sempozyumu 2008, Bildiriler I, 2008.*
- Genç Nazar. (2019, 21 Eylül). *Genç Nazar Edebiyat Kültür ve Sanat Dergisi. Batman Yazın Hayatında Eğitimle İlgili Yayınlanan Dergiler Yıl:1, Sayı:1*.
- Geray, C. (1978). *Halk Eğitimi*. Ankara.: İmaj Yayınevi.

- Gercüş İlçe Kaymakamlığı. (2023, 5 Aralık). Gercüş İlçesinin Eğitim Öğretim Durumu: <http://gercus.gov.tr>.
- Gezer, ve Sarıyar-Sezan. (2020). *Halkevleri: Köy Enstitüleri Deneyiminden Kent merkezlerine Bir Halk Eğitim Modeli*. Pegem Akademi.
- Giorgetti, F. M., ve Batır, B. (2008). *İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanlığı Döneminde Eğitim Politikaları*. Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları.
- Gördeğir, E. (2020). *Ortaçağ'da Batman Yöresi Tarihi*. Aydın, H. İ., Nasıroğlu Aydın, M. ve Çayın, M. (Ed.). *Geçmişten Günümüze Batman Tarih, Ekonomi, Siyaset, Kültür*. (s. 41-52). Eğitim Yayınevi.
- Göyünç, N. (1969). Diyarbakır Beylerbeyliği'nin İlk İdari Taksimatı. *Tarih Dergisi*, (23), 23-34.
- Günaydın, S. (2015). *İluh İlkokulu/İlk Mekteplerimiz*. Batman Sonsöz Gazetesi.
- Gündüz, M. (2018). *Kronolojik ve Tematik Türk Eğitim Tarihi*. İdeal Kültür Yayıncılık.
- Güven, İ. (2018). *Türk Eğitim Tarihi*. Natürel Yayıncılık.
- Hasankeyf İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü. (2023, Aralık 5). İlçenin Eğitim Öğretim Durumu <https://www.hasankeyf.meb.gov.tr>. Adresinden alınmıştır
- İdem, T. (2017). *Cumhuriyet Dönemi Halkevleri faaliyetleri ve Toplumsal Etkileri*. Dergah Yayınları.
- İşık, M. (2019). *Osmanlı Eğitim Sisteminde Modernleşme Çalışması*. Marmara üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi].
- Kalemyar, (2021, 18 Kasım). *Kültür ve Sanat Dergisi*. Yıl:3, Sayı 5. Batman: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü.
- Kansu, N. A. (1966). *Mekteb-i Mülkiye*. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Kapluhan, E. (2012). Atatürk Dönemi Eğitim Seferberliği ve Köy Enstitüleri. . *Marmara coğrafya dergisi*, (26), , 172-194.
- Kara, A. (2020). Türkiye'de Alfabe Değişiminden Sonra Yeni Harflerin Yaygınlaştırılması ve Halk Eğitiminde Millet Mekteplerinin Rolü ve Önemi. *Oğuz-Türkmen Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 114-41.
- Karagel, H. (2012). *Mülki İdare Sınırlarının Belirlenmesi ile İlgili Kuramsal Yaklaşımlar ve Türkiye'deki Geçerli Uygulamalar*. Bildiriler Kitabı.
- Karahan, N. (2008). *Öğretmen Yetiştirme Düzeni ve Türkiye Örneği*. (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Karal, E. Z. (1983). *Osmanlı tarihi*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.

- Kartal, O. (2023). Mor Kuryakus Manastırı Orhan Kartal Resim Arşivinden Alınmıştır.
- Kaya, Ö. (2009). *Hısnkeyfa Artukluları-Eyyubi İlişkilerinde Kilit Rol Oynayan Bir Eyyubi Maliki*.
- Kaymakçı, S. ve Çakır, O. (2008). Türk Eğitim Tarihi'nde Yükseköğretimin Gelişimi. . *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 11., 17-40.
- Kazan, M. (2009). *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Bolu Merkezde Eğitim kurumlar. Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.*
- Kılınç, M. (2018). Millet Mektepleri ve 1929 Yılı Millet Mektepleri Faaliyetlerinin Basına Yansımaları. *International Journal of Social Science Research*, 7(1), 93-102.
- Kışanak, Z. (2013). *Yüz yüze Batman*, Batman Yayınevi.
- Kodaman, B. (1987). *Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi*,. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Korkut, H. (2003). Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde Üniversite Reformları. *Milli Eğitim Dergisi*, 160(05.06), 2013.(160).
- Kozbe, G. ve Güngör, A. (2020). *Eski çağlarda Batman ve çevresi-arkeolojik veriler ışığında*. Eğitim Yayınevi.
- Kozluk İlçe Kaymakamlığı. (2023, 5 Aralık). Kozluk İlçesinde Eğitim Öğretim Durumu <http://kozluk.gov.tr>.
- Kurşun, Z. (2002). *Osmanlı'dan Cumhuriyete Eğitim ve Maarif Teşkilatı*. İz Yayıncılık.
- Kurt, İ. (2000). *Yetişkin Eğitimi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Lewis, B. (1993). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- MEB. (1946). *Mustafa Kemal'in Muallimleri nazara Alan Mükalemesi*.
- MEB. (2009). *"Milli Eğitim Bakanlığı Taşımali İlköğretim Yönetmeliği"Değişik 2000: R.G. 24021; Değişik 2009: R.G.2626*.
- MEB. (2010, 18 Aralık). *Milli Eğitim Kanunu'nda İlköğretimin Zorunlu Hale Getirilmesi*.
- MEB. (2020, 18 Aralık). *Batman'ın genel ve mesleki ortaöğretimdeki okullaşma oranı*. Batman Üniversitesi Yayınları.
- MEB. (2021, 18 Aralık). *Batman'a ilişkin öğrenci, öğretmen, resmi ve özel okul ile derslik sayıları. Batman- 2030 Vizyon Arama Konferansı* (s. 150-151). Batman Üniversitesi Yayınları.

- MEB. (2025, Temmuz 23). *mufredat.meb.gov.tr*. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. (2025). T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Müfredat Sayfası [online]. <http://mufredat.meb.gov.tr> adresinden alınmıştır
- MEM. (2019, 22 Aralık). *Yıllara göre ilkokulda okullaşma oranı karşılaştırması %*.
- MEM. (2020, 5 Aralık). *Batman İlinin İlçelerinde Yer Alan Taşımali Öğrenci Bilgileri İstatistikleri*.
- MEM. (2022, 5 Aralık). *Batman İli Okulöncesi, İlkokul ve Ortaöğretim Eğitimi İstatistiki Bilgileri*.
- Millî Eğitim Dergisi*. (1933). *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Anlayışı ve Nitelikleri*.
- Milliyet Gazetesi*. (1 Kasım 1929). *Millet Mekteplerinin Eğitim Öğretime Başlaması*.
- Miyake, Y. (2012). *New excavations at Hasankeyf Höyük: A tenth millennium cal. BC site on the Upper Tigris, southeast Anatolia*. *Neo-Lithics*,.
- Nasıroğlu, A. M. (2020). *Osmanlı Döneminde Batman ve Çevresi*. Aydın, H. İ., Nasıroğlu Aydın. *Geçmişten Günümüze Batman*. (s. 55-67). Eğitim Yayınevi.
- Ortaylı, İ. (1983). *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*. Hil Yayın.
- Oruç, M. (2005). *Adıyaman Eğitim Tarihi*. (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Önver, Ş. (2020). *Batman'da Kentleşme ve Nüfus Hareketleri*. Eğitim Yayınevi.
- Özcan, A. (2018). *Batman'ın Tarihi ve Kültürel Mirası*. *Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 1(1). 17-26.
- Özkan, A. (2008). *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları*. Akademi Yayınları.
- Öztürk, C. (1999). *Cumhuriyet Döneminde Öğretmen Yetiştirme*,. Tarih Vakfı Yayınları.
- Paksoy, A. (1998). *Türk Eğitim Tarihinde Cumhuriyet Dönemi*. Bilgi Yayın Evi.
- Ramazan, O. (2018). *Eğitimin felsefi, hukuki ekonomik ve politik temelleri, içinde (Edt: A. Oktay). Eğitime Giriş*. Pegem Akademi yayıncılık.
- Recepoglu, E. (2009). Taşımali ilköğretim uygulaması ve karşılaşılan sorunlar: Kastamonu ili örneği. *Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*, , 427-444.
- Resmî Gazete 17437 sayılı*. (1957). *Beşiri Kazasına Bağlı Olan Batman'ın İlçe Statüsü Kazanması*.
- Resmî Gazete*. (1990). *Batman'a Siirt ve Mardin İllerinden Bağlanan İlçelerin ve Batman İlinin Teşekkülü*.

- Resmi Gazete, 13 Nisan 1993 tarih ve 21551 sayılı. (1992). Batman Şehrinin Günümüzdeki İdari Yapısı.*
- Resmi Gazete, 26 Mart 1936 tarih ve 6232 sayılı. (1936). Batman İlinin İdari Coğrafi özellikleri.*
- Sakaoğlu, N. (2003). *Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Salname-i Vilayeti Diyarbekir (20-1323/1902 Diyarbekir s.199. (1902).*
- Sason İlçe Kaymakamlığı. (2023, 6 Aralık). Sason İlçesinin Tarihçesi: <http://sason.gov.tr>.*
- Sason İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü. (2023, 6 Aralık). Sason İlçesinin Eğitim Öğretim Durumu: <http://sason.meb.gov.tr>.*
- Schultz, T. W. (1971). *Investment in human capital-the role of education and research*. New York. The Free Press.
- Sunkar, M. ve Tombul, s. (2010). 'Batman Şehrinin Kuruluş ve Gelişmesi', *Coğrafya Dergisi*, (21)., 18-38.
- Şaşmaz, M. (2014). *Türkiye'nin İdari Taksimatı (1920-2013)*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Şimşek, U. Küçük, B. ve Topkaya, Y. (2012). *Cumhuriyet dönemi eğitim politikalarının ideolojik temelleri*.
- T.C. Batman Valiliği. (2022, Kasım 16). [www.batman.gov.tr](http://batman.gov.tr): <http://batman.gov.tr> adresinden alınmıştır*
- Taşkıran, H. (2009). *Paleolitik Çağ, Hasankeyf Tarihi ile İlgili Arkeolojik Bulgular*.
- TBMM Zabıt Ceridesi. (1936). Mustafa Kemal Atatürk, İlköğretimin Yaygınlaştırılması Mükalemesi (1 Kasım 1936).*
- TBMM Zabıt Ceridesi, 01.11.1928, C.5, Devre: 3 İçtima: 2, BCA, 490-1-0-0/1-2-13, 25 Aralık 1928.*
- TBMM Zabıt Ceridesi, 1 Kasım 1933: 3; Vakit; 19 Kasım 1933. (tarih yok).*
- Tekik, M. (2018). *Batman Şehrinin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası [Yüksek lisans Tezi]*.
- Tezcan, M. (2000). *Atatürk ve Eğitim Bilimleri*. Anı Yayıncılık.
- Tuncel, M. (2009). *Türkiye'de Yeni Şehirler: Batman Örneği*.
- TÜİK. (2021, 13 Mart). *TÜİK, (Türkiye İstatistik Kurumu). Batman İli Eğitim İstatistikleri: <http://www.tuik.gov.tr/>*

- Türk, E. (2020). *Petrol, Göç ve Değişim: Batman Kentleşmesi*. Çizgi Kitapevi.
- Türkoğlu, A. (2005). *109 Soruda Öğretmenlik Meslek Bilgisine Giriş*. Kare Yayınları.
- Uluçam, A. (2021). *Arkeolojik Kazılar Işığında Hasankeyf*. Ege Yayınları. Editör: Prof. Dr. Ali Boran Sayfa sayısı: 386. Ege Yayınları.
- Yakut, M. E. (2013). *Gercüş İlçesinin (Batman) Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası*. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi].
- Yapıcı, Ş. (2006). Bir Eğitim Aracı Olarak Televizyon ve Etkileri. *Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi*, 6(2), 1-15.
- Yavuz, N. ve Demirtaş, B. (2008). *Cumhuriyetten Günümüze Batman'da Nüfus Hareketliliği*. T.C. Batman Valiliği I. Uluslararası Batman ve Çevresi Tarihi ve Kültürü Sempozyumu Bildiriler II. (Edidörler Salim COHCE & Adnan ÇEVİK), Batman (15-17 Nisan 2008), Ofset Matbaacılık, İstanbul, 2009. Ofset Matbaacılık.
- Yıldız, İ. (2010). Osmanlı'da Medrese: İşleyiş Tarzı ve Ortaya Çıkan Sorunlar. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(102).
- Yılmaz, A. (2020). *Batman Tarihi. Ölçü Birimi Olarak "Batman"*. Doğan Kitap.
- Yılmazçelik, İ. (2014). *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Diyarbakır (1790-1840)*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Yücel, M. S. (2016). *Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Anaokulu Eğitimi*.
- Zengin, B. (2005). *Geçmişten Günümüze Batman*. Batman Kültür. Batman Kültür Sanat Derneği Yayınları.

EKLER

EK-1: İluh Höyüğünden Bir Görüntü (Kışanak, 2013).

EK-2: Mor Kiryakus Manastırı (Kartal, 2023).

EK-3: Batman İl Eğitim Tarihi Müzesi (2023, 21 Temmuz).

EK-4: Geçmişten Günümüze Yazı Tahtaları (Kara Tahta, Beyaz Tahta, Akıllı Tahta).
(2023, 21 Temmuz).

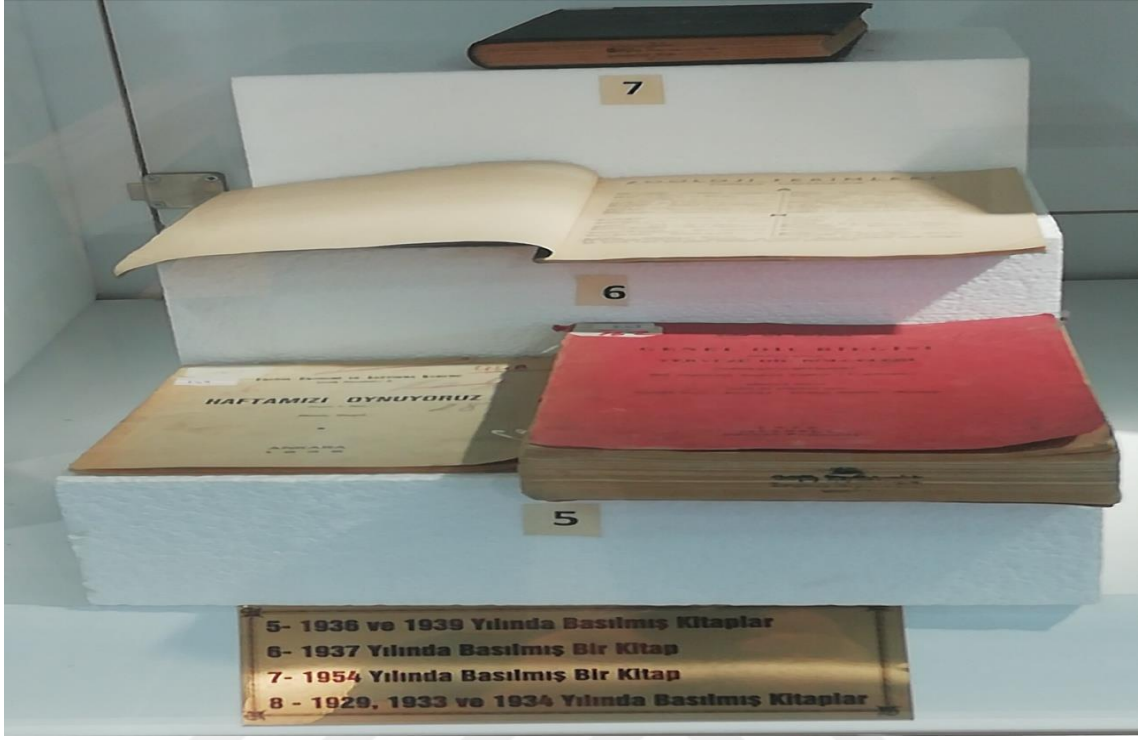
EK-5: Siyah ve Mavi Önlük, Alfabe Öğretimi İçin Kullanılan Kum Havuzu İle 1962 Yılı Devrim İlkokuluna Ait Mühür (2023, 21 Temmuz).

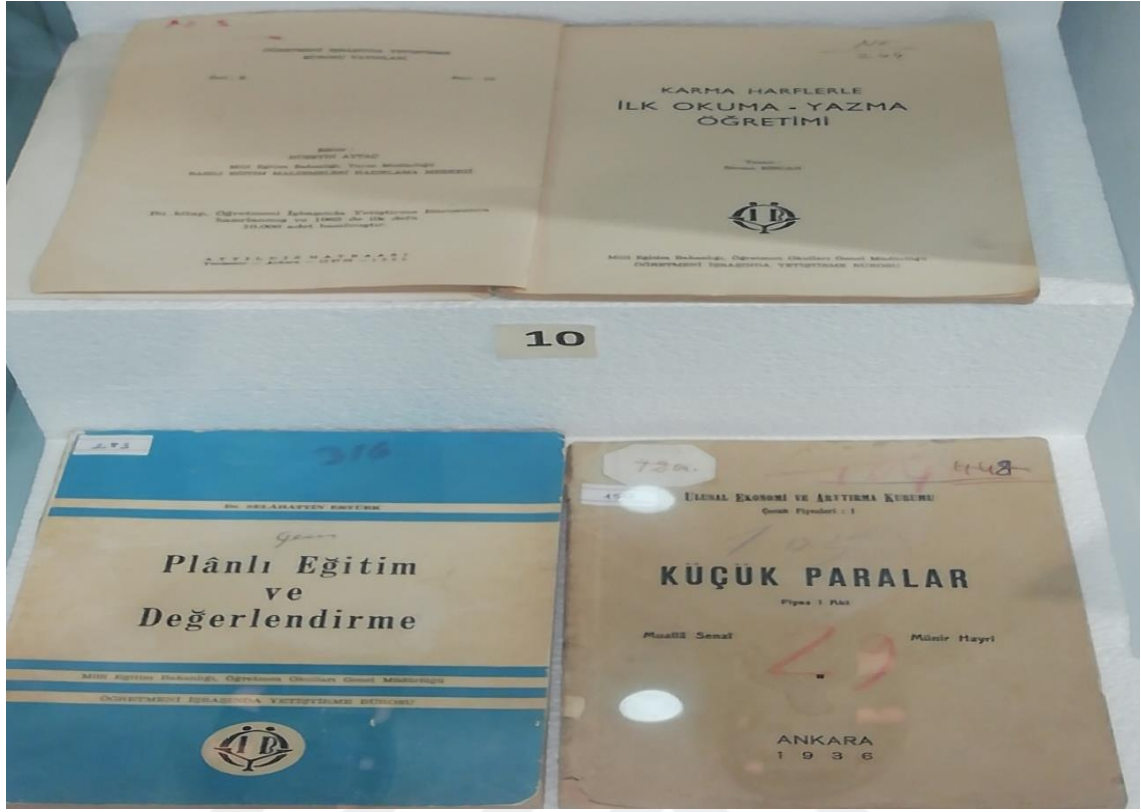
EK-6: 1952 Yılında Basılmış İki Kitap İle Batman Lisesinin İlk Öğrenci Sıraları (2023, 21 Temmuz).

EK-7: 1936, 1937, 1939, 1954 Yılında Basılmış Kitaplar (2023, 21 Temmuz).

EK-8: 1933, 1938, 1965 Yılında Basılmış Kitaplar (2023, 21 Temmuz).

EK-10: İlkokul Diploması (2023, 21 Temmuz).

 İlkokul Diploması

Diploma No: 728/4.0 Tarih: 12-6-1965

Adı ve Soyadı	Mehmet Zeki Başar
Babasının Adı	Yusuf Kemal
Okul numarası	189
Doğduğu Yer ve Yıl	Halatça

Oğlu *Yukarıda künyesi yazılı Yusuf Kemal*
Kızı *Mehmet Zeki Başar 1964-1965 öğretim yılında*
189 derece ile *F. A. T. İ. İ.* ilkokulunu
bitirdiğinden bu diplomayı almağa hak
kazanmıştır.

Millî Eğitim Müdürü *A. Hamdi Başar* Okul Müdürü *Ali Güzel* Öğretmen *Bektaş Tokun*
Vall *Nihal Karaböğür*

EK-11: 1936-1937 Senesine Ait İlk Tahsili Bitirme Şahadetname Defteri (2023, 21 Temmuz).

2

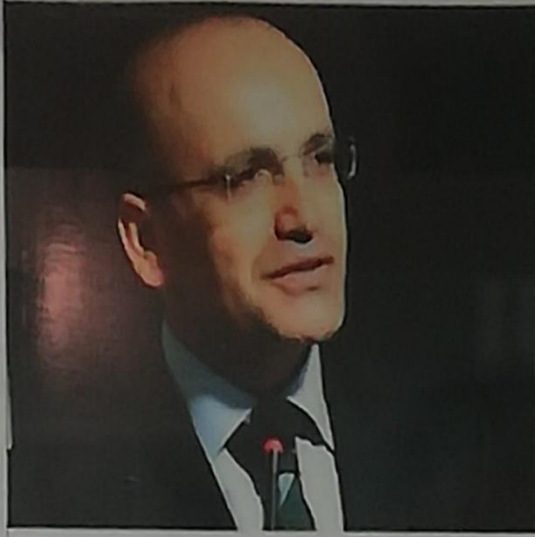
Makuliyet Lemi: 1936 1936-1937 Senesine Ait İlk Tahsili Bitirme Şahadetname Defteri

Şis ve gubnal: Gercüş

FOTOGRAF	Talebinin Adı, soyadı No	DERS ZORBELERİ										SAHADETN			
		Okuma	Yazma	Arif	İş	İş	İş	İş	İş	İş	İş	İş	İş	İş	İş
	Şehinşah 1978 Gercüş														
	İsmail Lütfi 1940 Gercüş														
	Şehinşah 240 Mardin														
	Huseyin Ahmet 1940 Gercüş														
	Mahmut Nec 1978 Gercüş														
	Zekiye İsmail Yalçın 1940														
	Haren Karam Can pıral 1941 Gercüş														

1) Kopyaları bçb-çb kopyalarıdır. (2) Talebinin (3) (4) bütçet cüzdanının aynı olacaktır.

[illegible]

MEHMET ŞİMŞEK KİMDİR?

1 Ocak 1967 tarihinde Batman'ın Gercüş İlçesinin küçük bir köyü olan Anca (Kefre)'de sekiz çocuklu ve geçimlik tarım yapan fakir bir ailenin en küçük çocuğu olarak dünyaya geldi.

İlkokulun ilk iki yılını köyünde okudu. Ortaokulu İmam hatip'te okudu. Lise eğitimini Gercüş'te bulunan Gercüş Lisesinde bitirdi. Lise eğitiminin ardından o dönemlerde Batman ilinde herhangi bir üniversite bulunmadığı için Üniversite eğitimini alabilmek için Ankara'ya gitti.

1988 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat Bölümünden dönem ikincisi olarak mezun oldu. Aynı fakültede yaklaşık bir yıl araştırma görevlisi olarak çalıştı ve bir süre akademik faaliyetlerini sürdürdü. Zaman zaman derslere girerek öğretmenlik de yaptı. EtilBank bursu ile lisans ve master yapmak amacıyla İngiltere'ye gitti. Yüksek lisansını University of

Exeter'de tamamladı. İngiltere'de eğitim alırken babası vefat etti. Finans ve ekonomi dalında yüksek lisans derecesini almaya hak kazandıktan sonra Türkiye'ye geri döndü.

Şimşek, Türkiye'ye geri döndüğünde üç ay süreliğine EtilBank'ta çalıştı. 1993 yılında mecburi hizmet için geldiği Türkiye'de verilen görevde çalışırken Amerika Birleşik Devletleri Büyükelçiliği'nin ekonomist aradığına ilişkin ilanı gördü ve açılan sınava girerek işe alındı. ABD Büyükelçiliği'nde Türkiye ekonomisi üzerine birtakım analizler yapılan bir bölümde "Kıdemli ekonomist" sıfatıyla 4 yıl çalıştı.

Bu 4 yıla yakın dönemin ardından 1997 yılında ABD'de oturma izni aldı ve New York'a taşındı. UBS Bank'ın Hisseler Senedi Analiz Birimi'nde işe başladı ancak kısa bir süre sonra 1998'in başında İstanbul'a döndü ve Deutsche - Bender Menkul Değerler'inde çalışmaya başladı. Yaklaşık 2 yıl bu işe devam etti. İki ayrı yabancı yatırım ve danışmanlık şirketlerinden - Merrill Lynch ve CSFB- teklif aldı. Merrill Lynch'i tercih ederek Türkiye'nin de içinde bulunduğu Akdeniz Bölgesi sorumluluğunu üstlendi ve bu ülkelerin makro analizlerini yapan birimde çalışmaya başladı. Kısa bir süre sonra Orta Avrupa ve Rusya da analizlerinin kapsamına dahil oldu ve bu görevi esnasında ilgili bölge ülkelerinin başbakan ve başkan düzeyinde çok sayıda yetkiliyle görüşmeler yaptı. Çok geçmeden 2005 yılı sonunda Merrill Lynch Gelişmekte olan Avrupa, Orta Doğu ve Afrika Bölgesi Ekonomik ve Stratejik Araştırmalar Bölümü Başkanlığına getirildi.

Şimşek, 2007 Türkiye Genel Seçimlerinde AK Parti Gaziantep Milletvekili olarak ilk kez Meclise girdi ve Recep Tayyip Erdoğan'ın Başbakanlığında kurulan 60. Türkiye Hükümeti'nde Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanı olarak yer aldı. 29 Ağustos 2007 tarihinde görevine başladı. Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanlığı görevinin yanı sıra 2007 yılından itibaren Yüksek Planlama Kurulu, Özelleştirme Yüksek Kurulu, Savunma Sanayi Yüksek Koordinasyon Kurulu, Ekonomi Koordinasyon Kurulu, Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulu, Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu Üyeliği görevlerini de yürüttü. 1 Mayıs 2009 tarihine kadar bu görevi yürüten Şimşek, bu tarihte ilan edilen kabine değişikliği ile Maliye Bakanlığı görevine getirildi. Haziran 2011 Seçimlerinde de AK Parti Batman Milletvekili olarak tekrar mecliste girdi. Şimşek, kurulan 61. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nde yeniden Maliye Bakanlığı görevine getirildi. Ardından bir kez daha yenilenen Genel Seçim sonucunda Haziran 2015'te bu kez AK Parti Gaziantep Milletvekili olarak tekrar meclise girdi.

Kasım 2015'te bir erken Genel Seçim yapıldı. Şimşek bu seçimde yine Gaziantep milletvekili olarak bir kez daha mecliste ki yerini aldı ve 4 Kasım 2015 tarihinde AK Parti Genel Başkanı Ahmet Davutoğlu'nun hazırlayıp sunduğu ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın onayladığı 64. Hükümet kabinesinde Başbakan Yardımcısı olarak görevlendirildi. Ayrıca, 2007-2009 yılları arasında Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası Türkiye Güvernörlüğü ve 2008-2011 yılları arasında İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkent Ajanisi Koordinasyon Kurulu Üyeliği görevlerini yürüttü.

İngilizcesi çok iyi olan Mehmet Şimşek Türk ve İngiltere vatandaşıdır.

Mehmet Şimşek "Emerging Markets" dergisi tarafından 2013 yılında "Yükselen Avrupa'da Yılın Maliye Bakanı" seçildi. Aynı yıl "Foreign Policy" dergisi tarafından da dünyanın en etkili 500 kişisinden biri olarak gösterildi.

EK-14: Mehmet Şimşek' in İlkokul Diploması (2023, 21 Temmuz).

**BEŞ SINIFLI
İLKOKUL DİPLOMASI**

Diploma No. 621 Tarih : 2-6-1977

Adı ve soyadı	<u>Mehmet Şimşek</u>
Babasının adı	<u>Hasan</u>
Okul Numarası	<u>212</u>
Doğduğu yer ve yıl	<u>Arica (Kefri) 1-1-1967</u>

Yukarıda kimliği yazılı Hasan ^{Oğlu} Mehmet Şimşek
1976 -1977 Öğretim yılında Dehiye derece ile ziya
Gökarp ilkokulunu bitirdiğinden bu diplomayı almaya hak ka-
zanmıştır.

Okul Müdürü
M. Tevfik 1514

Öğretmen
Nazmi Şimşek

Milli Eğitim Müdürü
Mehmet Avcı

Mehmet Cengiz
İlköğretim Müdürü

EK-15: Mehmet Şimşek' in Ortaokul Diploması (2023, 21 Temmuz).

	
Adı ve soyadı	MEHMET ŞİMŞEK
Babasının adı	HASAN
Doğum yeri	ARICA (KEFRE)
Doğum yılı	1967
Okul numarası	101
Okulu bitirdiği tarih	5-6-1980
Okul parasız yahut başkası tarafından	—
Okuduğu yabancı dil	İNGİLİZCE
Diplomayı veren okul	BATAHAN İNAN HATİP LİSESİ

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
ORTAOKUL DİPLOMASI

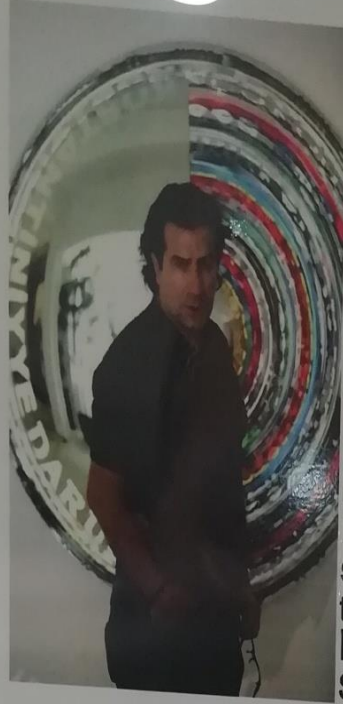
Diploma No: 185 - Diploma Notu: 7.14 - Diploma derecesi: İVİ -
HASAN Oğlu MEHMET ŞİMŞEK İlkokul üzerine öğretim
süresi üç yıl olan Ortaokul Öğrenimi sonunda başarı
göstererek bu diplomayı almağa hak kazanmıştır.

15 / 7 / 1980

Millî Eğitim Müdürü
KAZIM CAN

Okul Müdürü
SALİH GÜNAYDIN

(Stok No: 79)

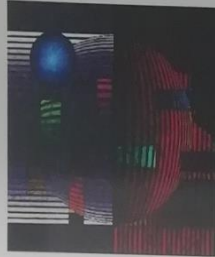
AHMET GÜNEŞTEKİN KİMDİR?

1966 yılında Batman'da doğdu. Beş yaşından itibaren resim yapmaya başlayan sanatçı 16 yaşında ilk kişisel sergisini mezun olduğu Batman Lisesi'nin kütüphanesinde açtı. 1984 yılında Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Akademisi'ni yarıda bırakarak 1986 yılında girdiği Eskişehir Anadolu Üniversitesi İşletme Bölümü'nde öğrenim gördü. Bugüne kadar 80'e yakın kişisel ve karma sergiyle birlikte çeşitli sanatsal aktivitelerde yer aldı. 1997 ile 2003 yılları arasında Anadolu seyahatlerinde bulunarak efsaneler derledi ve tuvaline aktardı. 2005 yılında TRT için Güneşin İzinde adlı belgesel projesini hayata geçirdi. Sanatçı, işlediği temalardan yola çıkarak çok sayıda tasarıma imza attı, tasarımları dünya

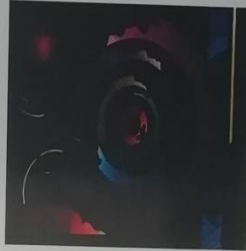
markaları tarafından üretildi ve Uluslararası Tasarım Fuarı'nda sergilendi. Bugüne kadar gerçekleştirdiği birçok projeye çocukları dahil etmiş, 5000'e yakın çocukla resim çalışmaları yapmıştır. Eserlerindeki, birbiri içinde kıvrılan, sonra açılarak genişleyen, sık sık yerel mitlerin kavrayıcı gücüne gönderme yapan çizgiyle sınırlandırılmış renk sarmalları, bu kompozisyonlarda özellikle Anadolu'nun yaşam gerçeklerini akla getirir. Akla getirmekle kalmaz, bu gerçeklerin çizgide ve renkte nasıl bir işlerlik kazanabileceğine dair izleyiciye görsel çözüm örnekleri sunar. Yurtiçi ve yurtdışında yüzden fazla kişisel ve karma sergiye katılmış olan Güneştekin'in eserleri, yurtiçi ve yurtdışında birçok koleksiyonda yer almaktadır. Çalışmalarını İstanbul/Beyoğlu'ndaki atölyesinde sürdürmektedir.

Kullandığı Teknikler : tuval üzeri yağlıboya , tuval üzeri karışık teknik , tuval üzeri akrilik , karışık teknik

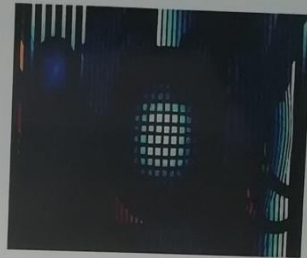
ESERLERİNDEN BAZILARI

Yedi Masalın Kahramanı

Uzun Savaşın Şövalyeleri

Abdül'in Dintiliği

EK-17: Ahmet Güneştekinin İlkokul Diploması (2023, 21 Temmuz).

4

BEŞ SINIFLI
İLKOKUL DIPLOMASI

Diploma No. : 636 Tarih : 5.6.1978

Adı ve Soyadı	AHMET GÜNEŞTEKİN
Babasının adı	OSMAN
Okul Numarası	250
Doğduğu yer ve yıl	KUTALAN. 22.12.1966

Yukarıda kimliği yazılı OSMAN ^{Doğum} AHMET GÜNEŞTEKİN
1977 / 1978 Öğretim yılında 5.4/5 derece ile 19 LİMANIS
İlkokulunu bitirdiğinden bu diplomayı almaya hak
kazanmıştır.

Okul Müdürü
CEVDET BİNGÖL

Milli Eğitim Müdürü
AYHAN GÜNAL

Öğretmen
EMİNE KARAR

Mahmut Çelebi
İlçe Eğitim Müdürü

EK-18: Ahmet Güneştekinin Ortaokul Diploması (2023, 21 Temmuz).

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
ORTAOKUL DİPLOMASI

Diploma No: 4546 Diploma Notu: 5.23 Diploma derecesi: ORTA
Osman ^{Okulu} Ahmet Güneştekin İlkokul üzerine öğretim
süresi üç yıl olan Ortaokul Öğrenimi sonunda başarı
göstererek bu diplomayı almağa hak kazanmıştır.

22 / 9 / 1982

Millî Eğitim Müdürü
Abdulkadir Gelikluğ

Okul Müdürü
Ali Ağumon

(Blok No: 78)

Adı ve soyadı	Ahmet Güneştekin
Babasının adı	Osman
Doğum yeri	Kurtalan
Doğum yılı	22.12.1966
Okul numarası	1752
Okulu bitirdiği tarih	22.9.1982
Kaç yıl parasız yatılı okuduğu	—
Okuduğu yabancı dil	İngilizce
Diplomayı veren okul	Batman Petrol Ortaokulu

22 Eylül 1982

5

EK-19: Okullara Verilen İlk Bilgisayar ve Yazıcı (2023, 21 Temmuz).

EK-20: Işıık Kaynağı, Terazii, Damıtma Makinesi, Mikroskop, Mercek (2023, 21 Temmuz).

EK-21: Radyo ve Tepegöz (2023, 21 Temmuz).

EK-22: Tarayıcı, Daktilo, Teksir Makinesi, Hesap Makinesi (2023, 21 Temmuz).

EK-23: Dicle Üniversitesine Bağlı Batman'da Teknik Eğitim Fakültesi Kurulması ile İlgili Bakanlar Kurulu Kararı (BCA, 1997).

T.C.
BAŞBAKANLIK
KANUNLAR ve KARARLAR
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

BAKANLAR KURULU KARARI

97/ 9957

Dicle Üniversitesi Rektörlüğü'ne bağlı olarak Batman ilinde Teknik Eğitim Fakültesi kurulması; Milli Eğitim Bakanlığı'nın 12/9/1997 tarihli ve 23871 sayılı yazısı üzerine, 28/3/1983 tarihli ve 2809 sayılı Kanunun Ek 30 uncu maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 12 / 9 /1997 tarihinde kararlaştırılmıştır.

S. Demirel
SÜLEYMAN DEMİREL
CUMHURBAŞKANI

Mesut Yılmaz
MESUT YILMAZ
BAŞBAKAN

B. ECEVİT Devlet Bak. ve Başb. Yrd.	N. SERDAROĞLU Milli Eğitim Bak. ve Başb. Yrd. V.	R. TANIR Devlet Bakanı	H. ÖZKAN Devlet Bakanı
Y. SEÇKİNER Devlet Bakanı	M. AYDIN Devlet Bakanı	Prof. Dr. S. ÇELİK Devlet Bakanı	Prof. Dr. S. YILMAZ Devlet Bakanı
R. İNDARÖĞLU Devlet Bakanı	M. GÜRDERE Devlet Bakanı	Prof. Dr. S. GÜREL Devlet Bakanı	Prof. Dr. A. ANDIÇAN Devlet Bakanı
Dr. M. CELEBİ Devlet Bakanı	M. YILMAZ Devlet Bakanı	B. KARIN Devlet Bakanı	B. KARA Devlet Bakanı
C. KAVAK Devlet Bakanı	E. AŞIK Devlet Bakanı	R. K. YÜCELEN Devlet Bakanı	H. GEMİCİ Devlet Bakanı
M. BATALLI Devlet Bakanı	O. SUNGURLU Adalet Bakanı	M. BAKIR İçişleri Bakanı	C. GÜRELLİ Dışişleri Bakanı V.
Z. TEMİZEL Maliye Bakanı	H. ULUGBAY Milli Eğitim Bakanı	Y. TOPCU Kültür ve Turizm Bakanı	H. İ. ÖZSOY Bağlık Bakanı
N. MENZİR Orman Bakanı	M. TAŞAR Tarım ve Köylüleri Bakanı	Prof. Dr. N. ÇAĞAN Çalışma ve Sos. Gv. Bakanı	Y. EREZ Sanayi ve Ticaret Bakanı
M. C. ERSÖMER Enerji ve Tabii Kayn. Bakanı	I. TALAY Kültür Bakanı	I. GÜRDAL Turizm Bakanı	E. TARANCI Orman Bakanı
R. K. YÜCELEN Devlet Bakanı			

Dosya No. 196-224
1272

Ek- 24: Siirt'in Beşiri İlçesi'nde İluh ve Şimis, Adlarıyla İki Yeni Nahiye Kurulmasına İlişkin Kararname (BOA, 2023).

T. C. BAŞVEKÂLET Yazı İşleri Müdürlüğü Sayı:		No. 12058
		Dosya işaretleri
Gelen	Tarihi	un Yüce Katına Reisicümhur Hazretlerinin Yüksek Huzurlarına Dahiliye Vekâletinden 29.2.1936 tarihli ve 1147 sayılı numaralı tezkere ile gönderilen ve teffen takdim olunan küt'a Kararname tasvibi Riyaset-i Penahilerine arz olunur efendim. Yüksek onayınıza Başvekil Dahiliye Vekâletine 29.2.1936 tarihli ve V.İ.U.Md: 1147 sayılı numaralı tezkere cevabıdır. Reisicümhur Hz. tarafından tasvip-buyruken onaylanmış olan Kararnamesinin sureti bileceffen takdim olunmuştur efendim. gönderilmiştir. Başvekil N. Müsteşar
Evrakın	Numarası	
Müsevvit		
Tesvît tarihi	2.3.1936	
Muavin		
Mübeyyiz		
Tebyiz tarihi	2 "	
Mukabele edenler		
Sadıra	Umumi	
No.	Hususi	
Merbutatı	3	
Sevk tarihi	2-7-36	
Mukayyidin imzası		
10-3-36		

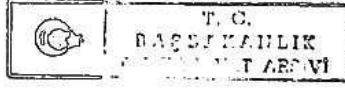
030 11 1 102 9 16

EK-25: Siirt'in Beşiri İlçesi'nde İluh ve Şimis Adlarıyla iki Yeni Nahiye Kurulmasına İlişkin Reisicumhura Yazılmış Kararname (BOA, 2023).

T. C.
Başvekelet

Yazı İşleri Müdürlüğü

Sayı: 2
4726

2.3.1936

Reisicumhurun Yüce Katına

Dahiliye Vekilliğinden 29.2.1936 tarihli ve 1147 sayılı tezkere ile gönderilen Kararname Yüksek onamınıza sunulmuştur.

K. G.

Başvekil

Y. İsmail

Türkiye
RİYASETİCÜMHUR

EVRAKI

2-1038

Başvekelete:

İlişik kararname imza edilerek gönderilmiştir .

- 6 Mart 1936

Reisicumhur

K. Atatürk

030	11	1		102	9	16
-----	----	---	--	-----	---	----

EK-26: Siirt'in Beşiri İlçesi'nde İluh ve Şimis Adlarıyla İki Yeni Nahiye Kurulmasına İlişkin Kararname (BOA, 2023).

T. C.
Dahiliye Vekâleti
v. i. U. M.
S. g. M.
Sayı

No. 12058
Hulâsa: _____

Kararname

Madde 1 - Siirt vilâyetine bağlı Beşiri kazasının (İluh) ve (Şimis) ve Bervari kazasının (Harhur) köylerinde bu adlarla anılmak ve ilişik I - 3 sayılı cetvellerde yazılı köyleri ihtiva etmek üzere yeniden üç nahiye kurulmuştur .

Madde 2 - Bu kararnamenin icrasına Dahiliye vekili Memurdur .

- 6 Mart 1936

REİSİCUMHUR

K. Atatürk

BAŞVEKİL

DAHİLİYE VEKÂLETİ VEKİLİ

J. İnönü

C. Şengül

030	11	1		102	9	16
-----	----	---	--	-----	---	----

Cevaben yazılacak Evrakta : Cevap olduğu muharreratin tarih numarası ile hangi daire ve şube ifadesiyle yazıldığına derc olunması rica olunur

EK-27: Siirt'in Beşiri İlçesi'nde İluh ve Şimis Adlarıyla İki yeni Nahiye Kurulmasına Dair Başvekâlet Yüksek Makamına Dilekçe (BOA, 2023).

T. C. Dahiliye Vekâleti v. t. U. M. Ş. 2. M. Sayı 1147 29	29/2/936 Hulâsa: Yeniden üç nahiye kurulma sı hakkında:
Başvekâlet Yüksek Makamına	

Beşiri ve Bervari kazaları içinde yeniden üç nahiye kurulması hakkında tanzim olunan kararnamenin, Esbabı mucibe lâyihasıyla birlik-
te ilâştirilerek sunulduğunu saygılarımla arz ederim .

N. D.

Dahiliye vekâleti vekili
C. Sığirci

BAŞVEKALET EVRAK		
Tarih	Hz. nara	Lev
2-2-36	4926	9

030	11	1		102	8	16
-----	----	---	--	-----	---	----

Çevresinde yazılacak Evrak : Cevap olduğu muharreratin tarih numarası ile hangi daire ve şube Hadesi ile yazıldığına derc olunması rica olunur

EK-28: Siirt'in Beşiri İlçesi'nde İlüh ve Şimis adlarıyla İki Yeni Nahiye Kurulmasına Dair Esbabı Mucibe Layihası (BOA, 2023).

T. C.
Dahiliye Vekâleti
V. İ. U. M.
S. 2. M.
Sayı

Hulâsa:

Esbabı Mucibe Lâyihası

Birinci umumî müfettişin mahallen yaptığı tetkikler sonunda: kaza ve nahiye merkezlerine uzak mesafede olmalarından dolayı idare ve inzi- bat işlerinin yürütülmesinde zorluk çekildiği anlaşılan Beşiri kazası- nın İlüh ve Şimis, ve Pervarinin Harhur mıntakalarında yeniden üç nahiye kurulmasına lüzum gösterilmiştir . Siirt vilâyetince yapılan inceleme- ler neticesinde de bu mıntakalarda İlüh, Şimis ve Harhur köylerinde bi- rer nahiye teşkilinin her yönden lüzumlu ve faideli olduğu sonucuna va- rıldığından Umumî meclis ve idare heyetince bu yolda ittihaz olunan ka- rarlar vilâyet idaresi kanununun 2 inci maddesine uygun görülmüş olmak- la ilişik kararname ona göre tanzim edilmiştir .

030	11	1		102	8	16
-----	----	---	--	-----	---	----

Cevaben yazılacak Evrak : Cevap olduğu muharreratın tarih numarasıyla hangi daire ve şube ile yazıldığına derc olunması rica olunur

EK-29: Siirt'in Beşiri İlçesi'nde İluh ve Şimis Nahiyelerine Bağlanan Köyleri Gösterir Cetvel (BOA, 2023).

İluh nahiyesine bağlanan köyleri gösterir cetvel

(Cetvel No: 1)

Köyün adı	Eski Bağlılığı	Köyün adı	Eski Bağlılığı
1 İluh (Nahiye Mx) Beşiri K.		13 İrmı	Beşiri K.
2 Elmedin	"	14 Kürk	"
3 Zorköy	"	15 Tilmeriç	"
4 Şihçuban	"	16 Elkami	"
5 Gırlıııran	"	17 Muzgelan	"
6 Bıdıyan	"	18 Davıdı	"
7 Cegerlu	"	19 Yenıköy	"
8 Zurrakı	"	20 Kırıdı	"
9 Bıda	"	21 Basürük	"
10 Kütükân	"	22 Gündüz	"
11 Tilmis	"	23 Gırzuzık	"
12 Receban	"	24 Şikestek	"
		25 Şahnedirık	"

Şimis nahiyesine bağlanan köyleri gösterir

cetvel

(Cetvel No: 2)

1 Şimis (Nahiye Mx) Beşiri K.		13 Müdevver	Beşiri K.
2 Yukarıazık	"	14 Şikeftaniömer	"
3 Aşağı "	"	15 Hurserpir	"
4 Bahamıs	"	16 Zihri	"
5 Mezrik	"	17 Zağoran	"
6 Mezareş	"	18 Bazbut	"
7 Zivink	"	19 Sinni	"
8 Memikân	"	20 Sihuran	"
9 Bazıvan	"	21 Kıl	"
10 Duşah	"	22 Şih	"
11 Mübareki	"	23 Şikeftan	"
12 Sulan	"		

Harhur nahiyesine bağlanan köyleri gösterir cetvel

(Cetvel No: 3)

1 Harhur (Nahiye Mx) Bervari K.		8 Kelle	Bervari K.
2 Berük	"	9 Kevzent	"
3 Erkenk	"	10 Küçnis	"
4 Fakıran-	"	11 Medrese	"
5 Gündiş	"	12 Napile	"
6 Hot	"	13 Şoz	"
7 Kiverük	"	14 Şuvayhan	"
		15 Tiri	"

030	11	1		102	5	16
-----	----	---	--	-----	---	----